

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΖΕΡΙΚΙΩΤΗ
ΌΝΟΜΑ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
Α.Μ.: 431/2003112

ΘΕΜΑ:

**“ Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΟΥ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ”**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΑΛΕΞΙΟΣ
ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΣΑΤΛΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΡΟΔΟΣ, 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
---------------	---

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ(2350-1075π.Χ.).....	6-7
--------------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ(11 ^{ος} -8 ^{ος} αιώνας π.Χ.).....	8-9
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(8 ^{ος} - 6 ^{ος} αιώνας π.Χ.).....	10-12
--	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(5 ^{ος} - 4 ^{ος} αιώνας π.Χ.).....	13-15
--	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	16-20
------------------------------	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ(τέλος 4 ^{ου} -1 ^{ος} αιώνας π.Χ.).....	21-24
--	-------

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

1) ΠΡΩΙΜΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(4 ^{ος} -7 ^{ος} αιώνας μ.Χ.)...25-28
--

1.1) ΠΡΙΣΚΟΣ.....	25-26
-------------------	-------

1.2) ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ.....	26-27
----------------------------	-------

1.3) ΝΟΝΝΟΣΟΣ.....	27
--------------------	----

1.4) ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.....	27
------------------------------	----

1.5) ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΡΩΤΗΚΤΩΡ.....	28
-------------------------------	----

2) 7 ^{ος} -13 ^{ος} ΑΙΩΝΑΣ μ.Χ.	28-34
---	-------

3) ΥΣΤΕΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ(13 ^{ος} -15 ^{ος} αιώνας μ.Χ.).....	34-37
---	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.....	38-41
-----------------------------	-------

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....42-48

- 1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....42
- 2) ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.....43
- 3) ΟΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....43-44
- 4) ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....44
- 5) ΤΑΞΕΙΣ ΑΡΧΗΓΩΝ.....44-45
- 6) ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΡΧΗΓΩΝ.....45
- 7) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....45-46
- 8) ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....46
- 9) ΑΝΑΘΕΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΠΡΟΣΩΠΟ.....46-47
- 10) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΑΠΟ ΔΥΟ Ή ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ.....47
- 11) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.....47
- 12) ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.....47
- 13) ΠΡΟΣΩΠΑ NON GRATA.....48
- 14) ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ.....49-53

- 1) ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ.....49
- 2) ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ.....49-52
 - 2.1) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΗΚΩΝ ΤΟΥ.....49
 - 2.2) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΠΗΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ Ή ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ;.....50
 - 2.3) Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....50
 - 2.4) Η ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΩΝ Ή ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.....50

2.5) Η ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΣΕ ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.....	51
2.6) Η ΑΣΚΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ.....	51
2.7) Η ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.....	51
2.8) Η ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ...51	
2.9) Η ΕΠΙΛΟΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΔΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΩΝ.....	52
2.10) Η ΑΣΚΗΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΧΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΣΤΑ ΠΛΟΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ...52	
3) Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.....	52-53
4) Η ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΣΕ ΤΡΙΤΟ ΚΡΑΤΟΣ.....	53
5) Η ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΡΙΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΥΛΙΕΣ.....54-65

1) ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ.....	54-55
2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....	55-57
2.1) Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΡΕΟΥ..55	
2.2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΓΙΑ ΑΝΕΥΡΕΣΗ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ.....	56
2.3) ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ.....	56
2.4) Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	56
2.5) Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ.....	56
2.6) Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	57
2.7) Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΥΠΗΚΟΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ..57	
2.8) Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΓΙΑ ΘΑΝΑΤΟ, ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ Ή ΚΗΛΕΜΟΝΙΑ, ΝΑΥΑΓΙΟ Ή ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟ ΑΤΥΧΗΜΑ.....	57
2.9) Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ.....	57
2.10) ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΛΗ.....	57
3) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....	58-62
3.1) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.....	58

3.2) ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΝΑ ΕΙΔΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ Ή ΠΡΟΦΥΛΑΚΙΣΗ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.....	58
3.3) Η ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ.....	58
3.4) Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΓΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ.....	58-59
3.5) Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΥΛΙΕΣ.....	59
3.6) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	59
3.7) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ.....	59
3.8) Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗ.....	59
3.9) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΥΣ ΔΑΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	60
3.10) Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ Ή ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ.....	60
3.11) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ.....	60
3.12) ΕΝΑΡΞΗ ΚΑΙ ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΩΝ..	60
3.13) ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΡΙΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.....	60-61
3.14) ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....	61
3.15) Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.....	61
3.16) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ.....	61
3.17) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ.....	62
3.18) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΥΠΗΚΟΩΝ Ή ΜΟΝΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ.....	62
4) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΤΟΥΣ ΑΡΧΩΝ.....	62-64
4.1) ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ..	62
4.2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΙΜΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟ.....	62
4.3) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.....	63-64
5) ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ.....	64-65
5.1) Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ.....	64
5.2) Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ.....	65
5.3) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.....	65
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	67-161
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	162-163

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την αρχαιότητα ήδη κάθε κοινωνικό μόρφωμα, στο οποίο ζούσαν οι άνθρωποι, δηλαδή είτε ομάδα είτε φυλή είτε πόλη είτε πόλη-κράτος είτε κράτος, καθόριζε την εξωτερική του πολιτική καθώς ερχόταν σε επαφή με άλλους λαούς, άλλες πόλεις και άλλα κράτη προκειμένου να εξασφαλίζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα συμφέροντά του και γι' αυτό το σκοπό διέθετε διάφορους μηχανισμούς.

Ο τρόπος με τον οποίο κάθε κράτος από τότε μέχρι σήμερα διαχειρίζεται τις εξωτερικές του υποθέσεις και η αντιπροσώπευσή του σε ένα άλλο κράτος ή σε ένα διεθνή οργανισμό ονομάζεται διπλωματία και οι άνθρωποι που αναλαμβάνουν να την ασκήσουν ονομάζονται διπλωμάτες. Όσο πιο μελετημένη και πιο προσαρμοσμένη στα πράγματα είναι η διπλωματία, τόσο πιο πολλά οφέλη πετυχαίνει το κράτος που την ασκεί. Πρώτα από όλα χρειάζεται εξυπνάδα, ευκινησία μυαλού και γρήγορη εκτίμηση των καταστάσεων που αλλάζουν συχνά, ακόμα και ικανότητα προβλέψεως για την εξέλιξη μιας καταστάσεως, από όπου εξαρτώνται συμφέροντα. Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι με τους διπλωματικούς υπαλλήλους και τις οικογένειές τους αποτελούν το διπλωματικό σώμα.

Μία κατηγορία διπλωματικών αντιπροσώπων αποτελούν οι πρόξενοι. Πρόξενος σήμερα ονομάζεται ο επίσημος εκπρόσωπος ενός κράτους σε ένα άλλο κράτος, με το οποίο διατηρεί διπλωματικές σχέσεις και προστατεύει τους υπηκόους της χώρας του και τα συμφέροντα του κράτους τους. Τα καθήκοντά τους που ασκούν είναι διοικητικά, δικαστικά, συμβολαιογραφικά, ληξιαρχικά αναφορικά πάντα με τους πολίτες της χώρας που εκπροσωπούν και απολαμβάνουν δικαιώματα διπλωματικής ασυλίας καθώς τα προξενεία είναι χώροι απαραβίαστοι.

Βέβαια, ο θεσμός του προξένου δεν υπήρχε πάντα με τη σημερινή του μορφή. Αυτή δόθηκε σιγά σιγά με το πέρασμα των αιώνων. Για παράδειγμα, στην Αρχαία Ελλάδα αρχικά ήταν στενά συνδεδεμένος με τη διεξαγωγή εμπορίου και η ονομασία πρόξενος εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Αρχαϊκή περίοδο. Στην Κλασική και Ελληνιστική περίοδο πρόξενοι διετέλεσαν επιφανείς άνδρες, όπως ο Κίμων, ο Αλκιβιάδης, ο Δημοσθένης και από τον 13^ο αιώνα και μετά αρχίζει να διαμορφώνεται και να εμπλουτίζεται μέχρι να φτάσουμε στη σημερινή εποχή, που υπάρχουν συγκεκριμένες συμβάσεις για τους διπλωμάτες αλλά και πιο εξειδικευμένες για τους πρόξενους.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μία προσπάθεια αναλύσεως των σταδίων του θεσμού των προξένων, η οποία ανάλυση θα σχετίζεται με τη διπλωματική δραστηριότητα της κάθε εποχής μόνο στον ελλαδικό χώρο και όχι σε άλλες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΠΟΧΗ ΧΑΛΚΟΥ(2350-1075π.Χ.)

Η διπλωματία της εποχής ήταν άμεσα συνυφασμένη με το εμπόριο και συνεπώς έναν υποτυπώδη ρόλο προξένου ή πρεσβευτή ή πρέσβη έπαιζαν οι έμποροι. Η αναφορά ξεκινά με την Κρήτη των πρώτων ανακτόρων(2000-1600π.Χ.), δηλαδή με το κύριο τμήμα της Μέσης Μινωικής περιόδου. Η Κρήτη ήταν χωρισμένη σε περιφέρειες, στις οποίες οι άνθρωποι κατοικούσαν σε κοινότητες. Αυτές ζούσαν ειρηνικά μεταξύ τους και γι' αυτό η Κρήτη είχε ευμάρεια και σε αυτό συνέβαλαν και οι πέρα από τη θάλασσα λεηλασίες. Οι Κρήτες ήταν ανέκαθεν τολμηροί ναυτικοί και η πειρατεία συμβάδιζε τότε με το εμπόριο. Έτσι κατόρθωσαν να βάλουν πόδι σε αρκετές γειτονικές χώρες καθώς είχαν απόλυτη ανάγκη από μέταλλο. Μερικές από τις επαφές τους αποτελούν η Μήλος, από την οποία προμηθεύονται οψιδιανό, τα Κύθηρα, οι ακτές της Λακωνίας και της Αττικής, ολόκληρη η Πελοπόννησος, η Αττική και βορειότερα η Βοιωτία. Επιπλέον, έχουν διαπιστωθεί στενότερες σχέσεις με την Αίγυπτο, με την Παλαιστίνη και τη Μεσοποταμία.¹

Λόγω ενός σεισμού και εσωτερικών αναταράξεων τελειώνει η εποχή των πρώτων ανακτόρων και μπαίνουμε στην εποχή των δεύτερων(1600/1450-1375π.Χ.), δηλαδή στην Ύστερη Μινωική Α ως το τέλος της Ύστερης Μινωικής Β για το σύνολο του νησιού, πλην της Κνωσού, και ως την Ύστερη Μινωική Γ1Α για την τελευταία. Η «διεθνής» ακτινοβολία της Κρήτης είναι αδιαμφισβήτητη. Τα κρητικά εμπορεύματα εξάγονται σε όλο σχεδόν τα Αιγαίο, εκτός από τα νησιά του Βορρά. Επαφές αλλά και δημιουργία αποικιών έχουμε στα Κύθηρα(Καστρί), στη Ρόδο(Τριάντα) καθώς και στις ακτές της Μικράς Ασίας, στην Ιασό και τη Μίλητο. Επίσης στην Κέα, στη Θήρα και στη Μήλο καθώς διευρύνονται και οι σχέσεις με την Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή, τη Συρία και ιδιαίτερα την Παλαιστίνη. Όπως γίνεται αντιληπτό, αναμφισβήτητος είναι ο δυναμισμός των εμπορών της εποχής.

Γύρω στο 1450π.Χ. επέρχεται η οριστική κατάρρευση των κρητικών ανακτόρων, πλην της Κνωσού. Σε όλες τις μινωικές αποικίες εγκαθίστανται πια Μυκηναίοι, οι οποίοι διατηρούσαν πολύ καλές σχέσεις με την Κνωσό, η οποία επιβίωσε μέχρι το 1375π.Χ. και η ζωή συνεχίστηκε σε μια Κρήτη, που πλέον ήταν μυκηναϊκή.

Και στο Μυκηναϊκό κόσμο η διπλωματία συνεχίστηκε με τη μορφή εμπορίου και ρόλο προξένου ή πρεσβευτή είχαν οι έμποροι. Ο μυκηναϊκός κόσμος είχε οικονομική άνθιση και ενότητα από τη μία στην άλλη άκρη του, από την Κνωσό μέχρι την Ιωνία. Και σε αυτήν τη περίοδο έπρεπε οπωσδήποτε να γινόταν εισαγωγή μετάλλων καθώς και κασσίτερου, ελεφαντόδοντου, λαζουρίτη, κεχριμπαριού, ανατολικών υφασμάτων. Αυτά τα αντάλλαζαν με λάδι, δημητριακά, κρασί, αγγεία κτλ. Από αυτό συνεπαγόταν ότι οι Μυκηναίοι είχαν εκτεταμένες εμπορικές επαφές. Χαλκό προμηθεύονταν από την Κύπρο και τη Σαρδηνία. Πιθανόν είχαν σχέσεις με την Πορτογαλία, τη Βρετάνη και τη σημερινή Αγγλία(Κορνούαλη), καθώς οι χώρες

1. βλ. Mossé Claude ,Schapp- Gourbeillon Annie , Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 69

αυτές αποτελούσαν τα κοντινότερα κοιτάσματα κασσίτερου από τη Δύση ενώ από την Ανατολή βρέθηκαν κοιτάσματα στο ανατολικό Ιράν και το Αφγανιστάν. Διατηρούσαν επίσης σχέσεις με τα λιμάνια των ακτών της Συρίας και της Παλαιστίνης. Κεχριμπάρι προμηθεύονταν από τη Βαλτική, ασήμι και μόλυβδο από το Λαύριο Αττικής και χρυσό από την Ανατολή ή το Βορρά(Θράκη).

Εμπορικές σχέσεις είχαν επιπροσθέτως με τα Δωδεκάνησα, με τη Ρόδο(Ιαλυσός, Τριάντα), με την Κω, με τις ακτές της Μικράς Ασίας(Τροία, Μίλητος, Ιασός, Μύζγκεμπι, Ταρσός). Στα νότια, η Αίγυπτος ήταν ένας από τους πολύ καλούς πελάτες του 14^{ου} αιώνα. Η πρόσκαιρη πρωτεύουσα του Ακενατών, η Αρμάνα, μαρτυρεί πολλαπλές διπλωματικές και εμπορικές επαφές με την Ελλάδα. Στα δυτικά συχνές επισκέψεις Μυκηναίων έχουμε στη Σικελία και Νότια Ιταλία και σε ορισμένες τοποθεσίες όπως το Σκόλιο ντελ Τόνο(Τάρας), τα νησιά Λιπάρι, η Θασός της Σικελίας και στη Σαρδηνία, όπως προαναφέρθηκε. Στα βόρεια, επαφές διαπιστώνονται στη Μακεδονία, σε ένα τμήμα της Νότιας Θράκης και βορειοδυτικά στην Ήπειρο, συμπεριλαμβανομένης και της σημερινής Αλβανίας. Ένα θέμα τίθεται σε αυτό το σημείο, στο οποίο δεν έχει δοθεί συγκεκριμένη απάντηση και αφορά στο αν οι Μυκηναίοι πήγαιναν να εγκατασταθούν ως έμποροι σε αυτές τις μακρινές χώρες ή αν απλώς προμήθευαν εμπορεύματα και εξασφάλιζαν τη διακίνησή τους σε κάποιους μεσάζοντες.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Μυκηναίοι εγκαταστάθηκαν στους τόπους των αρχαίων αποικιών των Μινώων και πήραν τη θέση τους: για τις Κυκλάδες κύριες εγκαταστάσεις είναι της Κέας (Αγίας Ειρήνης) και της Μήλου(Φυλακωπή). Το ίδιο συνέβη και με τη Ρόδο, τη Μίλητο και άλλα σημεία της Μικράς Ασίας και μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις οι εγκαταστάσεις αυτές ανταποκρίνονται περισσότερο στις προδιαγραφές ενός σταθμού διακίνησης(πρακτορείου) παρά μιας πόλης. Εξάλλου οι Μυκηναίοι δεν ίδρυσαν ποτέ μία αποικιακή αυτοκρατορία.²

Από το 1200π.Χ. περίπου μέχρι και το 1125 ή το 1100π.Χ. περίπου ξεκινά σιγά σιγά μια περίοδος παρακμής-όχι όλων των πόλεων του μυκηναϊκού κόσμου- και χαρακτηρίζεται από μεταναστευτικά ρεύματα. Οι κύριες εξοδοί ήταν η Κύπρος, όπου στην Εγκώμη ιδρύουν το κύριο λιμάνι τους, η Ρόδος, όπου στην πόλη της Ιαλυσού παρατηρείται πληθυσμιακή αύξηση, οι Κυκλάδες, η Χίος, οι ακτές της Μικράς Ασίας και πιθανόν η κεντρική Κρήτη. Πάντως οι εμπορικές ανταλλαγές με μακρινές χώρες συνεχίστηκαν κατά το μεγαλύτερο μέρος του 12^{ου} αιώνα. Η Ύστατη Φάση φτάνει έως το 1050π.Χ. περίπου. Μεγάλα κέντρα του μυκηναϊκού κόσμου λεηλατούνται ή καταστρέφονται και ξαναχτίζονται και άλλα απλώς ερημώνουν. Τέλος, μάλλον γίνονται και κάποιες νέες μετακινήσεις προς Κύπρο και Κρήτη, ίσως και προς τα νησιά του Ιονίου.

2. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ(11^{ος}- 8^{ος} αιώνας)

Ο 11^{ος} και ο 10^{ος} αιώνας χαρακτηρίζονται ως «Σκοτεινοί Αιώνες», διότι τα ίχνη ζωής σπανίζουν στις περισσότερες τοποθεσίες και οι οικισμοί είναι περίπου ανύπαρκτοι. Ο κόσμος του Αιγαίου μεταμορφώνεται σε μεγάλη έκταση και επιζούν μόνο μικρές ανθρώπινες ομάδες σε κάποιες τοποθεσίες, όπως στην Αθήνα, στο Άργος, στο Λευκαντί της Ευβοίας, στην Τίρυνθα. Αυτοί οι άνθρωποι θα στήσουν τις βάσεις της νέας ελληνικής κοινωνίας και καθώς είναι καινοτόμοι στον τομέα της τεχνικής, στην κεραμική και τη μεταλλουργία, θα χρησιμοποιήσουν ένα μέταλλο σπάνιο στην εποχή, το σίδηρο.

Η σιδηρουργία στην Ελλάδα ξεκίνησε τον 11^ο αιώνα και τα μεταλλουργικά κέντρα της εποχής βρίσκονται αποκλειστικά σχεδόν στην ανατολική ακτή (Λευκαντί, Αθήνα, Αργολίδα) και ίσως είχαν επαφές με την Κύπρο. Χαρακτηριστικό της εποχής είναι ότι οι εμπορικές και διπλωματικές δραστηριότητες με το εξωτερικό είναι σοβαρά μειωμένες. Είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν η Αθήνα και το Λευκαντί είχαν επαφές με την Κύπρο αλλά και αν είχαν ήταν πολύ σπάνιες.

Στη διάρκεια του 9^{ου} αιώνα τα πράγματα αλλάζουν. Αυξάνεται ο πληθυσμός και συνεπώς και οι κατοικημένες τοποθεσίες. Ξαναρχίζει η μεταλλουργία του ορείχαλκου και επιτέλους τελειώνει η απομόνωση. Υπάρχουν αδιαμφισβήτητα σημάδια επανάλληψης της επικοινωνίας. Η εμπορική και διπλωματική δραστηριότητα ξεκινά ξανά και οι Έλληνες έρχονται σε επαφή με τους Φοίνικες και με τους πληθυσμούς της Εγγύς Ανατολής, κυρίως διαμέσου των εγκαταστάσεων τους στην Ιωνία καθώς και των δραστηριοτήτων του «πρακτορείου» της Αλ Μίνα, στις εκβολές του Ορόντη. Οι έμποροι σε αυτά τα πρακτορεία λειτουργούσαν και ως ένα είδος προξένου της εποχής. Στον επόμενο αιώνα αναπτύσσονται και οι αποικιακές δραστηριότητες προς την Ιταλία και τη Σικελία. Στο προσκήνιο εμφανίζεται και η Ετρουρία καθώς ήταν μεγάλη παραγωγός μεταλλευμάτων και συγκέντρωνε την περίοδο αυτή τις προτιμήσεις των εμπορικών συναλλαγών.

Γύρω στο 900π.Χ. ξεκινά περίοδος, που ονομάστηκε Γεωμετρική. Μέχρι το 850 έχουμε την Πρώιμη Γεωμετρική, οπότε έχουμε μερική επανάληψη μακρινών επικοινωνιών. Από το 850 έως το 750π.Χ. έχουμε τη Μέση, οπότε αρχίζει ο αποικισμός της Δύσης και αναπτύσσονται όλα τα μεγάλα ιερά. Εμφανίζονται σε κάθε άκρη της ελληνικής γης μικροκράτη, που είναι υπερήφανα για την ανεξαρτησία τους. Η ελληνική παράδοση χρονολογεί την αρχή της κανονικής «λειτουργίας» των πόλεων το 776, έτος της πρώτης Ολυμπιάδας. Η τομή γίνεται τον 8^ο αιώνα και μάλιστα στα πρώτα πενήντα χρόνια. Η πόλη-κράτος δεν υπήρξε από το μηδέν. Συνέτρεξαν πολλοί λόγοι, όπως η αύξηση του πληθυσμού, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η σταθερότητα των κοινοτήτων, η επανάληψη των «διεθνών» συγκοινωνιών σε ευρεία κλίμακα, η αρχή του αποικισμού της Δύσης και ο εμπορικός ανταγωνισμός μεταξύ Ελλήνων, της Ανατολής και της Εύβοιας αρχικά, και Φοινίκων. Δημιουργήθηκαν με την πάροδο του χρόνου στενοί δεσμοί ανάμεσα στους ανατολίτες και τους ελληνικούς πληθυσμούς της Ανατολικής Μεσογείου (νησιά Αιγαίου, Κρήτη, ακόμα και Ιωνία) χωρίς καν να αναφέρουμε το «χωνευτήρι» της Κύπρου.³ Οι Έλληνες ήταν πρώτα από όλα, αυτοί που ζούσαν κάτω από το θεσμό της πόλης σε αντίθεση με όλο τον

3. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 159

υπόλοιπο κόσμο. Από το 750 έως το 700π.Χ. έχουμε την Ύστερη Γεωμετρική, οπότε συνεχίζεται ο αποικισμός στη Δύση καθώς και τον Ελλήσποντο και γίνεται ο Ληλάντιος πόλεμος, που οδηγεί στην οριστική καταστροφή των δύο πιο δυναμικών πόλεων της Εύβοιας, της Χαλκίδας και της Ερέτριας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(8^{ος}- 6^{ος} αιώνας)

Με την ανάδυση της πόλης-κράτους, το εξωτερικό πρόβλημα της συνύπαρξης έγινε πολύ πιο περίπλοκο και δύσκολο από ήταν στην εποχή πριν τη δημιουργία πόλεων-κρατών. Περιοδικές συρράξεις μεταξύ όμορων κρατών ήταν συνηθισμένο φαινόμενο τον 7^ο και 6^ο αιώνα. Λύσεις βρέθηκαν για να κατευνάσουν τις εντάσεις μεταξύ κρατών και αυτές ήταν εν μέρει επιτυχείς.

Υπήρχαν πολλοί λόγοι για τις αυξημένες εντάσεις. Καθώς τα κράτη έπασχαν από έλλειψη γης προσπαθούσαν να επεκτείνουν τα σύνορά τους. Αυτό προκαλούσε διαμάχες, συνήθως στις συνοριακές γραμμές. Οι υπάρχουσες εντάσεις μεταξύ των πόλεων στη μητρόπολη εκτεινόταν και στις αποικίες αυξάνοντας τον εμπορικό ανταγωνισμό. Αυτή η κατάσταση είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν έχθρες μεταξύ των πόλεων-κρατών χιλιάδες μίλια μακριά.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ένα σημαντικό γεγονός αυτής της περιόδου που είναι ο δεύτερος αποικισμός, ο οποίος διέφερε από τον αποικισμό του 11^{ου} αιώνα. Τώρα αποικισμός σήμαινε ,κάθε φορά που ιδρύονταν μια νέα αποικία, μια ολόκληρη επιχείρηση, οργανωμένη από τη μητρόπολη, δηλαδή την πόλη-μητέρα. Αυτές οι νέες πόλεις ήταν αυτόνομες που οι δεσμοί με τη μητρόπολη πολύ γρήγορα αποδεικνύονταν ανύπαρκτοι ή εξαιρετικά χαλαροί. Οι κύριοι λόγοι ήταν δύο: εμπορικοί, δηλαδή οικονομικοί και η έλλειψη γης. Η ελληνική εξάπλωση στη Μεσόγειο χωρίζεται σε δύο φάσεις. Η πρώτη ξεκινά στα μέσα του 8^ο αιώνα Έλληνες που κατοικούσαν στην Εύβοια και στην ηπειρωτική Ελλάδα εγκαταστάθηκαν στη Νότια Ιταλία και στη Σικελία. Η δεύτερη γίνεται στο δεύτερο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα και μετά. Οι Έλληνες από τα νησιά στέλνουν αποικίες στη Δύση, αλλά και στην Αφρική και στα παράλια του Εύξεινου Πόντου. Γύρω στα μέσα του 6^{ου} αιώνα η επεκτατική κίνηση σταματά και οι αποικίες που ιδρύονται μετά παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά , όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την αθηναϊκή αποίκηση της Χερσονήσου της Θράκης ή ορισμένων νησιών του Αιγαίου.

Στις μητροπόλεις, όπου ο αντίκτυπος της έλλειψης γης ήταν αισθητός, οι πόλεμοι για την απόκτηση περισσότερης γης ξεκίνησαν στο τέλος του 8^{ου} αιώνα. Ένα παράδειγμα αποτελεί ο Αηλάντιος πόλεμος, που προαναφέραμε, μεταξύ Χαλκίδος και Ερέτριας. Λέγεται, μάλιστα, ότι και οι δύο πλευρές είχαν συμμάχους από πολύ μακριά και αυτό είναι μια ένδειξη ότι υπήρχαν ανταγωνιστικά και αντίπαλα αποικιακά δίκτυα.

Εξίσου περίπλοκες ήταν και οι ενδοκρατικές σχέσεις και ένα παράδειγμα αποτελεί η Πελοπόννησος, η οποία αποτελούνταν από τρεις κύριες πόλεις-κράτη, την Σπάρτη, το Άργος και την Κόρινθο. Μετά την κατάκτηση της Μεσσηνίας στο τέλος του 8^{ου} αιώνα, οι Σπαρτιάτες έστρεψαν την προσοχή τους στους άλλους γείτονες, στο έθνος της Αρκαδίας και στην πόλη του Άργους. Στην Αρκαδία είχαν μικρή επιτυχία ενώ στο Άργος κατάφεραν να κερδίσουν εδαφικές εκτάσεις αλλά συνάντησαν σθεναρή αντίσταση. Το 669π.Χ. ηττήθηκαν από τους Αργείους στη μάχη της Ισιαίας. Οι τελευταίοι στο μεταξύ προσπαθούσαν κι εκείνοι να επεκτείνουν τα εδάφη τους και την επιρροή τους στην Πελοπόννησο και ιδιαίτερα προς την Κόρινθο. Η τελευταία έκανε το ίδιο στους μικρότερους σ δύναμη γείτονές τους, τα Μέγαρα και τη Σικώνα. Το Άργος και η Σπάρτη συνέχιζαν να έχουν συγκρούσεις μέχρι το 547 , όταν τελικά η Σπάρτη κατάφερε να αποκτήσει εδαφικές εκτάσεις σε βάρος των Αργείων. Έπειτα

από αυτό η Σπάρτη χρησιμοποίησε σε μεγαλύτερο βαθμό διπλωματία και σύναψε πολλές συμμαχίες ώστε να διατηρήσει την αναγνωρισμένη υπεροχή της στην Πελοπόννησο.

Ο 6^{ος} αιώνας αποτελεί τον αιώνα εκείνο που οι Έλληνες ξεκίνησαν να εγκαθιδρύουν επίσημους μηχανισμούς με σκοπό να αποφύγουν τους πολέμους και να προωθήσουν τη συνεργασία και τη συνεννόηση μεταξύ τους. Η γένεση αυτών των μηχανισμών έγινε στην εποχή πριν τη δημιουργία πόλεων-κρατών αλλά νομιμοποιήθηκαν στην Αρχαϊκή εποχή.

Την ίδια περίοδο, διεξάγονταν ακόμα οι διπλωματικές σχέσεις και κυρίως μέσω των προσωπικών σχέσεων μεταξύ των αρχηγών. Αυτό συνέβαινε ιδιαίτερα στην περίοδο της τυραννίας. Οι τύραννοι διεξήγαγαν εξωτερική πολιτική ως κυρίαρχοι συνάπτοντας συμφωνίες φιλίας ή συμμαχίες μέσω γάμων με άλλους τύραννους ή με αριστοκράτες.⁴ Για παράδειγμα ο Περίανδρος(627-587π.Χ.), που διαδέχθηκε τον πατέρα του Κύπελο ως τύραννος της Κορίνθου, ανέπτυξε πολιτική φιλία με το Θρασύβουλο, τύραννο της Μιλήτου κι έτσι τελείωσε μια παλιά έχθρα που είχε τις ρίζες της στο Ληλάντιο πόλεμο. Η συμφωνία τους βοήθησε τους Κορίνθιους εμπόρους στην Αίγυπτο και τη Μαύρη Θάλασσα αλλά και στη Δύση. Επίσης, ζητήθηκε στον Περίανδρο από τους Αθηναίους και τους Μυτιληναίους να γίνει διαιτητής σε μία διαφωνία τους σχετικά με έναν σημαντικό εμπορικό σταθμό στο δρόμο για τη Μαύρη Θάλασσα.

Η προσωπική διπλωματία θεσπίστηκε με τη μορφή της «προξενίας». Σύμφωνα με αυτήν, ένας πολίτης που διέμενε σε μια πόλη-κράτος είχε το ρόλο ημιεπίσημου αντιπροσώπου των συμφερόντων της δικής του. Μια πρώιμη μορφή της προξενίας εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια των Σκοτεινών Αιώνων ως «φιλία των επισκεπτών», δηλαδή φιλοξενία και παρατηρήθηκε στον Όμηρο. Όταν ο Αγαμέμνονας και ο Μενέλαος πήγαν στην Ιθάκη για να επιστρατεύσουν τον Οδυσσέα για τον Τρωικό πόλεμο, έμειναν στο σπίτι που είχε ο τελευταίος για τους ξένους, ενώ οδηγούσαν την πρεσβεία τους. Όσον αφορά τώρα την εκδοχή της προξενίας στην Αρχαϊκή εποχή, όταν, για παράδειγμα, ένας Αθηναίος πήγαινε στην Κόρινθο για κάποια δημόσια ή ιδιωτική δουλειά, ο πρόξενος της Αθήνας στην Κόρινθο θα του παρείχε βοήθεια στην αποστολή του.⁵

Διπλωματία, όμως, δεν ήταν μόνο η προσωπική αλλά την αποτελούσαν και οι συμμαχίες κυρίως οι στρατιωτικές μεταξύ των κοινοτήτων, τόσο οι επιθετικές όσο και οι αμυντικές. Στην Αρχαϊκή περίοδο έγιναν πιο επίσημες και με μεγαλύτερη διάρκεια. Τα κράτη ξεκίνησαν να συνάπτουν γραπτές συμφωνίες, υποσχόμενα φιλία και ειρήνη για ένα χρονικό διάστημα. Η πρώτη επίσημη συμφωνία που έχει βρεθεί χρονολογείται γύρω στο 550π.Χ. μεταξύ της πόλεως Σύβαρις στην νότια Ιταλία, των συμμάχων της και μια άλλης πόλης.

Υπήρχαν επίσης πολλοί τύποι συμμαχιών ή συνδέσμων. Μια από αυτούς ήταν η αμφικτυονία ή «συνεταιρισμοί γειτόνων», στους οποίους ανεξάρτητες πόλεις-κράτη συνεργάζονταν για να διατηρήσουν και να προστατέψουν ένα κοινό ιερό ενός θεού. Αυτοί οι συνεταιρισμοί πιθανόν υπήρχαν πολύ παλιά στο χρόνο, όμως στην Αρχαϊκή εποχή αποκτούν πιο πολιτικό χαρακτήρα από μια απλή προστασία ενός κοινού ιερού. Αν και οι αμφικτυονίες δεν απέτρεπαν τα μέλη τους να πολεμούν το ένα το άλλο, τουλάχιστον περιόριζε τις εχθροπραξίες. Τα κράτη μέλη υπόσχονταν,

4. βλ. Pomeroy B. Sarah, Donlan Walter, Burstein M. Stanley, Roberts Tolbert Jennifer Ancient Greece: A political, social and cultural History, 1999, σ. 125

5. βλ. Pomeroy B. Sarah, Donlan Walter, Burstein M. Stanley, Roberts Tolbert Jennifer Ancient Greece: A political, social and cultural History, 1999, σ. 126

για παράδειγμα, να μην καταστρέψουν ολοκληρωτικά τις άλλες πόλεις ή να μην ανακόψουν τα αποθέματα νερού.

Τον 6^ο αιώνα επίσης το έθνος ξεκινά να σχηματίζει χαλαρές ενώσεις με τις διασκορπισμένες πόλεις και χωριά για λόγους εξωτερικών σχέσεων και πολέμων. Αυτές διαφοροποιούνταν από τις αμφικτυονίες καθώς είχαν ένα κυρίαρχο κυβερνητικό σώμα για να συντονίζει την κοινή δράση. Παρόλα αυτά, η εξουσία αυτού του σώματος ήταν σχετικά αδύναμη μέχρι και τον 4^ο αιώνα, οπότε δημιουργήθηκαν πραγματικά «ομόσπονδα κράτη».

Μία από τους σημαντικότερες ομόσπονδίες στην Αρχαϊκή περίοδο ήταν το έθνος της Θεσσαλίας. Τον 7^ο αιώνα οι βορειότερες περιοχές αδύναμα ενώθηκαν για στρατιωτική δράση κάτω από την αρχηγία του επικεφαλής προσώπου, που ονομαζόταν άρχων ή τάγος (στρατιωτικός αρχηγός). Τον 6^ο αιώνα η Θεσσαλική ένωση έγινε η κυρίαρχη δύναμη της βόρειας Ελλάδας. Το έθνος των Φωκαέων δημιούργησε λόγω της πίεσης των Θεσσαλών μια ομόσπονδη ένωση. Επίσης, η ανάγκη για μια ενότητα ανταγωνιστική προς τη Θεσσαλική και Αθηναϊκή πίεση οδήγησε τις πόλεις της Βοιωτίας να δημιουργήσουν μια συνομοσπονδία υπό την αρχηγία της Θήβας.

Στα μέσα του 6^{ου} αιώνα εμφανίστηκε η πρώτη από τις μεγάλες συμμαχίες, τη Πελοποννησιακός Σύνδεσμος, που δημιουργήθηκε από τη Σπάρτη. Τον 5^ο αιώνα θα δημιουργηθεί η αντίπαλη και αντίστοιχη συμμαχία από την Αθήνα και αυτό θα οδηγήσει σε διάφορους διαπληκτισμούς, διπλωματικές αψιμαχίες ακόμα και πόλεμο μεταξύ τους, καθώς οι ηγεμόνες των δύο μεγάλων συμμαχιών αποτελούν μαζί το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού κόσμου.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η αναφορά στις συμμαχίες γίνεται καθώς αποτελούν μεγάλο μέρος της διπλωματίας της Αρχαίας Ελλάδας γενικότερα και στη δημιουργία τους συνέβαλαν φυσικά οι πρόξενοι και οι πρέσβεις ή απεσταλμένοι κι γίνεται έμμεσα φανερό πόσο σημαντική ήταν η παρουσία τέτοιων θεσμών καθ' όλη τη διάρκεια της Αρχαϊκής αλλά και της Κλασικής και Ελληνιστικής περιόδου. Το ίδιο φανερώνεται και από τον αποικισμό.

Παρακάτω που θα παρατεθούν η κλασική και ελληνιστική περίοδος και λόγω μεγάλης διπλωματικής δραστηριότητας και συνεπώς μεγάλου όγκου πληροφοριών, θα γίνει αναφορά σε τρεις προσωπικότητες, που διετέλεσαν πρόξενοι και συμμετείχαν σε πολλές διπλωματικές αποστολές σε συνδυασμό βέβαια με ιστορικό πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιήθηκαν. Αυτοί είναι: ο Κίμων, ο Αλκιβιάδης και ο Δημοσθένης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(5^{ος}-4^{ος} αιώνας)

Όπως είναι γνωστό , ο 5^{ος} αιώνας είναι ο αιώνας στον οποίο κύριος πρωταγωνιστής είναι η Αθήνα, η οποία συνδυάζει τον «ιμπεριαλισμό» στον εξωτερικό τομέα και τη δημοκρατία στον εσωτερικό. Η μεγάλη ακμή της ξεκινά μετά τους Μηδικούς πολέμους και ιδίως μετά τη νίκη στο Μαραθώνα(490), με επικεφαλής το Μιλτιάδη και τη ναυμαχία της Σαλαμίνας(480), με πρωτεργάτη το Θεμιστοκλή. Οι Αθηναίοι τώρα επωφελοόμενοι από τις νίκες τους προβάλλουν την αξίωση στους Έλληνες να τους ηγεμονεύσουν. Το 478π.Χ. ιδρύεται μια αιγαιακή συμμαχία με κέντρο την Αθήνα και οι σύμμαχοι αναλαμβάναν την υποχρέωση να συνεισφέρουν στην κοινή άμυνα με πλοία ή να καταβάλουν μια εισφορά. Ακόμα δεν είναι αυτοκρατορία, όμως συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις για να γίνει. Ο άνθρωπος στον οποίο οφείλεται η πραγματοποίηση της ιδέας της ίδρυσης μιας μεγάλης ναυτικής αυτοκρατορίας είναι ο Θεμιστοκλής και τώρα συνεργάζεται μαζί του και ο Αριστείδης. Η συνεργασία αυτή είχε θετικά αποτελέσματα με τους διπλωματικούς ελιγμούς που υιοθέτησαν κατά της Σπάρτης.

Τον Αριστείδη διαδέχεται ο Κίμωνας, λαμπρός Αθηναίος πατριώτης, ο οποίος είχε διατελέσει πρόξενος καθώς αυτήν την εποχή πρόξενοι διατελούσαν επιφανείς άνδρες. Σε αυτόν οφείλεται η επέκταση της συμμαχίας προς δύο κατευθύνσεις: η μία είναι η ακτή της Θράκης και το βόρειο Αιγαίο και η άλλη τα νησιά και η Μικρά Ασία. Ενστερνίζεται στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής μόνο τον πόλεμο κατά της Περσίας ενώ είναι υποστηρικτής της συνεργασίας με τη Σπάρτη. Τίθεται ανεπιφύλακτα υπέρ της συνυπόταξης των δύο ελληνικών Δυνάμεων. Ένα παράδειγμα είναι ότι όταν το 464π.Χ. η Σπάρτη βρέθηκε σε κρίσιμη κατάσταση , ύστερα από το σεισμό της Λακωνίας και την εξέγερση της Μεσσηνίας. Οι Σπαρτιάτες έκαναν έκκληση για βοήθεια προς τους Αθηναίους εκτός των άλλων πελοποννήσιων συμμάχων. Ο Κίμων, που η οικογένειά του κρατούσε πάντα φιλικές σχέσεις με τους Σπαρτιάτες κατάφερε να απαντήσει θετικά. Αργότερα κλονίστηκε η θέση του στην Αθήνα και εξορίστηκε το 461π.Χ.⁶

Την ίδια χρονιά όλη η ευθύνη για την αθηναϊκή πολιτική συγκεντρώνεται στα χέρια του Περικλή. Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από την εκπληκτική διπλωματική δραστηριότητα του Περικλή με την σύναψη πολλών συμμαχιών και τη χρησιμοποίηση πρεσβευτών ή προξένων ή απεσταλμένων καθώς και άλλων διπλωματικών μέσων με σκοπό την αύξηση της ισχύος της Αθήνας. Στόχος του είναι η απομάκρυνση των Περσών και ο πλήρης έλεγχος όχι μόνο της αθηναϊκής συμμαχίας αλλά και της Ανατολικής Μεσογείου. Κατάφερε να μετατρέψει τη ναυτική ομοσπονδία σε αυτοκρατορία σε συνδυασμό και με τη δημοκρατία κι έτσι προέκυψε η «Αθηναϊκή Δημοκρατία των γενών σε Πανελλήνια Δημοκρατία».

Ο Περικλής με μια εξαιρετική διπλωματική προσπάθεια συγκέντρωσε γύρω από την Αθήνα το Άργος , μέρος της Θεσσαλίας και τα Μέγαρα. Όταν ο βασιλιάς των Περσών, Ξέρξης, δολοφονήθηκε μαζί με τον πρωτότοκο γιο του ξεσηκώθηκαν πολλοί υπόδουλοι λαοί ανάμεσά τους και οι Αιγύπτιοι. Ο αρχηγός τους, Ινάρω, ζήτησε τη βοήθεια των Αθηναίων και του δόθηκε. Όμως την ίδια περίοδο, ξεγέροντο η Κόρινθος κατά της Αθήνας καθώς και η Αίγινα. Και οι δύο εξεγέρσεις πνίγηκαν στο

6. βλ. Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, 1976, σ. 67

αίμα. Οι Λακεδαιμόνιοι βοήθησαν τους Βοιωτούς κατά των Αθηναίων. Όμως, η αθηναϊκή διπλωματία δραστηριοποιείται. Το 457 ηττούνται στην Τανάγρα αλλά τον ίδιο χρόνο νικούν τους Βοιωτούς στα Οινόφυτα. Η Αίγινα συνθηκολογεί. Το 455-454 κυριαρχούν στη θάλασσα της Νότιας Πελοποννήσου και προσχωρούν στην αθηναϊκή συμμαχία η Ζάκυνθος και η Κεφαλληνία. Καταλαμβάνεται επίσης η Χαλκίδα και όταν εμφανίζονται η Αθηναίοι στη Σικελία, η Εγέστα και οι Αλυκυές στέλνουν πρεσβευτές για να ζητήσουν τη συμμαχία τους. Η Αίγυπτος τελικά περιέρχεται στους Πέρσες.

Οι Αθηναίοι ενθαρρυμένοι από την αύξηση της ισχύος τους αρχίζουν αυτήν την περίοδο να επεμβαίνουν στις εσωτερικές υποθέσεις των άλλων πόλεων, όπως της Ιωνίας. Το 451π.Χ. ο Περικλής έκρινε σκόπιμο να αναζητήσει ένα συμβιβασμό με τη Σπάρτη. Έτσι, ανακαλεί τον Κίμωνα και του αναθέτει τις διαπραγματεύσεις, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την υπογραφή πενταετούς ανακωχής με τη Σπάρτη και την απόδειξη ότι ο Κίμων ήταν ένας εξαιρετος διπλωμάτης και πρόξενος.⁷ Αυτό έδινε τη δυνατότητα στον Περικλή να επαναλάβει τις επιχειρήσεις στην Ανατολή. Μετά την επιτυχία του στην Κύπρο και το θάνατο του Κίμωνα αποφασίζει να αρχίσει διαπραγματεύσεις με την Περσία. Και οι δύο πλευρές φαίνεται ότι επιθυμούσαν το τέλος των εχθροπραξιών. Ο Αρταξέρξης έστειλε πρεσβευτές στην Αθήνα για να διαπραγματευτούν και ο Περικλής έπεισε τους Αθηναίους να δεχτούν τις προτάσεις των Περσών. Έτσι, έστειλε μια πρεσβεία, με επικεφαλής τον Καλλία, στα Σούσα. Πραγματοποιήθηκε ειρήνη, γνωστή ως η ειρήνη του Καλλία και οι όροι της ήταν η αναγνώριση της κυριαρχίας του Αιγαίου στους Αθηναίους και οι Πέρσες παραχωρούσαν στις πόλεις των παραλίων μια σχετική αυτονομία, αφού εξασφαλίστηκαν από τον κίνδυνο εισβολής στην Αίγυπτο.

Το 446π.Χ. γίνεται η μάχη της Κορώνειας, όπου οι Αθηναίοι ηττήθηκαν και μετά τη μάχη επιδεινώθηκε πολύ η κατάσταση γι' αυτούς καθώς ο σπαρτιατικός στρατός, υποστηρίζοντας και τους Βοιωτούς συμμάχους του, υπό τον Πλειστοάνακτα εισέβαλε στην Αττική. Ο Περικλής αντιμετώπιζει τον κίνδυνο με διπλωματικό τρόπο. Διαθέτει δέκα τάλαντα και μέσω του συμβούλου του Κλεανδρίδα πείθει τον Σπαρτιάτη βασιλέα να μη συνεχίσει τον πόλεμο. Η διπλωματία της εποχής φαίνεται ότι δικαιολογούσε μυστικά κονδύλια.⁸ Μετά από αυτά τα γεγονότα, και οι Αθηναίοι και οι Σπαρτιάτες επιθυμούσαν έναν συμβιβασμό. Γι' αυτό τον σκοπό δέκα Αθηναίοι πρεσβευτές φτάνουν στη Σπάρτη, ανάμεσά τους και ο Καλλίας, ο Χάρης και ο Ανδροκίθης. Οι δύο πόλεις υπογράφουν τριακονταετή ειρήνη, γνωστή ως «τριακοντούταις σπονδαί».

Η Ελλάδα για πρώτη φορά από το 480π.Χ. είχε επιτέλους ειρήνη. Η Σπάρτη φαινόταν ικανοποιημένη γιατί υποχρέωσε τους Αθηναίους να δεχτούν την ήττα τους στη Βοιωτία και τα Μέγαρα και από την άλλη πλευρά η Αθήνα μπορούσε να θεωρήσει ηθική και διπλωματική νίκη το γεγονός ότι διαπραγματεύτηκε στο όνομα της συμμαχίας της με τη Σπάρτη. Εξάλλου και οι δύο διατηρούσαν την ελευθερία δράσης στα ουδέτερα εδάφη.

Για την Αθήνα ξεκινούν τα χρόνια του «ειρηνικού ιμπεριαλισμού» καθώς προσπαθεί να επεκταθεί με διπλωματικά μέσα μόνο και όχι βία. Έγινε και η πρόταση να συγκληθεί ένα πανελλήνιο συνέδριο, όπου όλες οι ελληνικές πόλεις, μικρές και μεγάλες, να στείλουν αντιπροσώπους για να συζητήσουν επάνω σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος, αυτό το συνέδριο δυστυχώς δεν έγινε ποτέ. Το 444π.Χ. ο

7. βλ. Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, 1976, σ. 72

8. βλ. Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, 1976, σ. 75

Περικλής ιδρύει μια πανελλήνια αποικία στους Θουρίους. Λίγο αργότερα το 437 ιδρύεται η αποικία της Αμφιπόλεως στη Μακεδονία, θέση στρατηγική για την Αθήνα.

Από την άλλη πλευρά η Σπάρτη καιγόταν για την αποκατάσταση της θέσης της στην Πελοπόννησο που κλονίστηκε κυρίως από τη μετατροπή της συμμαχίας της Δήλου σε αθηναϊκή ηγεμονία.

Τέλος, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι οι Αθηναίοι έκανα ένα σφάλμα. Καταπάτησαν κάθε ίχνος αυτονομίας των συμμαχικών πόλεων. Το 440 υπήρχαν μόνο τρεις πόλεις αυτόνομες, η Σάμος, η Λέσβος και η Χίος. Οι ολιγαρχικοί σύμμαχοι της Αθήνας δυσανασχετούσαν με την άνθισή της και στρέφονταν με μεγαλύτερη συμπάθεια προς το ολιγαρχικό πολίτευμα της Σπάρτης. Οι περισσότερο γνωστές αποστασίες είναι αυτές της Μιλήτου, της Κολοφώνος, της Χαλκίδος και της Σάμου το 440π.Χ. μάλιστα, η μυστική σπαρτιατική διπλωματία συνωμοτούσε με τους ολιγαρχικούς μιας πόλεως. Εκεί όμως που η αθηναϊκή εξωτερική πολιτική έδειξε πραγματικά τις προθέσεις της ήταν στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Ο Περικλής μπορεί να είναι πολύ περήφανος γιατί την παραμονή του πολέμου, το 433π.Χ., στο εξωτερικό η Αθήνα κυβερνά διακόσιες πόλεις και ο στόλος της ανοίγεται για να εξασφαλίζει την ησυχία στις συμμαχικές πόλεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ενώ την προηγούμενη περίοδο, από το 478 ως το 431π.Χ., αναφερθήκαμε στη διπλωματία του Περικλή και σε έναν εξέχοντα διπλωμάτη, που είχε διατελέσει και πρόξενος και έφερε εις πέρας με επιτυχία τις διπλωματικές αποστολές που του ανατίθονταν, τον Κίμωνα, σε αυτήν την περίοδο θα αναφερθούμε σε μια άλλη προσωπικότητα, που είχε έντονη διπλωματική δραστηριότητα και του είχε ανατεθεί το αξίωμα του προξένου, τον Αλκιβιάδη.

Πριν δούμε όμως κάποια πράγματα σχετικά με τη δραστηριότητα του Αλκιβιάδη, θα αναφέρουμε κάποια γεγονότα που καταδεικνύουν τη διπλωματική δραστηριότητα της εποχής λίγο πριν την έναρξη του πολέμου. Το πρώτο αφορά την υπόθεση της Κέρκυρας, αποικίας των Κορινθίων.⁹ Η Επίδαμνος, εγκατάσταση της Κέρκυρας θέλησε να αποκοπεί και ζήτησε τη βοήθεια των Κορινθίων. Η Κέρκυρα νίκησε στη σύρραξη και ζήτησε τη βοήθεια της Αθήνας προκειμένου να αντισταθεί στην εκδίκηση των Κορινθίων και η τελευταία ζήτησε από την Κέρκυρα να προσχωρήσει στη συμμαχία. Το δεύτερο αφορά την υπόθεση της Ποτίδαιας, κορινθιακής αποικίας και σύμμαχο των Αθηνών.¹⁰ Η Αθήνα ζήτησε να χαλαρώσουν τους δεσμούς τους με τη μητρόπολη και η Αθήνα με την Κόρινθο βρίσκονται ξανά σε αντιπαλότητα. Έπειτα ακολουθεί το Μεγαρικό ψήφισμα όπου απαγορεύεται στους Μεγαρείς να έχουν πρόσβαση στις αθηναϊκές αγορές και στις πόλεις της αυτοκρατορίας επειδή είχαν βοηθήσει τους Κορίνθιους.¹¹ Το 432 αποστέλλεται μια αθηναϊκή αντιπροσωπεία στη Σπάρτη για να συζητήσουν για το πρόβλημα αυτό. Οι διαπραγματεύσεις, που κράτησαν έναν ολόκληρο χρόνο, απέτυχαν και επικρατούσα άποψη ήταν αυτή του πολέμου. Έτσι κι έγινε. Πραγματοποιήθηκε ο Αρχιδάμειος πόλεμος, όπου η στρατηγική του Περικλή απέτυχε και ο ίδιος ύστερα από ένα λοιμό πέθανε το 429. Έπειτα από αυτό, η Αθήνα είχε μια σειρά από αποτυχίες. Αποστάτησε η Μυτιλήνη και συνθηκολόγησε το 427π.Χ. Τότε ο Κλέωνας πρότεινε την απόρριψη κάθε είδους διαπραγματεύσεως με τη Σπάρτη. Ανησυχία προκάλεσαν και οι βλέψεις των Συρακουσών προς το Ρήγιο και τους Λεοντίνους, οι οποίοι έκαναν έκκληση για βοήθεια στους Αθηναίους. Όταν πήγαιναν οι τελευταίοι να βοηθήσουν, ο στρατηγός Δημοσθένης είχε εγκλωβίσει κάποιους οπλίτες στο νησί της Σφακτηρίας.¹² Οι Σπαρτιάτες τότε ζήτησαν διαπραγματεύσεις αλλά η πρόταση απορρίφθηκε. Έτσι ο κατέλαβαν οι Αθηναίοι. Το 423 η Αθήνα ύστερα από πολλές αποτυχίες αναγκάστηκε να δεχτεί τις προτάσεις των Σπαρτιατών για ανακωχή και το 421 υπογράφεται η «Νικίειος ειρήνη», η οποία μάλιστα συνοδευόταν και από τη δημιουργία συμμαχίας των δύο Δυνάμεων.

Αυτά είναι εν συντομία τα γεγονότα της περιόδου και σε αυτό το σημείο θα αναφερθούν κάποιες από τις διπλωματικές δραστηριότητες του Αλκιβιάδη. Ο Αλκιβιάδης σε όλη του τη σταδιοδρομία θα εκπροσωπήσει το στρατόπεδο της

9. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 272-273

10. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 273-274

11. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 274-276

12. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 280

αθηναϊκής φιλοδοξίας και του αθηναϊκού επεκτατισμού. Η «ειρήνη του Νικίας» ήταν εύθραυστη και αμφιλεγόμενη

Τα προβλήματα ξεκίνησαν με το Άργος, το οποίο δεν είχε πάρει μέρος στον πόλεμο με την Πελοποννησιακή ένωση. Το 451 είχε κλείσει ειρήνη με τη Σπάρτη για τριάντα χρόνια και τελείωνε ακριβώς τότε οπότε μπορούσε να γίνει σύμμαχος και της Αθήνας και της Σπάρτης. Ο Νικίας πρότεινε ειρήνη και συμφωνία με τη Σπάρτη ενώ ο Αλκιβιάδης «αμφέβαλε για την καλή πίστη της Σπάρτης», η οποία κατ' αυτόν ήθελε να σταματήσει την αντίθεση με το Άργος και ύστερα να στραφεί εναντίον της Αθήνας. Στους συμμάχους της Σπάρτης εμφανίζεται δυσαρέσκεια και η Μαντίνεια και η Ήλις προσεγγίζουν το Άργος. Ο Αλκιβιάδης έχοντας πολλούς φίλους σε διάφορες πόλεις στέλνει προσωπικό μήνυμα και καλεί τις τρεις αυτές πόλεις να παρουσιαστούν το συντομότερο δυνατό στην Αθήνα για να προσφέρουν τη συμμαχία τους. Και τους έπεισε. Το Άργος άρχισε να στρέφεται προς την Αθήνα και έστειλε αντιπροσωπεία. Συγχρόνως φτάνει και από τη Σπάρτη μια πρεσβεία αποτελούμενη από φίλους της Αθήνας, οι οποίοι στάλθηκαν με διττή αποστολή: να εμποδίσουν την προσέγγιση Άργους-Αθήνας και να ρυθμίσουν κάποια ζητήματα επανορθώσεων. Γίνονται δεκτοί και δήλωσαν ότι είχαν πλήρη δικαιώματα να ρυθμίσουν αυτές τις επανορθώσεις. Ο Αλκιβιάδης όμως τους έπεισε να δηλώσουν ότι δεν έχουν πλήρη πληρεξουσιότητα με αντάλλαγμα την Πύλο.¹³ Οι Λακεδαιμόνιοι αντιφάσκουν μπροστά στο λαό, ο Αλκιβιάδης επιτίθεται βίαια στη Σπάρτη και η συνέλευση είναι έτοιμη να κλείσει συμμαχία με το Άργος. Γίνεται ένας σεισμός, ο Νικίας προσπαθεί να πείσει τους Αθηναίους να στείλουν πρεσβεία στη Σπάρτη, στην οποία θα συμμετείχε και ο ίδιος, υπολογίζοντας ότι η Αθήνα δεν είχε κλείσει συμφωνία με το Άργος. Όμως απέτυχε και η Αθήνα έκλεισε δύο συμμαχίες με το Άργος, τη Μαντίνεια και την Ήλιδα. Όμως οι Αθηναίοι βλέποντας ότι η κατάσταση στη Πελοπόννησο αντιστρεφόταν και δεν πήγαινε καλά δυσανασχετούσε. Το 418 δεν εξελέχθηκε πάλι στρατηγός ο Αλκιβιάδης, όμως ο Θουκυδίδης μάς τον δείχνει να ενεργεί ως πρέσβης¹⁴ ή πρόξενος. Το Άργος καταλήγει για ένα διάστημα σύμμαχος της Σπάρτης όμως πολύ γρήγορα, το 417, υπογράφηκε νέα συνθήκη μεταξύ Αθήνας-Άργους¹⁵ και εκείνο της έμεινε πιστό μέχρι το τέλος.

Την επόμενη χρονιά οι Αθηναίοι καταλαμβάνουν τη Μήλο¹⁶ και ο Αλκιβιάδης στο τέλος της ίδιας χρονιάς προβάλλει το μεγάλο του σχέδιο: την εκστρατεία στη Σικελία.¹⁷ Όπως προαναφέρθηκε, οι Λεοντίνοι και οι κάτοικοι του Ρηγίου είχαν καλέσει για βοήθεια τους Αθηναίους. Οι τελευταίοι αποσπών από τους Συρακούσιους τους Σικελούς, όμως οι Συρακούσιοι δεν πτοούνται και συνεχίζουν τη διπλωματία τους με σκοπό να συμφιλιωθούν όλες οι πόλεις της Σικελίας εναντίον ενός κοινού εχθρού, των Αθηναίων. Στο συνέδριο που έγινε στη Γέλα, ο Ερμοκράτης που πήρε το λόγο, εισακούστηκε τελικά και για τις αποφάσεις τους αυτές πληροφόρησαν τους Αθηναίους, που δεν είχαν άλλη λύση από το να συμφωνήσουν και να αποχωρήσουν.

Ο Αλκιβιάδης εξακολουθεί να είναι ενθουσιασμένος με την ιδέα μιας εκστρατείας στη Σικελία. Το σχέδιο αυτό τελικά ψηφίστηκε και το σενάριο ήταν το ίδιο. Μια σύμμαχος, η Σεγέστα, είχε ζητήσει βοήθεια και αυτή η βοήθεια εστάλη από

13. Θουκυδίδης, Ε, 61

14. Θουκυδίδης, Ε, 45,2

15. Το Άργος θα προσφέρει, για ένα διάστημα, άσυλο στον Αλκιβιάδη(Ισοκράτης, XVI, 8-9).

16. Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Ο κίνδυνος της φιλοδοξίας, 1995, σ. 85-87

17. Θουκυδίδης, Η, 73,3

την Αθήνα με επικεφαλής μεταξύ άλλων και τον Αλκιβιάδη.¹⁸ Τα πράγματα γι' αυτόν στην Αθήνα ήταν άσχημα καθώς θεωρήθηκε ύποπτος για την υπόθεση του αποκεφαλισμού των Ερμών αλλά όχι και ένοχος και για την υπόθεση των Μυστηρίων¹⁹, για την οποία κρίθηκε ένοχος. Επιπλέον, οι Αθηναίοι υποπτεύονταν ότι ήθελε να γίνει τύραννος και έγιναν εχθροί του. Η τελευταία κατηγορία οδηγεί τους Αθηναίους στο να τον ανακαλέσουν για να δικαστεί και έστειλαν το επίσημο πλοίο, τη «Σαλαμινία».

Από την άλλη τα πράγματα στη Σικελία ήταν απογοητευτικά για τους Αθηναίους. Υπήρξαν κάποιες μικρές επιτυχίες αλλά τον περισσότερο καιρό ήταν στάσιμα και υπήρχε κακή διάθεση.

Το μεγάλο λάθος του Αλκιβιάδη ήταν ότι είχε δημιουργήσει πολλούς εχθρούς στην Αθήνα και στη Σικελία ο Ερμοκράτης έπαιζε το παιχνίδι πολύ καλά. Για παράδειγμα, έχουμε τις διαπραγματεύσεις της Καμαρίνας²⁰, η οποία ήταν σύμμαχος των Αθηνών και η τελευταία υπολόγιζε σε αυτήν. Όμως, φτάνει τότε ο Ερμοκράτης με μια αντιπροσωπεία Συρακουσίων και πείθει για τη δύναμή του, που οι κάτοικοι της Καμαρίνας τον βοηθούν. Όλες τότε οι πόλεις της Σικελίας ήταν εναντίον της Αθήνας και είχαν συσπειρωθεί γύρω από τους Συρακούσιους. Γιατί όμως οι πόλεις δε συνενώνονταν με την Αθήνα; Πίσω από αυτό βρισκόταν ο Αλκιβιάδης, ο οποίος διέφυγε και αντί να πάει στην Αθήνα για δίκη, πάει στη Σπάρτη και προσφέρει τη βοήθειά του στους Λακεδαιμονίους.

Φτάνει εκεί το 415-414 και τον υποστηρίζει ένας άνθρωπος με επιρροή, ο Ένδιος, που συνδεόταν με σχέσεις φιλοξενίας με την οικογένεια του Αλκιβιάδη.²¹ Έτσι μπόρεσε ο τελευταίος να εξασφαλίσει την εύνοια του βασιλιά Άγιδα. Την περίοδο εκείνοι πρέσβεις από την Κόρινθο και τις Συρακούσες έφταναν στη Σπάρτη για να ζητήσουν τη βοήθειά της. Η Σπάρτη προτείνει να μη γίνει διαπραγματεύση με τους Αθηναίους. Ο Αλκιβιάδης είχε θελήσει από την αρχή να ανανεώσει το αξίωμα του προξένου που είχε δοθεί στην οικογένειά του.²² Αλλά τώρα αντί η Σπάρτη να ζητήσει βοήθεια από αυτόν, ζητά από τον Νικία. Επακολουθεί η πλήρης αποτυχία της Αθήνας στη Σικελική εκστρατεία και πρωταίτιος ήταν ο ίδιος. Έπειτα από αυτό συμβουλεύει τους Σπαρτιάτες να μεταφέρουν τον πόλεμο στην Ελλάδα και να κυριεύσουν τη Δεκέλεια.²³ Αυτό έγινε το 413π.Χ. Συνεχίζει την προσφορά βοήθειας προς τη Σπάρτη συμβουλευόντάς τη να αποσπάσει συμμάχους της Αθήνας στην Ιωνία.

Μόλις μαθεύτηκε η ήττα των Αθηναίων στη Σικελία, ξεκίνησαν οι αποστασίες πολλών πόλεων από τη συμμαχία και άρχισαν οι διαπραγματεύσεις της Σπάρτης με τους Πέρσες σατράπες.²⁴ Πρώτη αποστάτησε η Εύβοια κι έπειτα η Λέσβος και η Χίος. Από την άλλη πλευρά δύο από τους Πέρσες σατράπες, ο Τισσαφέρνης και ο Φαρνάβαζος, σκέφτηκαν αμέσως να πλησιάσουν τη Σπάρτη. Και οι δύο έστειλαν πρέσβεις στη Σπάρτη, ο πρώτος ζητώντας άμεση επέμβαση στα εδάφη του, δηλαδή στην Ιωνία, με αντάλλαγμα τα έξοδα του στρατού και ο δεύτερος επέμβαση στον

18. Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Ο κίνδυνος της φιλοδοξίας, 1995, σ. 95

19. Ο Θουκυδίδης μιλάει για ακρωτηριασμούς αγαλμάτων από νεαρούς που διασκεδάζαν μεθυσμένοι και για παρωδία των μυστηρίων «σε μερικά σπίτια».

20. Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Ο κίνδυνος της φιλοδοξίας, 1995, σ. 119

21. Θουκυδίδης, Η, 6, 3

22. Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Ο κίνδυνος της φιλοδοξίας, 1995, σ. 131

23. Θουκυδίδης, ΣΤ, 91

24. Θουκυδίδης, Α, 82

Ελλάσποντο με αντάλλαγμα χρήματα. Οι Σπαρτιάτες προτίμησαν τον πρώτο. Στη αρχή έχασαν από τους Αθηναίους κι ύστερα ο Αλκιβιάδης κατάφερε να τους πείσει να πάει εκείνος στη Χίο και να πείσει τους εκεί κατοίκους να αποστατήσουν. Και αυτό έγινε. Αποστάτησε η Χίος κι ύστερα οι Ερυθρές και οι Κλαζομενές. Ο Αλκιβιάδης πέτυχε και την αποστασία της Μιλήτου και αργότερα προσχώρησε στην κίνηση αυτή και η Έφεσος. Συνομολογείται μετά από αυτά μια πρώτη συμφωνία μεταξύ Σπάρτης και του «Βασιλέα». Η Αθήνα δεν έχανε το θάρρος της και επανακτούσε συνεχώς έδαφος. Όμως η Σπάρτη άρχισε να δυσπιστεί απέναντι στον Αλκιβιάδη και έστειλε στη Χίο ένα νέο διοικητή με σκοπό να σκοτώσει τον σκοτώσει. Όμως εκείνος διέφυγε και πήγε στο σατράπη Τισσαφέρνη, ο οποίος τον δέχτηκε, τον άκουσε και γοητεύτηκε. Ο σκοπός του Αλκιβιάδη τώρα γινόταν φανερός. Ήθελε να ενεργήσει με ήπιο τρόπο ώστε μια μέρα να γυρίσει σωτήρας στην Αθήνα.

Τον Τισσαφέρνη συμβουλεύει να ακολουθήσει μια πολιτική ισορροπίας μεταξύ των δύο εμπολέμων. Συμβούλεψε δηλαδή τον σατράπη να εξαντλήσει τους δύο αντιπάλους, μειώνοντας τη δύναμη της Αθήνας και τότε να στρεφόταν εναντίον των Πελοποννησίων και να τους διώξει από τα εδάφη του.²⁵ Ο Τισσαφέρνης είχε δωροδοκήσει τους αξιωματικούς του πελοποννησιακού στρατού με αντάλλαγμα τη συναίνεσή τους και ο Αλκιβιάδης μιλώντας εξ ονόματος του πρώτου έδιωχνε τους αντιπροσώπους που έρχονταν από τις πόλεις για να ζητήσουν χρήματα.²⁶ Έτσι κατάφερε να σπείρει ανησυχίες και η Σπάρτη έστειλε αντιπροσώπους που συναντήθηκαν με τον Τισσαφέρνη. Εκείνοι παραπονέθηκαν για όλα και κυρίως για τη μη τήρηση της συμφωνίας. Ήταν πλέον βέβαιο ότι ο Αλκιβιάδης πέτυχε αυτό που ήθελε: να χαλάσουν οι σχέσεις Σπάρτης και Περσίας. Από την άλλη πλευρά, ο Αλκιβιάδης διαπραγματεύτηκε, όχι με την ίδια την Αθήνα, αλλά με τους Αθηναίους της Σάμου. Οι τελευταίοι το 411 μαζί με τους ολιγαρχικούς της Αθήνας αποφάσισαν να ανατρέψουν τη δημοκρατία προκειμένου να διατηρήσουν καλές σχέσεις και να έχουν την εύνοια του «Βασιλέα» με απαίτηση μάλιστα του Αλκιβιάδη. Οι δημοκρατικοί της Σάμου όμως τον εμπιστεύονται. Η Αθήνα πάλι όχι.

Οι ολιγαρχικοί της Σάμου είχαν στείλει μια αντιπροσωπεία στην Αθήνα, με επικεφαλής τον Πείσανδρο για να ετοιμάσουν την αλλαγή του καθεστώτος και την ανάκληση του Αλκιβιάδη. Η Αθήνα αποδέχτηκε τα λόγια του Πείσανδρου και έστειλε δέκα αντιπροσώπους στη Μικρά Ασία για να διαπραγματευτούν με «τον Τισσαφέρνη και τον Αλκιβιάδη». Όμως οι διαπραγματεύσεις πήραν άσχημη τροπή. Ο Αλκιβιάδης απαιτεί για τον Βασιλέα ολόκληρη την Ιωνία, ύστερα τα γειτονικά νησιά με το δικαίωμα να ναυπηγήσει στόλο με απόλυτη ελευθερία δράσης σε όλες τις ακτές της χώρας. Οι Αθηναίοι φυσικά αρνούνται και πιστεύουν ότι Ο Αλκιβιάδης για μια ακόμα φορά τους είχε εξαπατήσει. Ο Τισσαφέρνης βοήθησε και πάλι τους Λακεδαιμόνιους κλείνοντας μια άλλη συμφωνία μαζί τους. Η Σάμος με την επιστροφή του Πείσανδρου δέχεται την ολιγαρχία και η επιτροπή του καθώς επέστρεψε στην Αθήνα ανέτρεπε τις δημοκρατίες. Αργότερα γίνεται μετά από κάποια γεγονότα ειρήνη ανάμεσα σε ολιγαρχικούς και δημοκρατικούς και τους ενώνει σε ένα δημοκρατικό καθεστώς στη Σάμο. Η πόλη θέλοντας να ενημερώσει την Αθήνα για την αποκατάσταση της δημοκρατίας στέλνει αντιπροσώπους, όμως συνελήφθησαν ή σκοτώθηκαν. Έτσι δημιουργούνται δύο Αθήνες: μία δημοκρατική στη Σάμο και μία ολιγαρχική της Αθήνας. Στη Σάμο είχαν αποφασίσει, κατά το Θουκυδίδη, να σεβαστούν τη δημοκρατία, να μείνουν ενωμένοι, να εξακολουθήσουν δραστήρια τον

25. Θουκυδίδης, Η, 46, 2

26. Θουκυδίδης, Η, 45

πόλεμο με τους Πελοποννησίους, να θεωρήσουν τους Αθηναίους της Αθήνας εχθρούς και να μην έρχονται σε καμία επαφή μαζί τους.²⁷

Μετά από αυτά γίνεται ανάκληση του Αλκιβιάδη στη Σάμο με εγγύηση της ζωής του. Οι στρατιώτες τον ονομάζουν «συναρχηγό μετά των άλλων»²⁸ και του ανέθεσαν να αναλάβει τον πόλεμο και μετά να γυρίσει στον Τισσαφέρνη. Έτσι κι έγινε. Γλιτώνει τους δικούς του από εμφύλιο πόλεμο αλλά και από τον κίνδυνο της Σπάρτης. Επίσης απέτρεψε και τον κίνδυνο εμπλοκής Σάμου- Αθήνας. Στην Αθήνα στο μεταξύ εγκαθίσταται μια μετριοπαθής δημοκρατία και ανακαλούν τον Αλκιβιάδη. Το παιχνίδι είχε κερδηθεί αφού μάλιστα είχε καταφέρει να κάνει τους Πέρσες περισσότερο σύμμαχους της Αθήνας από ποτέ. Η ανάκληση έγινε το καλοκαίρι του 411, όμως επειδή ήθελε να προετοιμάσει το έδαφος για την άφιξή του στην Αθήνα, επιστρέφει εκεί μετά από τέσσερα χρόνια, δηλαδή το 407π.Χ. και μάλιστα ως υπερασπιστής της δημοκρατίας.

Όπως είναι φανερό, ο Αλκιβιάδης, στρατηγός και πρόξενος, είχε αναπτύξει μια εκτεταμένη διπλωματική δραστηριότητα, που βέβαια ήταν άξια αναφοράς.

Η Αθήνα βγαίνει από τους μακροχρόνιους πολέμους κατεστραμμένη και νικημένη και παρόλα αυτά καταφέρνει σε λιγότερο από ένα τέταρτο του αιώνα να ανασυντάξει το στόλο της και να δημιουργήσει μαζί με τις πόλεις, που ήταν κάποτε μέλη της αυτοκρατορίας της μια συμμαχία, στην οποία είχε αναμφισβήτητα την ηγεμονία.

Η Αθήνα είχε αποφασίσει να μην επέμβει στην εξωτερική πολιτική της Σπάρτης, της οποίας βασιλιάς γίνεται ο Αγησίλαος., ο οποίος εξουδετερώνει τον Τισσαφέρνη και στρέφεται εναντίον του Φαρνάβαζου. Ο Τιθραύστης, διάδοχος του πρώτου σατράπη, προσπαθεί με τη σύναψη διάφορων συμμαχιών να στρέψει τις πόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας εναντίον της Σπάρτης. Και αυτό γίνεται. Με τη νίκη της Κνίδου οι Αθηναίοι ενθαρρύνονται. Οι Σπαρτιάτες πλησίασαν τον Βασιλέα για ειρήνη. Οι διαπραγματεύσεις απέτυχαν όμως με την Αθήνα συνεχίζονταν τελικά μετά από πολλές πολεμικές συρράξεις Αθηναίων –Σπαρτιατών ο Τιρίβαζος, σατράπης των Σάρδεων, γίνεται πρωτεργάτης της «ειρήνης του Βασιλέα», που ονομάζεται Ανταλκίδειος ειρήνη(386π.Χ.).²⁹ Η Δεύτερη Αθηναϊκή Συνομοσπονδία σχηματίζεται το 378 και σκοπός της ήταν να υποχρεώσει τους Σπαρτιάτες να αφήσουν τους Έλληνες να ζουν ειρηνικά, ελεύθεροι και ανεξάρτητοι. Ωστόσο, οι βλέψεις των Αθηναίων ήταν μετρημένες, καθώς οι προσχωρήσεις περιορίζονταν είτε στις περιοχές που ήταν απαραίτητες για τον ανεφοδιασμό της πόλης είτε στα μέρη όπου η συμμαχία αντιμετώπιζε τις σπαρτιατικές βλέψεις. Τελικά, έπειτα από πολλούς πολέμους στην ηπειρωτική Ελλάδα και πολλές διαπραγματεύσεις με τους Σπαρτιάτες και τους Πέρσες, η Αθήνα το 356π.Χ. είδε να καταρρέουν οι αξιώσεις της τόσο σε αυτή την περιοχή όσο και στο Αιγαίο.

27. Θουκυδίδης, Η, 75, 2. Όταν δε σταλούν κήρυκες, σημαίνει αυτό που λέγεται σήμερα «διακοπή των διπλωματικών σχέσεων».

28. Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Ο κίνδυνος της φιλοδοξίας, 1995, σ. 174

29. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 316

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ(τέλος 4^{ου} αιώνα-1^ο αιώνα π.Χ.)

Για αυτήν την περίοδο θα αναφερθούμε σε μία άλλη προσωπικότητα που έπαιξε σπουδαίο ρόλο την εποχή του Φιλίππου και που επίσης είχε διατελέσει πρόξενος και είχε σταλεί ως απεσταλμένος σε κάποιες αποστολές. Αυτός ήταν ο Δημοσθένης, τον οποίο θα εξετάσουμε σε συνδυασμό και με την πολιτική και τη διπλωματία που ασκούσε ο Φίλιππος στη Μακεδονία, η οποία είχε ξεκινήσει να αποτελεί σημαντική απειλή για τις υπόλοιπες πόλεις της Ελλάδας.

Η Μακεδονία και πριν από το Φίλιππο υπερείχε από όλα τα ελληνικά κράτη στην έκταση, στον πληθυσμό, τον αγροτικό πλούτο, το στρατιωτικό δυναμικό. Επίσης διατηρούσε κάποιες σχέσεις με κάποιες πόλεις της υπόλοιπης Ελλάδας. Όμως, υστερούσε στην κοινωνική της δομή. Όταν ο Φίλιππος ήρθε στην εξουσία τα πράγματα άλλαξαν, γιατί κατάφερε να καταστήσει τους Μακεδόνες ακαταμάχητους ανάμεσα στους Έλληνες και τους βαρβάρους. Την εξουσία του την κράτησε 23 χρόνια από το 359 έως το 336π.Χ. όσον αφορά τις διπλωματικές του διαπραγματεύσεις διέθετε ψυχολογία που μπορούσε να αντιληφθεί τις μύχιες σκέψεις των αντιπάλων του και να τις εξουδετερώνει.³⁰

Ήρθε σε σύγκρουση με τους Αθηναίους για τα παράλια και αναμίχτηκε στις υποθέσεις της Κεντρικής Στερεάς με αφορμή τους Θεσσαλούς. Έτσι με αυτές τις επιτυχίες απέκτησε φίλους αλλά και εχθρούς από την υπόλοιπη Ελλάδα. Υιοθέτησε την πανελλήνια πολιτική και οργάνωσε την ένωση όλων των Ελλήνων και την εκστρατεία κατά των Περσών. Μέρος της διπλωματίας που ασκούσε ο Φίλιππος ήταν και ο ψυχολογικός πόλεμος, που είχε τρεις αρχές: τη διατήρηση «φίλων», όπου οι ειρηνιστές στην Αθήνα συγκεντρωμένοι γύρω από τον Εύβουλο προλείαναν το έδαφος για να διεισδύσει ο Φίλιππος, χρήση μυστικών πρακτόρων και κατακλυσμός κοινής γνώμης με ψευδείς ειδήσεις.³¹

Το 357 κηρύχτηκε ιερός πόλεμος εναντίον των Φωκίων από τους Βοιωτούς και τους Θεσσαλούς και καθώς ο Φίλιππος μπήκε το 356 στη Θεσσαλία αναγκαστικά συνέπραξε μαζί τους. Το 352 νικά τους Φωκείς και αναδιοργάνωσε τη θεσσαλική συμμαχία. Συγχρόνως αγωνιζόταν να αποσπάσει από την αθηναϊκή συμμαχία τους Θρακιώτες βασιλείς. Το 349 οι δύο αλλάδελφοι του Φιλίππου που συνωμοτούσαν εναντίον του κατέφυγαν στη Χαλκιδική από την οποία ζήτησε ο Φίλιππος να του τους παραδώσουν. Εκείνοι αρνήθηκαν και ζήτησαν τη βοήθεια της Αθήνας. Στην Αθήνα αυτήν την περίοδο μεγάλη επιρροή στα πολιτικά πράγματα και ιδιαίτερα όσα αφορούσαν την εξωτερική πολιτική είχε ο Δημοσθένης, ο οποίος ανήκε στο κόμμα του Ευβούλου. Πρότεινε λοιπόν να ληφθούν άμεσα μέτρα στην υπόθεση της Χαλκιδικής αλλά οι προτάσεις του απορρίφθηκαν. Πάντως έστειλαν βοήθεια το 348 στους Οlynθίους αλλά ο Φίλιππος είχε ήδη καταλάβει την πόλη.³² Ο Δημοσθένης συνειδητοποιεί ότι πρέπει να αρχίσουν διαπραγματεύσεις με τη Μακεδονία. Ενώ ο Φίλιππος επιτίθεται στην Οlynθο, ο Δημοσθένης εκφωνεί τον πρώτο Φιλιππικό του³³

30. βλ. Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, 1976, σ. 178-180

31. βλ. Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, 1976, σ. 182-183

32. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 346

33. βλ. Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, 1984, σ. 144

λόγο και είναι η πρώτη δημηγορία του που αναφέρεται στις σχέσεις Αθήνας-Μακεδονίας. Το κύριο σημείο στο οποίο εστιάζεται ο Δημοσθένης είναι στο γεγονός ότι οι Αθηναίοι μπροστά στον κίνδυνο της μακεδονικής απειλής εκείνοι αδρανούν ενώ ο Φίλιππος επαγρυπνεί, χρησιμοποιεί όλες του τις δυνάμεις και ανακαλύπτει πολύ γρήγορα κάθε αδυναμία του εχθρού. Όπως τονίζει, όποιος απουσιάζει έχει πάντα άδικο. Προτείνει επίσης κάποια μέτρα για την αντιμετώπιση του εχθρού αλλά τελικά ο λόγος του δεν έχει θετικά αποτελέσματα. Στέλνουν λοιπόν οι Αθηναίοι πρεσβεία στη Μακεδονία, στην οποία συμμετέχει και ο ίδιος ο Δημοσθένης για διαπραγματεύσεις, οι οποίες τελικά καταλήγουν στην αποδοχή των όρων του Φιλίππου. Στο μεταξύ ο τελευταίος καταλαμβάνει τη Θράκη. Το 346π.Χ. λοιπόν συνάπτεται ειρήνη.

Ο Φίλιππος συγκάλεσε τότε σε πανηγυρική συνέλευση το ιερό συμβούλιο των Αμφικτυόνων στους Δελφούς για να δικάσει τους Φωκείς, επειδή πιεζόμενοι από τους Θηβαίους είχαν αφαιρέσει θησαυρούς από το δελφικό ιερό. Οι Σπαρτιάτες εκδιώχθηκαν από την αμφικτυονία και η Αθήνα διατήρησε τη θέση της και παρειαρισκόταν σε αποφάσεις που την ταπεινώναν βαθιά. Αντιπρόσωπός της τότε ήταν ο Αισχίνης, αντίπαλος του Δημοσθένη. Ο τελευταίος δεν πιστεύει ότι η ειρήνη θα διαρκέσει και εξακολουθεί να θεωρεί το Φίλιππο το μεγαλύτερο εχθρό της Αθήνας και αυτό που συμβουλεύει τώρα τους Αθηναίους είναι να μη ριχτούν με κανένα τρόπο σε πόλεμο. Όταν ο Φίλιππος αργότερα διακήρυξε ότι θα επενέβαινε με στρατό στην Πελοπόννησο για να προστατεύσει τα σύμμαχα κράτη, δηλαδή τη Μεσσηνία και το Άργος, εναντίον της Σπάρτης, ο Δημοσθένης πήγε σε αυτές τις πόλεις ως απεσταλμένος της Αθήνας.³⁴ Βλέπουμε εδώ για ακόμη μία φορά τη συμμετοχή του ως αντιπρόσωπος της πόλης του. Βέβαια η αποστολή του ήταν καταδικασμένη να αποτύχει, γιατί η Αθήνα επιθυμούσε να διατηρήσει και τη φιλία της με τη Σπάρτη. Στο δεύτερο Φιλίππικό του(344π.Χ.)³⁵ ο Δημοσθένης αναφέρει τις δημηγορίες του προς τους Μεσσήνιους και τους Αργείους και τους επεσήμανε τον κίνδυνο του Φιλίππου και το γεγονός ότι παρόλο που ήταν γνωστός σε όλους ο κίνδυνος, όλες οι πόλεις εξακολουθούσαν να είναι πιστές σ' αυτόν.

Το 343π.Χ. ο Φίλιππος παρεμβαίνει στην Εύβοια, ακολουθεί η εκστρατεία στην Ήπειρο, εισβάλλει στην Ακαρνανία, προχωρεί προς το Νότο και κατορθώνει να συνδεθεί με την Πελοπόννησο. Έπειτα εισβάλλει και πάλι στη Θράκη και στα Δαρδανέλλια και τέλος διεκδικεί και τη Χερσόνησο.

Η Αθήνα έπρεπε να δραστηριοποιήσει την εξωτερική της πολιτική. Έπρεπε να κερδίσει τους Έλληνες, που δεν είχαν ακόμη συμμαχήσει με το Φίλιππο και να τους κάνει δικούς της συμμάχους και έπρεπε να προλάβει τον κίνδυνο στον Ελλήσποντο και να προστατέψει με κάθε τρόπο τη Χερσόνησο. Η στιγμή ήταν πολύ ευνοϊκή για διαπραγματεύσεις με τις πόλεις που είχαν απειληθεί άμεσα με την τελευταία επίθεση του Φιλίππου και ο Δημοσθένης πήγε επικεφαλής μιας αποστολής στην Κόρινθο³⁶, στην Αχαΐα και σε μερικές άλλες πολιτείες. Έτσι προετοιμαζόταν σιγά σιγά το έδαφος για τη σύναψη συμμαχιών.

Τα δύο τελευταία χρόνια πριν από την τυπική έναρξη των εχθροπραξιών, σημειώνονται πολλαπλές συγκρούσεις μαζί με μια έντονη διπλωματική δραστηριότητα και από τις δύο πλευρές. Οι συγκρούσεις γίνονται κυρίως στο βόρειο Αιγαίο, όπου ο Φίλιππος έχει ενισχύσει τη συμμαχία του με τα θρακικά βασίλεια και

34. βλ. Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, 1984, σ. 197

35. βλ. Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, 1984, σ. 197-198, 202-203

36. βλ. Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, 1984, σ. 204-205

απειλούσε τις κληρουχίες της Χερσονήσου. Η Αθήνα, ύστερα από πρόταση του Δημοσθένη, απέστειλε στη Χερσονήσο το στρατηγό Διοπίθη, ο οποίος επιδόθηκε σε ληστρικές φορολογήσεις και επιτέθηκε στην Καρδία, σύμμαχο πόλη του Φιλίππου και ο τελευταίος διαμαρτυρήθηκε. Επί του θέματος γίνεται μία συζήτηση στην Αθήνα και ο Δημοσθένης υπερασπίστηκε τον στρατηγό. Σε μια επόμενη συνεδρίαση εκφώνησε τον τρίτο Φιλιππικό(342π.Χ.)³⁷, ζητώντας από την πόλη μεγαλύτερες προσπάθειες στο στρατιωτικό και στο διπλωματικό τομέα και κάλεσε τους Αθηναίους να γίνουν υπερασπιστές της πόλης.

Στην πράξη ο Δημοσθένης κατηύθυνε απόλυτα την αθηναϊκή πολιτική και δε δίστασε να αναλάβει ο ίδιος τα διαβήματα στις πόλεις με τις οποίες επιζητούσε να συμμαχήσει. Έτσι σχηματιζόταν ένας συνασπισμός γύρω από την Αθήνα από πόλεις, όπως το Βυζάντιο, η Χίος, η Ρόδος, τα Μέγαρα, οι πόλεις της Ευβοίας και ένα τμήμα από τις πόλεις της Πελοποννήσου. Η Αθήνα αποφασίζει να κηρύξει πόλεμο στο Φίλιππο και αυτό έγινε το 340 γύρω από την Πέρινθο και το Βυζάντιο, ο οποίος καταλήγει με τη σύναψη ειρήνης μεταξύ Φιλίππου και Περίνθου και λίγο αργότερα, το 339, γίνεται ιερός πόλεμος εναντίον της Άμφισσας και ο Φίλιππος υπολόγιζε στη βοήθεια των Βοιωτών αλλά αυτοί δεν εκδηλώνονταν. Έτσι αποφάσισε και κατέλαβε την Ελάτεια. Όταν οι Αθηναίοι έμαθαν την πτώση της Ελάτειας, αποφάσισαν να στείλουν πρεσβεία στη Θήβα για να προσφέρουν τη συμμαχία τους. Και εδώ ο Δημοσθένης συμμετέχει και ο ίδιος στην πρεσβεία.³⁸ Όμως τελικά ο Φίλιππος κατάφερε να νικήσει στην Άμφισσα και στη συνέχεια μπήκε στη Βοιωτία και στη μάχη που δόθηκε στη Χαιρώνεια(2/8/338) νίκησε και πάλι. Έπειτα διαπραγματεύτηκε με την Αθήνα και η τελευταία υποχρεώθηκε να διαλύσει τη συνομοσπονδία του 378 αλλά διατηρούσε τη Λήμνο, την Ίμβρο, τη Σκύρο, τη Δήλο και τη Σάμο και γινόταν υποχρεωτικά σύμμαχος του Φιλίππου.

Την άνοιξη του 337 ο Φίλιππος συγκεντρώνει στην Κόρινθο τους αντιπροσώπους όλων των ελληνικών κρατών και προτείνει τη σύναψη γενικής ειρήνης και μιας συμμαχίας με σκοπό να πολεμήσουν το Μεγάλο Βασιλέα. Προς έκπληξη του Δημοσθένη, ο Φίλιππος δεν είχε καταστρέψει την Αθήνα, δεν είχε απαιτήσει την κατάλυση της δημοκρατίας ούτε την παράδοση σ' αυτόν εκείνων που καθοδηγούσαν την αντιμακεδονική πολιτική. Όμως, όταν οι συμμαχικές δυνάμεις τελικά συναθροίστηκαν για να περάσουν στην Ασία, ο Φίλιππος δολοφονείται και τον Ιούλιο του 336 ανακηρύσσεται βασιλιάς ο γιος του Αλέξανδρος, ο οποίος ακολούθησε πιστά το σχέδιο του πατέρα του και μέσα σε δύο χρόνια κατάφερε να γίνει κύριος της Ασίας. Έπειτα, κατέκτησε την Αίγυπτο καθώς και όλες τις εσωτερικές σατραπείες της περσικής αυτοκρατορίας φτάνοντας μέχρι το λεκανοπέδιο του Ινδού ποταμού(326-325π.Χ.). όταν βρισκόταν στα Σούσα στέλνει στην Ελλάδα βασιλικό διάταγμα με το οποίο διέταξε τις ελληνικές πόλεις να πάνε πίσω τους εξορίστους και να τιμούν τον ίδιο σαν θεό. Ο Δημοσθένης που εκπροσωπούσε την Αθήνα στις γιορτές της Ολυμπίας, όπου διαβάστηκε το διάταγμα, αντιτάχθηκε στο πρώτο μέτρο και συμβούλεψε να γίνει δεκτό το δεύτερο. Στις 13 Ιουνίου του 323 ο Αλέξανδρος πεθαίνει.

Η ελληνιστική εποχή φυσικά συνεχίζει να υφίσταται μέχρι το 146, οπότε η Κόρινθος αλώνεται από τους Ρωμαίους, το 86 αλώνεται η Αθήνα, το 64 προσαρτάται η Συρία στη Ρώμη και το 31π.Χ. γίνεται η Ναυμαχία του Ακτίου. Λαμβάνουν χώρα πολλές συγκρούσεις ακόμα αλλά και διπλωματική δραστηριότητα από τα βασίλεια

37. βλ. Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, 1984, σ. 205

38. βλ. Mossé Claude, Schapp- Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, 1996, σ. 352

που δημιουργήθηκαν από τους διαδόχους του Αλεξάνδρου μέχρι και την αρχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας στην Ελλάδα. Εδώ δώσαμε ένα παράδειγμα διπλωματίας της εποχής, παραθέτοντας τη διπλωματική δραστηριότητα που σχετιζόταν με δύο πρόσωπα που έζησαν την ίδια εποχή, το Φίλιππο και τον Δημοσθένη, που όπως είδαμε είχε συμμετάσχει σε αποστολές πρεσβειών σε αρκετές περιπτώσεις και συνεπώς είχε διατελέσει πρόξενος.

Ο θεσμός των προξένων της Αρχαίας Ελλάδας έπαψε να ισχύει κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και βρίσκουμε μόνο το θεσμό του praetor peregrinus, του οποίου το έργο ήταν να συνδράμει τους ξένους (peregrinus) και να επιλύει κυρίως διαφορές μεταξύ τους ή μεταξύ ξένων και Ρωμαίων πολιτών³⁹. Στο Μεσαίωνα όμως, χάρη στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου μεταξύ των μεσογειακών πόλεων και της Ανατολής ο προξενικός θεσμός εμπλουτίζεται και παίρνει σιγά σιγά τη σύγχρονη του μορφή.

Παρακάτω θα αναφερθούμε στο θεσμό του προξένου και συνεπώς και στη διπλωματία της Βυζαντινής περιόδου, θα δώσουμε κάποια στοιχεία από την Οθωμανική περίοδο και θα καταλήξουμε στο θεσμό του προξένου όπως υφίσταται στη σημερινή εποχή με όλους τους νόμους και τις διατάξεις που τον διέπουν.

39. Οικονομίδης Π. Κωνσταντίνος, Εισαγωγή στο Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο, 1991, σ.101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

1) ΠΡΩΙΜΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (4^{ος}-7^{ος} αιώνας)

Την εποχή εκείνη οι διεθνείς αντιπαραθέσεις ήταν εξαιρετικά σύνθετες. Γι' αυτόν το λόγο το διπλωματικό σύστημα αποτελούσαν μορφωμένοι και αξιόλογοι άνθρωποι με μεγάλη εμπειρία και ιδιαίτερες ικανότητες. Οι Βυζαντινοί διπλωμάτες, οι έμποροι και οι πρεσβευτές (που προφανώς ήταν κάτι παρόμοιο του προξένου) δρούσαν από κοινού προκειμένου να συλλέγουν πληροφορίες για τα κράτη και τους λαούς, με τα οποία διατηρούσαν σχέσεις. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς διπλωμάτες και επικεφαλής πρεσβειών καθώς και ιστορικοί της περιόδου ήταν ο Πρίσκος, ο Πέτρος Πατρίκιος, ο Νόννος, ο Θεοφάνης Βυζάντιος και ο Μένανδρος Πρωτήκτωρ.

1.1) ΠΡΙΣΚΟΣ

Ο Πρίσκος (5^{ος} αιώνας μ.Χ.) γεννημένος στο Πάνιο, πόλη της Θράκης, από ευκατάστατη οικογένεια, με σπουδαία μόρφωση, σοφιστής και ρήτορας, δούλεψε σε κρατικές υπηρεσίες στην Κωνσταντινούπολη και είχε την εύνοια του άρχοντα Μαξιμίνου, ο οποίος ήταν και γραμματέας του βασιλιά Θεοδοσίου Β (408-450μ.Χ.).

Το 448 ο Μαξιμίνος τέθηκε επικεφαλής πρεσβείας στην Παννονία προς τον Αττίλα. Στον Πρίσκο ανατέθηκαν μυστικές διπλωματικές αποστολές, που έφερε εις πέρας επιτυχώς καθώς επίσης και η συγγραφή ημερολογίου σχετικά με τις ενέργειες της εν λόγω πρεσβείας. Επίσημος σκοπός της η σύναψη συμφωνίας για ειρήνη και φιλία με το κράτος του Αττίλα. Κρυφός σκοπός η δολοφονία του τελευταίου. Ο Πρίσκος στο έργο του θαυμάζει τον Αττίλα, διότι παρόλο που έμαθε για τη συνομοσία εις βάρος του σύναψε συμφωνία με το Μαξιμίνο κι διατήρησε τις σχέσεις.

Επιπλέον, ο Πρίσκος αναφέρεται στην ακούραστη διπλωματική δραστηριότητα του Αττίλα για συνεχή ανταλλαγή πρεσβειών με Ανατολική και Δυτική Αυτοκρατορία και με διάφορες χώρες βαρβάρων. Χρησιμοποιούσε ο τελευταίος άλλοτε απειλές και άλλοτε υποσχέσεις και ήταν πάντα φιλόξενος οικοδεσπότης για τους πρέσβεις επιδεικνύοντας πότε αδιαφορία για τα πλούτη και πότε μεγάλο ενδιαφέρον. Η Κρέκα, η πρώτη γυναίκα του, δεχόταν τους απεσταλμένους με πλούσια γεύματα και ιδιαίτερες τιμές.

Επιπροσθέτως, αξίζει να αναφέρουμε σχετικά με τον Αττίλα ότι είχε καθιερωμένη τελετουργία υποδοχής πρέσβων και συγκεκριμένους κανόνες συμπεριφοράς. Ο πρέσβης της κάθε χώρας τοποθετούνταν σε συγκεκριμένη θέση, πλησίον ή μακρύτερα του βασιλέα ανάλογα με τα αξιώματα και τη θέση του καθενός στην αυλή. Η δραστηριότητα των πρέσβων ήταν συγκεκριμένη και αυστηρή: ακολουθούσαν τη συνοδεία του βασιλέα, είχαν συνοδεία βαρβάρων οδηγών και τους παρείχαν προστασία αποσπάσματα βαρβάρων. Στη διαδρομή η συντήρησή τους γινόταν από ντόπιους και είχαν το δικαίωμα να σταματούν και να κατασκηνώνουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα μόνο σε συγκεκριμένες τοποθεσίες και η σκηνή τους έπρεπε να είναι πάντα πιο χαμηλά από του Αττίλα. Οι Βυζαντινοί πρέσβεις τα δέχονταν για να μην προσβάλουν το κύρος του Αττίλα.

αλληλογραφία. Οι γραμματείς ήταν πολύ μορφωμένοι Λατίνοι κυρίως αλλά και Έλληνες, οι οποίοι γνώριζαν άπταιστα ελληνικά, λατινικά καθώς και άλλες γλώσσες. Όλοι οι γραφείς και οι μεταφραστές έχριζαν ιδιαίτερου σεβασμού.

Ας επιστρέψουμε τώρα στον Πρίσκο, ο οποίος καθόρισε με ακρίβεια τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των Βυζαντινών πρέσβων, ανέλαβε την οργάνωση της πρεσβείας, την εθιμοτυπία υποδοχής και αποστολής πρέσβων, κατέγραψε ορισμένους κανόνες διεθνούς δικαίου και κατέδειξε ανάγλυφα την κατασκοπευτική δραστηριότητα των Βυζαντινών πρακτόρων και την αντίστοιχη των βαρβάρων. Επί παραδείγματι, ο Αττίλας είχε κρυφούς πράκτορες στην Κωνσταντινούπολη προκειμένου να είναι ενήμερος για τις κρυφές εντολές του Βυζαντινού Αυτοκράτορα.

Το διπλωματικό σύστημα του Βυζαντίου διέθετε αυστηρή διαβάθμιση αξιωμάτων και τίτλων πρέσβων ανάλογη με την ισχύ του συγκεκριμένου κράτους, όπου αποστέλλονταν. Ο Αττίλας είχε απαιτήσει να αποστέλλονται σε αυτόν πρέσβεις με υψηλό αξίωμα, ευγενείς που είχαν προξενικό τίτλο. Γι' αυτό πολλές φορές οι Βυζαντινοί Αυτοκράτορες έστελναν πρέσβεις υψηλότερου αξιώματος και οι γραπτές και προφορικές εντολές των Βυζαντινών πρέσβων δίνονταν προσωπικά στον Αττίλα, αν και μερικές φορές υπήρχαν κάποιες παραβιάσεις.

Ο ρόλος των πρέσβων ήταν αμφότερα σημαντικός. Οι πρέσβεις του Βυζαντινού Αυτοκράτορα πρέπει να είναι πλούσιοι και γενναιόδωροι. Οι πρέσβεις των βαρβάρων με τη διπλωματική δραστηριότητα έκαναν ανταλλαγή δώρων και κερασμάτων, εξαγόραζαν επικίνδυνους εχθρούς και έδιναν πράγματα πολύτιμα και σπάνια ανάλογα με το αξίωμα των αποδεκτών. Παραδείγματος χάριν, ο Αττίλας πρόσφερε ίππους και γούνες άγριων θηρίων. Οι Ούννοι, σε περίπτωση φιλονικίας των πρέσβων των δύο πλευρών, περιόριζαν ην ελευθερία κινήσεων των απεσταλμένων. Συνήθως, η πρεσβεία αποστέλλονταν είτε στην πρωτεύουσα είτε εκεί όπου ήταν ο αρχηγός ή στο στρατόπεδο. Τέλος, τις συνομιλίες διεξήγαγαν οι βοηθοί πρέσβων, όπως ο Πρίσκος και όχι οι ίδιοι οι πρέσβεις.

Όταν βασιλιάς του Βυζαντίου ήταν ο Μαρκιανός (450-457μ.Χ.), ο Πρίσκος πήγε στη Ρώμη, όπου προέβη σε μυστικές συνομιλίες με το γιο του βασιλιά των Φράγκων προκειμένου να εμποδίσει τη σύναψη χωριστής συμφωνίας της Ρώμης με τη Γαλλία. Έπειτα, συνέβαλε στη διευθέτηση των σχέσεων του Βυζαντίου με νομαδικές φυλές της Αραβίας και της Νουβίας. Μετά μετέβη για τον ίδιο σκοπό στη Δαμασκό και την Αίγυπτο. Η διπλωματική του δραστηριότητα τελείωσε με την υπογραφή ειρήνης με τους Λαζούς.

Τον 6^ο αιώνα μ.Χ. επί Ιουστινιανού ενισχύθηκε η συγκεντροποίηση του διπλωματικού συστήματος. Αυξήθηκε η καθοδήγηση από την αυλή καθώς και η χρησιμοποίηση δολιότητας, όπως η εξαγορά ξένων κυβερνώντων, η δολοπλοκία στις άλλες αυλές, η παρότρυνση λαών εναντίον άλλων. Ο Βυζαντινός απεσταλμένος είχε διττή θέση: να διαφυλάξει το κύρος των πρέσβων ενός μεγάλου κράτους και να θυμάται ότι είναι μόνο το εκτελεστικό όργανο της βουλής.

1.2) ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Ευρυμαθής, δικηγόρος και ρήτορας με πειθώ και διεισδυτικότητα. Η πρώτη του αποστολή ήταν να σταλεί ως πρέσβης στη βασίλισσα Αμαλασούνθα των Οστρογόθων το 534μ.Χ. με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας για μεταβίβαση όλης της Ιταλίας στο Βυζάντιο. Λέγεται μάλιστα ότι ώθησε το Θεοδάτο να δολοφονήσει τη βασίλισσα και ότι αυτό αποτελούσε δόλια αποστολή της

Η δεύτερη αποστολή του δεν ήταν τόσο επιτυχής διότι ο Οστρογότθος βασιλιάς διέκοψε τις σχέσεις με το Βυζάντιο λόγω των νικών των Γότθων στην Ιλλυρία. Ο Πέτρος φυλακίστηκε για 3 χρόνια, ως το 538. Έπειτα από την αποφυλάκισή του απέκτησε τον τίτλο του μαγίστρου και το αξίωμα του πατρικίου.

Το 550 εστάλη στην Περσία για σύναψη ειρήνης, καθώς είχε ξεσπάσει σκληρός πόλεμος αλλά δυστυχώς δεν τα κατάφερε. Στην Περσία εστάλη και δεύτερη φορά, οπότε καταφέρνει να συνάψει πενηνταετή ειρήνη. Το 563 εστάλη στον Πέρση σάχη για την επιστροφή της Σουανίας αλλά δεν έγινε δεκτή η πρότασή του. Έπειτα από αυτήν την αποτυχία γυρίζει στο Βυζάντιο, όπου και πεθαίνει.

Ο Πέτρος Πατρικίος θεωρούσε πρώτιστο καθήκον του πρέσβη την <<εφαρμογή της εντολής>>. Υποστήριξε τις ατομικές ενέργειες του πρεσβευτή καθώς και το ρόλο της προσωπικότητας και της πονηρίας. Επίσης, καθόρισε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των διπλωματών των χαμηλότερων αξιωματών. Η διαδικασία επίτευξης της συμφωνίας γραφόταν και στις δύο γλώσσες των συμβαλλόμενων μερών. Τέλος, αυτόν τον αιώνα έχουμε διπλωματικές συνομιλίες του Βυζαντίου με βασιλείς βαρβάρων στη Δύση, με τους Σασσανίδες Πέρσες, με την Αραβία και την Αιθιοπία.

1.3) NONNOSOS

Ο Νόννος (6^{ος} αιώνας μ.Χ.) ήταν Σύριος, απόγονος διπλωματών, γνώστης της συριακής, της ελληνικής και της αραβικής γλώσσας και τέθηκε επικεφαλής της αποστολής του Βυζαντίου στην Αιθιοπία, τους Ομηρίτες και τους Αραβες της Υεμένης. Ήταν πρέσβης προς το βασιλέα (νέγκους) της Αξούμ (Αξώμης) Ελεσβά. Το ταξίδι ήταν εξαιρετικά επικίνδυνο, καθώς διεξαγόταν πόλεμος με δολοπλοκίες διάφορων λαών, υπήρχε κίνδυνος επίθεσης άγριων ζώων και πολλές δυσκολίες μετακίνησης. Έτσι έμεινε στην Αιθιοπία για εννιά μήνες, μάλλον μέχρι το 531 και κατάφερε να συλλέξει εθνογραφικές και γεωγραφικές πληροφορίες, ήθη και έθιμα φυλών, το κλίμα της Αφρικής και κατέγραψε την υποδοχή του από τον Ελεσβά. Ο βασιλιάς είχε ένα ψηλό, διακοσμημένο με χρυσό, άρμα με τέσσερις ελέφαντες. Γύρω του υπήρχε το συμβούλιο. Ο πρεσβευτής λύγισε το γόνατο στο βασιλιά, ο οποίος πήρε στα χέρια του την επιστολή του αυτοκράτορα και φίλησε την τυπωμένη σφραγίδα. Ο διερμηνέας μετέφρασε την επιστολή, όπου ο αυτοκράτορας απαιτούσε τη διακοπή εμπορίου με τον Πέρση σάχη Καβάδη και την κήρυξη πολέμου. Επίσης, απαιτούσε τη διεξαγωγή εμπορίου με το Βυζάντιο. Τέλος, αφού ο Ελεσβά πρόσφερε πολλά δώρα στον πρεσβευτή, του έδωσε το φιλί της ειρήνης και επιπλέον φρουρά για να φύγει. Η αποστολή του Νόννοσου ήταν απόλυτα επιτυχής.

1.4) ΘΕΟΦΑΝΗΣ BYZANTIOS

Έζησε στα τέλη του 6^{ου} αιώνα μ.Χ. Ήταν ιστορικός και διπλωμάτης. Εκείνη την εποχή έχουμε την εμφάνιση των Τούρκων, των Αράβων καθώς και τη διείσδυση των Ευρωπαίων στην Κίνα. Ο Θεοφάνης αφηγείται πώς η Βυζαντινή Αυτοκρατορία απέκτησε το μυστικό της καλλιέργειας του μεταξοσκώληκα και της παραγωγής μεταξιού. Ένας Πέρσης νεστοριανός μοναχός προμηθεύτηκε τους μεταξόσπορους, τους έκρυψε στο κούφιο ραβδί του και τους έφερε στο Βυζάντιο.

1.5) ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΡΩΤΗΚΤΩΡ

Σπούδασε νομικά. Λάτρευε την ιστορία και τον ανεξάρτητο τρόπο σκέψης. Δεν ήταν διπλωμάτης αλλά αξιωματούχος της κυβέρνησης. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από φτωχή, αστική οικογένεια, είχε έκλυτο βίο και ήταν ένας προοδευτικός συγγραφέας. Είχε σταθερότητα στο λόγο του όντας προσηλωμένος σε ένα σκοπό και δεν ήταν καθόλου αλαζόνας. Εργάστηκε επί βασιλέα Μαυρικίου και έφτασε στο αξίωμα του πρωτήκτορα (σωματοφύλακα). Τα αποσπάσματά του που σώθηκαν εκτείνονται από το 558 έως το 582. Χρησιμοποίησε στο έργο του διπλωματική αλληλογραφία, εκθέσεις Βυζαντινών πρεσβευτών, αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων με περίοπτη θέση στις διπλωματικές σχέσεις του Βυζαντίου με την Περσία, ηθικοδιδασκτικά ρητά, περιέγραψε την αποστολή του Πέτρου Πατρικίου στους Πέρσες, όλες τις περιπέτειες των συνομιλιών μέχρι την ειρήνη του 561 και αποκάλυψε τα διπλωματικά τεχνάσματα του Πέτρου και του Πέρση ευγενή Ζιχ. Και οι δύο πλευρές επιθυμούσαν να επιτύχουν τους κρυφούς τους στόχους χωρίς να υποστεί πλήγματα η αξιοπρέπεια του άλλου.

Το Βυζάντιο επιθυμούσε σύντομη ειρήνη χωρίς χρηματική αντικαταβολή ενώ οι Πέρσες ήθελαν πενήνταετή ειρήνη με χρηματική αντικαταβολή. Η Περσία τελικά ήταν εκείνη που πραγματοποίησε τις επιθυμίες της. Ο Μένανδρος κατέγραψε τα δεκατέσσερα σημεία της συμφωνίας καθώς και τη διαδικασία υπογραφής της ειρήνης και στις δύο γλώσσες. Πρέσβεις από ελληνικής πλευράς ήταν ο Πέτρος Πατρικίος και ο Ευσέβιος και της περσικής πλευράς ο Ζιχ, ο Σουρίν κ.ά. Έπειτα από αυτό έγινε η αντιπαραβολή κειμένων για τυχόν παραδιατυπώσεις. Τα πρωτότυπα σφραγίστηκαν με κέρινες σφραγίδες και κάποια άλλα σκευάσματα μαζεμένα σε ρολό και δαχτυλικά αποτυπώματα πρεσβευτών και δώδεκα διερμηνέων, έξι Ελλήνων και έξι Περσών. Μετά το πέρας αυτής της διαδικασίας, οι Βυζαντινοί πρέσβεις αναχώρησαν πληρώνοντας φόρο.

Ο Μένανδρος περιέγραψε, επίσης, και την αποστολή του Βυζαντινού διπλωμάτη Ζήμαρχου στη χώρα των Τούρκων, στο χαγάνο Διζάβουλο στο Εκτάγ (Χρυσό Όρος). Ο Ζήμαρχος ξεκίνησε τον Αύγουστο του 568 από την Κωνσταντινούπολη και όταν έφτασε στο χαγάνο, εκείνος τον δέχτηκε αμέσως. Αντάλλαξαν χαιρετισμούς, φιλικούς λόγους και δώρα. Την πρώτη μέρα είχαν συμπόσιο. Την επομένη, το συμπόσιο συνεχίστηκε στη σκηνή του χαγάνου. Την τρίτη ημέρα σε χώρο πιο πλούσιο και πολυτελή το συμπόσιο συνεχίστηκε σε μικρότερο κύκλο πιο επίσημων πρεσβευτών. Ο Ζήμαρχος μετά το πέρας των συνομιλιών πήρε μέρος με δύο υπηρέτες και τον Διζάβουλο σε εκστρατείες εναντίον των Περσών. Οι υπόλοιποι Έλληνες επέστρεψαν και ο Διζάβουλος πρόσφερε πολλά δώρα στον Ζήμαρχο καθώς και μία αιχμάλωτη υπηρέτρια. Ο Διζάβουλος συναντήθηκε και με Πέρσες απεσταλμένους, τους οποίους υποδέχτηκαν με μομφές. Τελικά, συνήφθη ειρηνική συμφωνία για διαρκή φιλία Τούρκων και Βυζαντινών.

Οι πέντε αυτοί άνθρωποι αποτελούσαν βαθιά σκεπτόμενους συγγραφείς που με το έργο τους και τη διπλωματική δραστηριότητά τους μας δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για τη διεξαγωγή διπλωματίας στην πρώιμη Βυζαντινή περίοδο.

2) 7^{ος}- 13^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Στο Μεσαίωνα η διπλωματία αποτελούσε το σημαντικότερο μέσο του Βυζαντίου για να ενισχύσει την επίδρασή του στο μεσαιωνικό κόσμο. Γι' αυτό οι διπλωματικές σχέσεις λάμβαναν μέρος στα μεγάλα πολιτιστικά κέντρα της διεθνούς

28

ζωής, όπως ήταν το Βυζάντιο, οι χώρες της δυτικής Ευρώπης, η Ρωσία του Κιέβου, τα αραβικά χαλιφάτα, η Κίνα και η Ινδία. Οι διπλωματικοί δεσμοί δεν ήταν μόνιμοι καθώς τα κέντρα είχαν τις δικές τους μεθόδους διπλωματίας, που φυσικά καθορίζονταν από τις ιδιαιτερότητες τους στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή. Η βυζαντινή διπλωματία είχε σαφώς καλύτερη οργάνωση και πιο εκλεπτυσμένες μεθόδους. Ο κόσμος για τους Βυζαντινούς χωριζόταν στην οικουμένη, στον κατοικημένο κόσμο και στη γη των βαρβάρων. Στα βόρεια υπήρχαν οι Σκύθες, οι Σαρμάτες, οι Παίονες και οι Κέλτες. Στα νότια υπήρχαν οι Αιθίοπες και άλλοι άγνωστοι λαοί. Οι τουρκοί λαοί ονομάζονταν Πέρσες, οι Ούγγροι Τούρκοι, οι Νορμανδοί Φράγκοι και οι Ρώσοι Τουρκοσκύθες από τον 10^ο έως τον 13^ο αιώνα μ.Χ. Τέλος, Σκύθες ονομάζονταν ακόμα και Βούλγαροι, Πετσενέγκοι, Κομάνοι κ.ά.

Οι Βυζαντινοί έτρεφαν μεγάλη περιφρόνηση για τους ξένους, τους οποίους ονόμαζαν βαρβάρους. Κάθε λαός είχε κι ένα χαρακτηριστικό ελάττωμα, όπως για παράδειγμα οι Σκύθες ήταν σκληροί, οι Λατίνοι υπερόπτες. Αυτό όμως που είχε περισσότερη σημασία γι' αυτούς ήταν οι σχέσεις τους με τους βόρειους γείτονες, γι' αυτό ήταν πιο προσεκτικοί στις σχέσεις τους με το βορρά από ότι με την ανατολή.

Στον βορρά υπήρχαν τρεις βασικές περιφέρειες: ο Καύκασος, η βόρεια Παρευξείνια περιοχή (κάτω Βόλγας, κάτω Δούναβης και Κριμαία) και η Παραδουνάβια περιοχή (η κάτω και η κεντρική). Στην πρώτη οι συγκρούσεις ήταν κυρίως με νομαδικές φυλές της Ευρασίας και στο νότιο Καύκασο με πολιτικά μορφώματα της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Οι Βυζαντινοί ίδρυσαν ένα ιδιόμορφο προκάλυμμα για να προστατευθούν από τις επιδρομές Περσών, Αράβων και Τούρκων προς τις κτήσεις της Μικράς Ασίας. Αυτό είχε πολύ μεγάλη οικονομική σημασία γι' αυτούς καθώς και οι διπλωματικές σχέσεις με λαούς μεταξύ του κάτω Βόλγα και της Αζοφικής Θάλασσας, διότι αυτή η περιοχή αποτελούσε το λεγόμενο <<διάδρομο στέπας>> από όπου οι νομάδες πήγαιναν στη Μαύρη Θάλασσα, στο Δούναβη και στον Καύκασο.

Στη δεύτερη περιοχή ίσχυε το << διαίρει και βασίλευε >>. Η Κριμαία αποτελούσε εν μέρει στρατιωτική βάση για την απόκρουση νομάδων. Οι υποτελείς εκεί βρίσκονταν πάντα σε ετοιμότητα. Ήταν υποχρεωτική εκεί η αναγνώριση της αρχής της αυτονομίας. Ο Θεόφιλος (829-841 μ.Χ.) προσέλκυσε τους Πετσενέγκους και σύναψε συμφωνία μαζί τους, απέκτησε ειρηνικές σχέσεις με τη Ρωσία κι εμπόδισε τους Ούγγρους και τους Βούλγαρους.

Στην τρίτη περιοχή οι Βυζαντινοί έκαναν πολλούς διπλωματικούς ελιγμούς με τη Βουλγαρία αλλά η τελευταία αντιστάθηκε επίμονα.

Ο σκοπός της βυζαντινής διπλωματίας και συνεπώς της εξωτερικής πολιτικής του Βυζαντίου ήταν η υπεράσπιση των συνόρων και η εξάπλωση της οικονομικής και πολιτικής του επιρροής. Γι' αυτό το λόγο παρακινούσε λαούς εναντίον άλλων και προέβαινε σε επιλεκτική σύναψη συμφωνιών με όρους συμμαχίας ή υποτελείας. Ωστόσο, οι σχέσεις με τα χριστιανικά βασίλεια του Καυκάσου ήταν εξαιρετικά ασταθείς και το διπλωματικό έργο του Βυζαντίου δυσχέραιναν συνεχώς και οι μόνιμες έριδες Γεωργιανών και Αρμενίων.

Η Αρχαία Ρωσία στο διάστημα 860-988 έκανε έξι εκστρατείες εναντίον των Βυζαντινών. Σταδιακά αρχίζουν να αναπτύσσονται εμπορικές σχέσεις και επαφές με το Βυζάντιο και οι Ρώσοι έμποροι απολάμβαναν εμπορικές διευκολύνσεις στην Κωνσταντινούπολη. Μάλιστα, ο Μέγας Δούκας Βλαδίμηρος παντρεύτηκε την

<<πορφυρογέννητη>> πριγκίπισσα Άννα, αδελφή του Βασιλείου Β του Βουλγαροκτόνου. Επίσης, η Ρωσία έστειλε Ρωσοβάραγγους μισθοφόρους για να υπηρετήσουν στο βυζαντινό στρατό.

29

Οι σχέσεις της αυτοκρατορίας με τους σλαβικούς λαούς ήταν ασταθείς. Οι Βούλγαροι απείλησαν το 10^ο και 11^ο αιώνα μ.Χ. Ο βασιλιάς των Βουλγάρων Συμεών (893-927μ.Χ.) έκανε έναν αδυσώπητο πόλεμο κατά του Βυζαντίου και το 1018 προσπάθησε να καταλάβει το θρόνο της Κωνσταντινούπολης (τεσσαρακονταετής πόλεμος). Το Βυζάντιο μετά από αυτό για 170 χρόνια (μέχρι το 1186) κατέκτησε τη Βουλγαρία και υπόταξε σχεδόν όλους τους Σλάβους των Βαλκανίων.

Όσον αφορά τα ανατολικά σύνορα, στο δεύτερο μισό του 10^{ου} αιώνα ο διπλωματικός αγώνας του Βυζαντίου χρησιμοποιούνταν για άμυνα. Σε αυτήν την περίοδο επήλθε κατακερματισμός του αραβικού χαλιφάτου καθώς κάποιοι παρακινήθηκαν εναντίον κάποιων άλλων. Τον 11^ο αιώνα με την εμφάνιση των Σελτζούκων Τούρκων οι Βυζαντινοί παραμέρισαν τη διπλωματία.

Από την άλλη, η Δύση είχε μόνιμες σχέσεις με την αυτοκρατορία. Υπήρχε μια σχετική ισορροπία δυνάμεων. Οι Βυζαντινοί ενίσχυσαν τους Καρολίδες και έχασαν το εξαρχάτο της Ραβέννας στην Ιταλία. Σε αυτήν την περίοδο οξύνθηκαν οι σχέσεις ανατολικής και δυτικής Εκκλησίας. Ωστόσο, το Βυζάντιο διατήρησε στενές οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις με τη Βενετία και τη Νότια Ιταλία. Διατήρησαν τη χερσόνησο των Απεννίνων έως το 1070. Μάλιστα, στα τέλη του 11^{ου} αιώνα μ.Χ. δυτικοί ιππότες εστάλησαν ως μισθοφόροι στο βυζαντινό στρατό.

Το βυζαντινό διπλωματικό σύστημα είχε οργανική θέση με το πολιτικό δόγμα της κρατικής εξουσίας σύμφωνα με το οποίο η ειδωλολατρική περιφέρεια των βαρβάρων ερχόταν σε αντιπαράθεση με τη <<Χριστιανική Δημοκρατία>> των Ρωμαίων, που ήταν και ενσάρκωση του πολιτισμού. Ο βυζαντινός ήταν περιούσιος λαός, δηλαδή είχε την προστασία του Θεού. Όσοι κυβερνούσαν το χριστιανικό κόσμο θεωρούνταν υποτελείς του βασιλέα των Ρωμαίων και συνεπώς είχαν την ευκαιρία να αναρριχηθούν σε διάφορες βαθμίδες της οικογενειακής ιεραρχίας. Το βυζαντινό εθιμοτυπικό και η σειρά επικοινωνίας με ξένα κράτη καθώς και η σειρά υποδοχής καθορίζονταν από τους πολιτικούς συμβολισμούς.

Η βασική αρχή της βυζαντινής διπλωματίας ήταν η εξής: για να διοικήσεις τους λαούς πρέπει πρώτα να τους μάθεις. Υπήρχαν διάφοροι τρόποι για τη συλλογή πληροφοριών για τους άλλους λαούς. Ένας από αυτούς ήταν μέσω των βυζαντινών εμπόρων, οι οποίοι συγκέντρωναν πληροφορίες επιμελώς για τις συνήθειες, τον τρόπο ζωής, τα ήθη και τα έθιμα, τους οικονομικούς πόρους, την οργάνωση της εξουσίας, τη στρατιωτική κατάρτιση και τις σχέσεις με τις όμορες χώρες των λαών που είχαν εμπορικές δεσοληψίες. Φρόντιζαν όμως να έχουν μεγάλη δυσπιστία στους συμμάχους και φοβερή επιφυλακτικότητα.

Ένας άλλος τρόπος ήταν μέσω των ιεραποστόλων, οι οποίοι εκτελούσαν και χρέη διπλωμάτη. Η εξάπλωση το χριστιανισμού έγινε με διπλωματικά μέσα. Οι ιεραπόστολοι αποκτούσαν την εύνοια των πριγκίπων και των επιφανών γυναικών, οι οποίες γίνονταν υπερασπίστριες των βυζαντινών συμφερόντων. Η Αγία Γραφή μεταφράστηκε σε όλες τις γλώσσες των νεοφώτιστων λαών και αυτό ενίσχυσε τη βυζαντινή επιρροή και ο κλήρος αναλάμβανε αποκλειστικά την εκπαίδευσή τους. Οι Έλληνες επίσκοποι ή οι φιλικά διακείμενοι σε αυτούς συμμετείχαν και σε αρχηγικά συμβούλια. Το 864 ο Βούλγαρος ηγεμόνας Βόρις βαπτίσθηκε Μιχαήλ και αναγνωρίστηκε γιος αυτοκράτορα.

Ένα επόμενο μέσο ήταν η πρόσκληση συγγενών των γειτονικών κυβερνήσεων, των πριγκίπων και άλλων επιφανών ξένων από μέρους των Βυζαντινών ηγεμόνων

στα ανάκτορα. Στην Κωνσταντινούπολη είχαν οι τελευταίοι την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με κορυφαία επιτεύγματα και να διαπαιδαγωγηθούν στην αφοσίωση προς τα συμφέροντα της αυτοκρατορίας ή τους χρησιμοποιούσαν ως ομήρους.

30

Επιπλέον, το Βυζάντιο παρακολουθούσε τις διάφορες έριδες μεταξύ των βαρβάρων και παρείχε άσυλο σε όλους τους επίδοξους διεκδικητές θρόνων γειτονικών χωρών έτσι ώστε στο μέλλον να έχει στους θρόνους ηγεμόνες φιλικά διακείμενους με αυτό. Επίσης, οι Βυζαντινοί προέβαιναν στην εξαγορά αντιπάλων, στην ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων λαών, σε διάφορες μηχανορραφίες, στην εμπόδιση ενίσχυσης των αντιπάλων, στην πολιτική και οικονομική πίεση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνονται πόλεμοι προς όφελος του Βυζαντίου και για αντάλλαγμα το τελευταίο πρόσφερε χρήματα και τίτλους στους αρχηγούς των βαρβάρων.

Μέχρι το 13^ο αιώνα μ.Χ. η αντίληψη περί οικουμενικότητας της αυτοκρατορίας και ανωτερότητας της αποτελούσε ακρογωνιαίο λίθο του κρατικού δόγματος αλλά και της διπλωματίας. Ο αυτοκράτορας ήταν ο κυρίαρχος της οικουμένης και η Κωνσταντινούπολη η Βασιλεύουσα. Το Βυζάντιο δε συγκρινόταν ούτε εξισωνόταν με άλλο κράτος. Ο καθορισμός των τίτλων των αρχηγών των άλλων κρατών ήταν ακριβής. Για παράδειγμα, η εαυτού εκλαμπρότης βασιλεύς των Φράγκων. Αυτός ο τίτλος δόθηκε και σε Ρώσους. Το 944 εξέπεσε και έχουμε τον τίτλο μέγας δούκας καθώς άλλαξαν και οι σχέσεις Βυζαντίου- Ρωσίας.

Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τη Δυτική Ευρώπη χωρίζεται σε δύο περιόδους: η πρώτη από την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το 476μ.Χ. έως την ίδρυση του κράτους των Φράγκων με τους Καρολίδες και η δεύτερη από την εποχή των Καρολιδών έως τις Σταυροφορίες. Τα υπόλοιπα χριστιανικά κράτη θεωρούνται de jure υποταγμένα στην Κωνσταντινούπολη. Αλλαγή σε αυτήν την κατάσταση επέρχεται το 800μ.Χ. με τον αυτοκράτορα Κάρολο τον Μεγάλο. Το 812 οι Βυζαντινοί τον ανακηρύσσουν αυτοκράτορα. Επίσης, τον ηγεμόνα των Αρμενίων τον ονομάζουν <<Βασιλέα Βασιλέων>> και στη συνέχεια <<ο Πρώτος>>. Η Αρμενία ήταν υποτελής από τον 9^ο έως τον 11^ο αιώνα μ.Χ. Τον 11^ο αιώνα οι Βυζαντινοί έκαναν συμφωνία με τη Γεωργία κατά των Σελτζούκων Τούρκων. Στον τσάρο της Ρωσίας έδωσαν τις εξής προσωνυμίες: κουροπαλάτη, μετά νοβελίσιμο, επιφανέστατο, σεβαστοκράτορα και καίσαρα. Οι τίτλοι αυτοί μεταβιβάζονταν κληρονομικά στα παιδιά τους. Μπορούσαν να τους αποκτήσουν και διακεκριμένοι ξένοι.

Ένα πολύ ισχυρό μέσο που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί για την προώθηση της πολιτικής τους και της διπλωματίας τους ήταν και η σύναψη γάμων με ξένους ηγεμόνες. Για παράδειγμα, ο Ηράκλειος τη δεκαετία του 20 του 7^{ου} αιώνα μ.Χ. δέχεται πιέσεις από Πέρσες και Αβάρους. Στέλνει λοιπόν αντιπροσωπεία στο χαγάνο των Χαζάρων για βοήθεια και προτείνει να νυμφευθεί την κόρη του Ευδοκία. Συνηθισμένο όπλο ήταν και τα εξώγαμα παιδιά βασιλέων και μελών της οικογένειάς τους. Μερικές φορές έδιναν και μακρινές συγγενείς ή αριστοκράτισσες προς εξαπάτηση των ηγεμόνων. Όμως όταν το Βυζάντιο άρχισε να υφίσταται κάποιες ήττες, τότε οι Βυζαντινοί αναγκάστηκαν να τις πορφυρογέννητες πριγκίπισσες σε ξένους ηγεμόνες. Το 12^ο αιώνα οι γάμοι ήταν πλέον συνηθισμένο φαινόμενο κυρίως την περίοδο των Κομνηνών.

Η βυζαντινή διπλωματία εξελίχθηκε παρά το γεγονός ότι το διπλωματικό τελετουργικό ήταν δύσκαμπτο. Οι βυζαντινοί κυβερνώντες έδιναν μεγάλη σημασία στις διπλωματικές αποστολές. Οι πρέσβεις που αποστέλλονταν στα ξένα κράτη καθώς και οι συνοδοί τους έπρεπε να είναι πεπειραμένοι στον τομέα των διεθνών

σχέσεων. Ο βαθμός του βυζαντινού πρέσβη ήταν ανάλογος της θέσης της χώρας όπου αποστέλλονταν η πρεσβεία. Σε ανεξάρτητα κράτη ο πρέσβης έπρεπε να ήταν πατρίκιος, στρατηγός, σακελάριος, πριμικήριος, πρωτοσπαθάριος. Σε υποτελή ή

31

ημιαυτόνομα κράτη έπρεπε να ήταν χαμηλόβαθμος ο πρέσβης δηλαδή σιλεντιάριος σκρίβων, στράτωρ, βεστιάριος, σπαθάριος. Φυσικά υπήρχε και διαφορά στο χαρακτήρα του μηνύματος. Στα ανεξάρτητα κράτη έστελναν επιστολή προς αδελφό ενώ στα κράτη με κατώτερη θέση αυτοκρατορικό διάταγμα. Αξιοσημείωτη ήταν η διπλωματική σταδιοδρομία του σιλεντιάριου Ιωάννη (7^{ος} αιώνας μ.Χ.). Ήταν επανειλημμένα πρέσβης και μάγιστρος του Λέοντα Χοιροσφάκτη. Πήγε τρεις φορές στη Βουλγαρία και τη Βαγδάτη.

Οι συνοδοί των πρέσβων έπρεπε να είναι εξέχοντες κρατικοί και στρατιωτικοί παράγοντες, πνευματικές προσωπικότητες και πατριάρχες. Όλοι οι διπλωματικοί περνούσαν από εξέταση για να διαπιστωθεί εάν ήταν γνώστες της φύσης, των συνθηκών, του πληθυσμού της χώρας που πήγαιναν καθώς και της πολιτικής της κατάστασης και των σκοπών και καθηκόντων της αποστολής. Επιπλέον, ήταν απαραίτητη η συνοδεία από μεταφραστές και υπηρέτες. Μερικές φορές, μάλιστα, ήταν αυτόχθονες της χώρας που θα επισκέπτονταν. Η αποστολή κουβαλούσε μαζί της και πολυάριθμα δώρα, των οποίων η αξία εξαρτιόταν από τη σημασία της διπλωματικής αποστολής, το βαθμό του ηγεμόνα, το βαθμό του πρέσβη και τη σύνθεση της πρεσβείας του. Ο βυζαντινός πρέσβης ήταν αντιπρόσωπος⁴⁰ του βασιλέα και υπεύθυνος για τη διεξαγωγή συνομιλιών μέσα σε προκαθορισμένα όρια. Σε περίπτωση που γινόταν κάποια παραβίαση, η τιμωρία του πρέσβη ήταν αυστηρότατη. Η διεξαγωγή των συνομιλιών γινόταν αυτεξούσια και στην πρώτη επίσημη υποδοχή της αποστολής από το ξένο κράτος ο πρέσβης παρουσίαζε τα διαπιστευτήριά του, δηλαδή το σκοπό της αποστολής και τις ειδικές εντολές του βασιλέα. Ακολουθούσε δεύτερη ακρόαση για τις υποθέσεις που έπρεπε να συζητηθούν. Συμπληρωματικά αναφέρω ότι παράλληλα με τις επίσημες οδηγίες δίνονταν στους πρέσβεις και μυστικές, κυρίως για βολιδοσκόπηση της κατάστασης.

Στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία ίσχυε η αρχή του απαραβιάστου των διπλωματών, δηλαδή οι πρέσβεις και μερικές φορές και έμποροι είχαν δικαίωμα ασυλίας. Οι διπλωμάτες έπρεπε να είναι πρόσχαροι και γενναιόδωροι και να ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες συμπεριφοράς. Οι συμφωνίες είναι προνόμιο του Βυζαντινού αυτοκράτορα, ο οποίος με το χρυσόβουλο διατυπώνει την επιστολή για τα προνόμια στον ξένο ηγεμόνα και τίθενται σε ισχύ μόνο μετά την επικύρωση του αυτοκράτορα. Το 1187 πραγματοποιήθηκε συμφωνία των Βυζαντινών με τους Βενετούς με αμοιβαίες δεσμεύσεις.

Ένα μονοπώλιο του κράτος ήταν το αυτοκρατορικό ταχυδρομείο, για το οποίο φρόντιζε ο μάγιστρος των οφικίων και μετέπειτα ο λογοθέτης του δρόμου. Αποτελούνταν από μεγάλο αριθμό προσωπικού και πολλούς μεταφραστές. Κύριο μέλημά του ήταν η εξασφάλιση ιδανικών συνθηκών για τη μετακίνηση των πρέσβων και η προμήθεια αλόγων, αμαξών και τροφίμων στις ταχυδρομικές στάσεις.

Το τελετουργικό υποδοχής ξένων πρέσβων ήταν σύνθετο. Κύριος στόχος ήταν να προκαλέσουν την κατάπληξη των ξένων αποφεύγοντας τον κίνδυνο να ακούσουν ή να δουν οι ξένοι πάρα πολλά και ιδίως τις αδυναμίες της αυτοκρατορίας. Γι' αυτό το λόγο έστελναν άγρυπνους κατασκόπους. Επίσης οι Βυζαντινοί φρόντιζαν να μην έχουν οι πρέσβεις μεγάλη ένοπλη φρουρά και για την αποτροπή του κινδύνου κατάληψης της Κωνσταντινούπολης τους οδηγούσαν σ' αυτήν από μεγάλους και άβουλους δρόμους. Υπήρχαν ειδικές οικίες για τους ξένους διπλωμάτες, ειδικό

ανάκτορο στην Κωνσταντινούπολη και απαγορευόταν να κάνουν οποιαδήποτε επίσκεψη όπως και να βγουν έξω χωρίς συνοδεία. Το 10^ο αιώνα γινόταν επίσημη

40. Ο επί των απορρήτων (Secreta) γραμματέας του αυτοκράτορα

32

ακρόαση στο ανάκτορο της Μαγναύρας. Οι διπλωμάτες έδιναν τα διαπιστευτήριά τους και οι πάπες έστελναν λείψανα αγίων. Ο βασιλέας ανταπέδιδε με δώρα. Έπειτα γίνονταν συναντήσεις για διαπραγματεύσεις και συνομιλίες και στην τελική ακρόαση, που ήταν το ίδιο επίσημη με την πρώτη, έπαιρναν την τελική απόφαση. Πρώτη φορά γίνονταν και στα συμπόσια σημαντικές συζητήσεις. Επίσης γίνονταν διάφορες επισκέψεις στην αυτοκράτειρα και η διαμονή των διπλωματών μπορεί να ήταν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε αυτό το διάστημα οι ξένοι διπλωμάτες είχαν την ευκαιρία να ξεναγηθούν στην Κωνσταντινούπολη, όπου εντυπωσιάζονταν από τα ανάκτορα, τις εκκλησίες, τα λουτρά, τα δημόσια κτίρια, τις γιορτές και τις εκδηλώσεις, τις επιδείξεις στρατιωτικής ισχύος και την παρέλαση που γινόταν μπροστά στους πρέσβεις.

Οι διπλωμάτες αποχωρούσαν έκθαμβοι. Μερικές φορές μπορεί να υπήρχε μια εχθρική συμπεριφορά απέναντί τους και άλλοτε να δινόταν μεγαλύτερη σημασία σε ήσωνος σημασίας πρίγκιπες. Ως παράδειγμα, μπορούμε να αναφέρουμε τον επίσκοπο Κρεμόνας Λιουτηράνδο, ευγενούς Λογγοβάρδου που ήταν δύο φορές επικεφαλής διπλωματικών αποστολών και δοκίμασε δολιότητα και εκλεπτυσμένες μεθόδους. Έγινε ευγενής υποδοχή της πρώτης αποστολής του και της δεύτερης άκρως εχθρική.

Πολλές πηγές υπάρχουν για την πρεσβεία της Ρωσίδας πριγκίπισσας Όλγας, η οποία έλαβε χώρα σε μια δύσκολη διεθνή κατάσταση με την εμφάνιση του νέου ρωσικού κράτους στην Ανατολική Ευρώπη. Ωστόσο ούτε το Βυζάντιο ούτε το ρωσικό κράτος συνέφερε να έχουν εχθρικές σχέσεις. Η πριγκίπισσα Όλγα έγινε δεκτή από τον Κωνσταντίνο τον Πορφυρογέννητο το 957 στην Βασιλεύουσα. Από τις πληροφορίες που έχουμε έγιναν πολλές αλλαγές για τη φιλοξενία της πριγκίπισσας και αυτό είναι περίεργο διότι δηλώνει τον έντονο παρασκηνιακό αγώνα των δύο πλευρών. Οι Ρώσοι κατάφεραν μια σειρά υποχωρήσεων⁴¹ στο τελετουργικό υποδοχής της μεγάλης αρχόντισσας. Παράλληλα με τις υπόλοιπες εκδηλώσεις γίνονταν και διάφορες συζητήσεις για τις πολιτικές σχέσεις Βυζαντίου- Ρωσίας. Οι Ρώσοι χρησιμοποίησαν τις δυσκολίες του Βυζαντίου για περαιτέρω ανύψωση του ηθικού τους και οι Βυζαντινοί χρησιμοποίησαν τον εκχριστιανισμό της Ρωσίας. Η Όλγα ονομάστηκε <<κόρη>> του αυτοκράτορα, βαπτίσθηκε, όχι αμέσως, και σιγά σιγά εξαπλώθηκε ο χριστιανισμός.

Την περίοδο των Κομνηνών ο Αλέξιος Α ήταν ένας ευφυής και προσεκτικός διπλωμάτης, που νίκησε με τη διπλωματική οδό τους Νορμανδούς (11^ος αιώνας), οι οποίοι αποτελούσαν έναν σημαντικό εχθρό για την αυτοκρατορία και από τους οποίους είχαν ηττηθεί οι Βυζαντινοί. Ο Αλέξιος σύναψε συμφωνία με τους Βενετούς το Μάιο του 1082. Επίσης, προσέλκυσε τους Σελτζούκους εμίρηδες και επιθυμούσε τη σύναψη συμφωνίας με το σουλτάνο του Ικονίου και μάλιστα το 1092 θα πάντρευε την κόρη του με το μεγαλύτερο γιο του σουλτάνο αλλά ο τελευταίος δυστυχώς πέθανε. Ο Αλέξιος νίκησε και τον σουλτάνο της Σμύρνης Τζαχάς πρώτα με πόλεμο και ύστερα με τη διπλωματική οδό ξεσηκώνοντας τον σουλτάνο του Ικονίου Κιλίτζ Αρσλάν Α (1092-1107μ.Χ.). Ο Τζαχάς δε μπορούσε να πολεμήσει σε δύο μέτωπα και δολοφονήθηκε κατά τη διάρκεια συμποσίου στα ανάκτορα του σουλτάνου. Τέλος, ο Αλέξιος έστρεψε τους Κομάνους κατά των Πετсенέγκων, έσωσε την αυτοκρατορία και βοήθησε στην προσωρινή σταθεροποίησή της.

Ένας ακόμα πιο δύσκολος εχθρός του Βυζαντίου ήταν οι σταυροφόροι. Ο

41. Για παράδειγμα, η πριγκίπισσα Όλγα και ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος μιλούσαν όρθιοι πρόσωπο με πρόσωπο και όχι με κουρτίνες ανάμεσά τους, όπως συνέβαινε με τους άλλους πρεσβευτές

33

Βοημούνδος ήταν πολύ επικίνδυνος. Ο Αλέξιος του προσέφερε δώρα, τα οποία δε γίνονται αποδεκτά. Ο πρώτος δεν εντυπωσιάστηκε αρχικά αλλά μετά ναι και έγινε υποτελής στο Βυζάντιο. Έπειτα, ο Αλέξιος προσπαθεί να επιτύχει συμφωνία με τους Ούγγρους και γι' αυτό πάντρεψε το γιο του Ιωάννη με την πριγκίπισσα της Ουγγαρίας. Μετά και την ήττα του Βοημούνδου στη Μικρά Ασία αναγνώρισε την περιοχή της Αντιόχης ως θέμα του Βυζαντίου και υποσχέθηκε στρατιωτική βοήθεια στον Αλέξιο. Το 1108 συνάφθηκε η συμφωνία της Δεάβολης μεταξύ Βυζαντινών και Νορμανδών.

Επί Μανουήλ (1143-1180μ.Χ.), στη δεύτερη σταυροφορία, αποδυναμώνονται οι θέσεις των Βυζαντινών. Το 1147 δύο στρατιές σταυροφόρων συμπεριφέρονται ως κατακτητές. Στο μεταξύ, ο Γάλλος βασιλιάς Λουδοβίκος Ζ' επισκέπτεται την Κωνσταντινούπολη, όπου τον υποδέχονται θερμά.

Όμως έρχονται στην Πόλη στίφη μαινόμενων σταυροφόρων. Ο Μανουήλ, επειδή δεν ήθελε διακοπή σχέσεων, έστειλε στους Φράγκους ορθόδοξους ιερείς στη γιορτή του Αγίου Διονυσίου. Ωστόσο η έχθρα μεγάλωνε και ο Λουδοβίκος αιχμαλωτίζεται το 1151. Ο Κιλίτζ Αρσλάν Α γίνεται δεκτός στην Κωνσταντινούπολη το 1061 για συμφωνία ειρήνης. Οι Βυζαντινοί διατηρούν τα σερβικά εδάφη και αναμειγνύονται στους Ούγγρους. Το 12^ο αιώνα οι Νορμανδοί επί Ρογήρου στρέφονται εναντίον του Βυζαντίου αλλά ο Μανουήλ έχοντας την υποστήριξη των Γερμανών και των Βενετών νικά και έτσι ανοίγεται ο δρόμος για την Ιταλία.

Την αρχή της δεκαετίας του 1170 έχουμε πολλές επιτυχίες των Βυζαντινών. Οι Πετσενέγκοι υπέστησαν συντριβή, οι Κομάνοι απωθήθηκαν, οι Σελτζούκοι αποσύρθηκαν στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, η Ουγγαρία και η Σερβία ήταν υποτελείς και το Βυζάντιο είχε συμμάχους και στην Ιταλία. Το 12^ο αιώνα οι Βυζαντινοί έκαναν συνεχώς συμμαχίες και υφίσταντο σκληρές δοκιμασίες με κορυφαία την επερχόμενη καταστροφή του 1204.

Παρόλο που υπήρχε στενός δεσμός της βυζαντινής διπλωματίας με την ηγεμονική ιδεολογία του Βυζαντίου, από τον 4^ο μέχρι και τον 13^ο αιώνα μ.Χ. παρέμεινε η πλέον ανεπτυγμένη, δικτυωμένη και συγκροτημένη στη μεσαιωνική Ευρώπη και στη Εγγύς Ανατολή.

3) ΎΣΤΕΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ(13^{0ς}-15^{0ς} αιώνας)

Το Ύστερο Βυζάντιο χωρίζεται σε τρεις περιόδους: η πρώτη εκτείνεται από την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 έως την ανάκτησή της το 1261, η δεύτερη είναι οι εννέα δεκαετίες που μεσολάβησαν μέχρι τα μέσα του 14^{ου} αιώνα και η τρίτη είναι η τελευταία εκατονταετία ύπαρξης της αυτοκρατορίας. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι δε μπορεί να γίνεται λόγος για βυζαντινή διπλωματία ως μέσου άσκησης πολιτικής ενός ενιαίου κράτους μέχρι την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους.

Την εποχή εκείνη υπήρχαν τρία ξεχωριστά κράτη :η αυτοκρατορία της Νίκαιας(1261), η αυτοκρατορία της Τραπεζούντας(1461) και το δεσποτάτο της Ηπείρου(1337). Ο κοινός τους στόχος ήταν η εδραίωση της εξουσίας τους σε όσο το

δυνατόν ευρύτερη έκταση στα όρια των πρώην αυτοκρατορικών γαιών και η οργάνωση ένοπλου αγώνα εναντίον των Λατίνων και των πρώην συμπατριωτών τους. Η κεντρική ιδέα στην οποία στήριζαν τις ελπίδες τους ήταν η αναγέννηση της αυτοκρατορίας. Γίνεται και τεκμηρίωση των νομικών δικαιωμάτων της δυναστείας τους να υποτάξουν όλα τα εδάφη της διαλυμένης αυτοκρατορίας. Γι' αυτό έδιναν

34

μεγάλη σημασία στους δεσμούς συγγένειας.

Φορέας της αυτοκρατορικής ιδέας ήταν μόνο η αυτοκρατορία της Νίκαιας. Οι στόχοι της βυζαντινής διπλωματίας αλλάζουν όταν στίφη Οθωμανών άρχισαν να εγκαθίστανται στα Βαλκάνια από την αρχή των εμφυλίων το 1341-1347 και κυρίως στα μέσα της δεκαετίας του 1350. Ομοιότητες στις μεθόδους και στις αρχές της διπλωματίας των βαλκανικών κρατών υπάρχει για πρώτη φορά μετά το 1204, όπου επικρατούσε μία κατάσταση αβεβαιότητας, ανεκπλήρωτων ελπίδων και τάσεως των κυβερνώντων για απερίσκεπτες ενέργειες. Έτσι όλοι είχαν αθετήσει τις προηγούμενες παραδοσιακές αρχές.

Πρέπει σε αυτό το σημείο να παρατηρήσουμε ότι οι βυζαντινοί διπλωμάτες και πολιτικοί της Νίκαιας και της Ηπείρου απέφευγαν να συνάπτουν συμμαχίες στρατιωτικού τύπου με τους Λατίνους αυτοκράτορες και τους κυβερνήτες των υποτελών των πριγκιπάτων κι αυτό διότι έπρεπε να υπολογίσουν τις αντιπαπικές διαθέσεις των υπηκόων τους. Για παράδειγμα, γίνεται αναφορά στους διπλωματικούς ελιγμούς του Θεοδώρου Α Λάσκαρη, οι οποίοι έπαιζαν ένα θετικό ρόλο στην ενίσχυση της αυτοκρατορίας αλλά προκάλεσαν σάλο στους υπηκόους του. Μια ακόμη αποτυχία του Βυζαντίου ήταν τελικά και η συμφωνία του Νυμφαίου που σύναψε ο Μιχαήλ Η το 1261 με τους Γενουάτες δίνοντας τους προνόμια με τον όρο να τον υποστηρίξουν στρατιωτικά αλλά τελικά δε χρειάστηκε τη βοήθειά τους.

Τον 13^ο έως τον 15^ο αιώνα στη διπλωματική και πολιτική διαπάλη των Βαλκανίων σημαντικό ρόλο έπαιξε ο εθνικός παράγοντας και η διαμόρφωση εθνικής συνείδησης Βουλγάρων, Σέρβων, Ελλήνων. Το 1246, για παράδειγμα, η πόλη Μελένικο (Μελνίκ) της βορειοανατολικής Μακεδονίας υποτάχθηκε στον αυτοκράτορα της Νίκαιας.

Πρακτικά όλες οι άρχουσες δυναστείες των Βαλκανίων του 13^{ου} και 14^{ου} αιώνα βρέθηκαν συνδεδεμένες με βαθμούς συγγένειας που δεν αποτελούσαν και τόσο τρόπους ειρήνευσης όσο μέσο νομικής δικαιολόγησης εδαφικών και πολιτικών αξιώσεων. Όλα εξαρτιόνταν από τον πραγματικό συσχετισμό δυνάμεων. Η βυζαντινή διπλωματία μετά το 1261 έστρεψε την προσοχή της στα Βαλκάνια και την εξασθένησε προς τους ανατολικούς γείτονες κι αυτό γιατί οι Σελτζούκοι αυτήν την περίοδο δεν ήταν ο κύριος εχθρός τους. Αντιθέτως τους συνέφερε η ύπαρξη ενός διαχωριστικού και σταθερού φράγματος από τους Λατίνους. Ο Θεόδωρος Α Λάσκαρης σύναψε ειρήνη με το Ικόνιο. Όταν ο Μιχαήλ Η εξασθένησε τα ανατολικά σύνορα, αποδείχτηκε ότι οι Σελτζούκοι και οι Οθωμανοί σέβονταν τα σύνορα της αυτοκρατορίας, όταν αυτά φρουρούνταν καλά. Μάλιστα, ο αυτοκράτορας διαβεβαίωσε το σουλτάνο ότι αν διατρέξει κίνδυνο από τους Μογγόλους, θα του δώσει άσυλο στη Νίκαια.

Το 14ο αιώνα άνθισε ιδιαίτερα η μυστική διπλωματία. Ο διπλωματικός στόχος τώρα ήταν αμυντικός διότι από το δεύτερο μισό του 1450 κύριος εχθρός ήταν οι Οθωμανοί. Το 15^ο αιώνα το Βυζάντιο συρρικνώθηκε και η Κωνσταντινούπολη ήταν σαν κρατίδιο στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Ο στόχος των σουλτάνων ήταν η μετατροπή της σε ασφαλές κρατικό κέντρο.

Η διπλωματική δραστηριότητα του Βυζαντίου ήταν εκ πρώτης όψεως πλούσια. Είχε συνδεθεί με διεθνή κέντρα από την Πορτογαλία μέχρι τη Συρία και από

το Λονδίνο μέχρι τη Μόσχα και το Κάιρο. Μερικοί Βυζαντινοί διπλωμάτες ήταν οι εξής: Μανουήλ και Γεώργιος Φιλανθρωπinoί, Θεόδωρος και Μανουήλ Καντακουζηνoί, Αλέξιος Βρανάς, Κωνσταντίνος Ράλλης, Ιωάννης Μοσχόπουλος, Μανουήλ και Ιωάννης Χρυσολωράς, Παύλος Σοφianός, Γεώργιος Σφραντζής, Νικόλαος Φραγκόπουλος, Δημήτριος Άγγελος Κλειδάς, Αλέξιος, Μανουήλ, Ιωάννης

35

και Γεώργιος Δισύπατοι, Ανδρόνικος και Μάρκος Γιαγκάρης. Όλοι οι παραπάνω ανήκαν στη μεγάλη φεουδαρχική αριστοκρατία και κατείχαν υψηλά αξιώματα. Διεκπεραίωναν διπλωματικές αποστολές και λειτουργίες. Στο σημερινό Υπουργείο Εξωτερικών αντιστοιχούσε τότε ο λογοθέτης του δρόμου. Το Βυζάντιο δεν απέκτησε ποτέ μόνιμες αντιπροσωπείες στο εξωτερικό.

Οι πρέσβεις παραλάμβαναν τις εμπιστευτικές αποστολές (*Litterae credulitatis*), στις οποίες αναφέρονταν ο στόχος της αποστολής, τα ονόματα και οι επίσημοι τίτλοι των αποστελλόντων προσώπων καθώς και οι πληρεξουσιότητες (*plenum procuratorium seu mandatum*). Έτσι γινόταν αυτόματη κατάργηση των πληρεξουσιότητων που είχαν δοθεί σε προηγούμενους πρέσβεις. Στους πρέσβεις δίνονταν λεπτομερείς οδηγίες για τους χειρισμούς των προς συζήτηση θεμάτων και έπρεπε εκείνοι να διευκρινίζουν όσο το δυνατόν καλύτερα το γεγραμμένο.

Σε αυτήν την περίοδο σημειώνεται μεγαλύτερη αύξηση του ρόλου και συμμετοχής της εκκλησίας λόγω της βαθμιαίας εξασθένησης της κοσμικής εξουσίας και αναβάθμισης του ζητήματος της Ένωσης των Εκκλησιών(Ούνια). Οι υπακοή των πρέσβων δεν ήταν πάντα απόλυτη. Είναι γνωστές οι διαμάχες κατά τη διάρκεια της Συνόδου για την υπογραφή της Ένωσης(Ούνια) στη Φλωρεντία το 1439.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι δεν αναφέρονται διερμηνείς και μεταφραστές. Στις βενετοβυζαντινές και γενοατοβυζαντινές συμφωνίες της Κωνσταντινούπολης υπήρχε ένας μεγάλος διερμηνέας (*magnus interpres*). Κι ενώ στην πρόιμη περίοδο ο διπλωμάτης και ο διερμηνέας ήταν το ίδιο πρόσωπο, στην ύστερη αυτό δεν ισχύει.

Από τα μέσα του 14^{ου} αιώνα ο κύκλος των προωθούμενων ζητημάτων ήταν περιορισμένος διότι το τουρκικό ζήτημα καθόριζε το σύνολο της διπλωματικής δραστηριότητας. Τώρα οι Βυζαντινοί δεν επιδιώκουν ένα <<ορθόδοξο τόξο>> αλλά μια εκτεταμένη συμμαχία ορθόδοξων κρατών.

Ο Μιχαήλ Η προέβη σε ακόμα τρεις διπλωματικές πράξεις, που τελικά υπονόμισαν το κύρος του Βυζαντίου. Η πρώτη ήταν η υπογραφή Ένωσης Εκκλησιών το 1274, η δεύτερη ήταν η στήριξη μισθοφόρων ταταρόφωνων και τέλος έδωσε ως σύζυγο στο χάνο των Τατάρων Νογαί την ίδια του την κόρη, η οποία ήταν εξώγαμη. Ο πατριάρχης Φιλόθεος Κόκκινος έκανε σημαντικές προσπάθειες συσπείρωσης των ορθόδοξων εκκλησιών όμως οι ελπίδες του ήταν ανεδαφικές διότι δεν υπήρχαν οικογενειακοί δεσμοί και συνεπώς και πολιτικοί. Οι Βυζαντινοί ήλπιζαν στη βοήθεια της χριστιανικής Ευρώπης και όχι σ' αυτήν της Ρωσίας καθώς είχαν σχεδόν πλήρως διακόψει τις σχέσεις τους (μέσα 13^{ου}-μέσα 14^{ου} αιώνα). Ωστόσο, από τα μέσα του 14^{ου} αιώνα και το 15^ο αιώνα ενισχύθηκαν οι διεκκλησιαστικές σχέσεις τους.

Κύριος στόχος τώρα της βυζαντινής διπλωματίας ήταν να εγείρει όλη την καθολική Δύση σε <<Ιερό Πόλεμο>> εναντίον της μουσουλμανικής Ανατολής. Τα μέσα για την επίτευξή του ήταν γνωστά:γαμήλια πολιτική, δώρα κ.ά. Για παράδειγμα, ο Θεόδωρος Α Παλαιολόγος, αδελφός του Μανουήλ Β, παντρεύτηκε την κόρη του Νέριο Ατσαγιόλι (*Acciajuoli*) Βαρθολομαία και ο Ιωάννης Η, γιος του Μανουήλ Β, παντρεύτηκε τη Σοφία τη Μομφερρατική. Ήταν ο δεύτερος γάμος του. Τα διαζύγια επιτρέπονταν με τον όρο η πρώην γυναίκα του καθενός να παρέμενε στο Βυζάντιο.

Ακραίου χαρακτήρα διπλωματικές ενέργειες ήταν η επίσκεψη Βυζαντινού αυτοκράτορα, επικεφαλής διπλωματικής αποστολής, σε δυτικά ανάκτορα. Στόχος η άρση του εγωκεντρισμού της Δύσης. Η πρώτη διπλωματική αποστολή πραγματοποιήθηκε το 1365/66 από τον Ιωάννη Ε Παλαιολόγο στην Ουγγαρία. Εκεί συναντήθηκε με το Λάιο τον Μέγα αλλά δεν κατάφερε να επιτύχει αυτό που ήθελε η

36

συνάντηση είχε όμως πολιτιστική σημασία διότι εντατικοποιήθηκαν οι πολιτιστικές ανταλλαγές και αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον των ανθρώπων της Δύσης για την πνευματική κληρονομιά του ελληνικού κόσμου.

Όσον αφορά τις σχέσεις με τους Τούρκους, οι κατεχόμενες από τους Τούρκους γαίες ήταν υπό την αιώνια και αναπαλλοτρίωτη κυριότητα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ενώ οι ίδιοι οι Τούρκοι ήταν βάρβαροι, που μπορούσαν να χαλιναγωγηθούν με διπλωματικά μέσα και των οποίων η ισχύς μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς όφελος της αυτοκρατορίας. Λόγω φαυλότητας της πολιτικής του Ιωάννη Καντακουζηνού, οι Οθωμανοί εδραίωσαν την κυριαρχία τους στη Θράκη. Κλείστηκε μια συμφωνία το 1403 με την οποία οι πόλεις των ακτών της Μαύρης Θάλασσας και του Μαρμαρά, η Θεσσαλονίκη και οι γειτονικές περιοχές να ανήκουν στο Βυζαντινό Αυτοκράτορα χωρίς να καταβάλει φόρο.

Εμφύλιος είχε ξεσπάσει μεταξύ των διαδόχων του Βαγιαζίτ και του Σουλεϊμάν. Η βυζαντινή κυβέρνηση έστειλε το 1411 στον Μωάμεθ Α , αδελφό του Μουσταφά(γιο του Βαγιαζίτ), μήνυμα ότι αν ηττηθεί από το Μουσταφά θα τον δεχτεί στην Κωνσταντινούπολη. Τελικά ,ο Μωάμεθ Α γίνεται σουλτάνος και ο Μανουήλ Β στέλνει πρεσβεία για τήρηση των υποσχέσεων. Ο πρώτος έδωσε όρκο συμμαχίας και παρέδωσε στους βυζαντινούς τις ακτές της Θράκης, τη Θεσσαλία και την Προποντίδα. Οι Βυζαντινοί δεν υποτίμησαν καθόλου τις δυνάμεις των Οθωμανών και φρόντιζαν να σπέρνουν διχόνοια ανάμεσα στους διεκδικητές του τουρκικού θρόνου. Το 1416 ο βυζαντινός αυτοκράτορας έστειλε επιστολή και αρνήθηκε να παραδώσει στον Μωάμεθ Α τον αδελφό του, Μουσταφά, που κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη.

Τον Ιούνιο του 1421 οι Βυζαντινοί στέλνουν πρεσβεία στην Προύσα για δώσουν συγχαρητήρια στον Μουράτ Β. Αυτός υιοθέτησε επιθετική πολιτική εναντίον του Βυζαντίου. Πολιόρκησε και επιτέθηκε στο Βυζάντιο το 1422. Μετά από αυτό επέρχονται πολλές αλλαγές στις σχέσεις Οθωμανών και Βυζαντινών. Όποιες διευθετήσεις χρειαζόνταν να γίνουν, γίνονταν μάλλον εθιμικά χωρίς έγγραφα επίσημου χαρακτήρα. Ο Κωνσταντίνος ΙΑ (1449-1453) ήθελε έγκριση σουλτάνου.

Συμπερασματικά, η διπλωματία του Βυζαντίου έκανε ό,τι ήταν εφικτό και ανέφικτο ώστε βασιζόμενη στη χλιετή εμπειρία της να παρατείνει το βίο της αυτοκρατορίας. Εν μέρει το κατόρθωσε. Και κανείς δε μπορεί να μεμφθεί τους Βυζαντινούς διπλωμάτες επειδή, σε τελευταία ανάλυση, έπρεπε να διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο όχι οι περίτεχνοι λόγοι των πρέσβων και των πολιτικών, αλλά ο κρότος των κανονιών που γκρέμισαν τα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Πριν ξεκινήσω θα πρέπει να επισημανθεί ότι γι' αυτήν την περίοδο θα αναφερθούν κάποια γενικά στοιχεία που αφορούν κυρίως τους τελευταίους αιώνες της αυτοκρατορίας.

Επί Σελίμ Γ αρχίζει η αναδιοργάνωση του κυβερνητικού και διοικητικού μηχανισμού με τη μορφή συγκρότησης διάφορων <<συμβουλευτικών συνελεύσεων>>. Αυτές ήταν τρεις: η ανώτατη συνέλευση δικαστικών νομοθετημάτων, το συμβούλιο της Υψηλής Πύλης της χώρας, δηλαδή το κυβερνητικό συμβούλιο και το στρατιωτικό συμβούλιο. Αυτή η μέθοδος παρατηρείται κυρίως από την εποχή του Μαχμούτ Β και είναι το κύριο γνώρισμα των μεταρρυθμίσεων της εποχής του Τανζιμάτ, που ξεκινά στις 3 Νοεμβρίου 1839. Αυτή η περίοδος αποτελούσε περίοδο συνταγματικής μοναρχίας ή απολυταρχίας και αφορά κυρίως τρεις σουλτάνους: την ηγεμονία του Μαχμούτ Β και Αμπντουλμετζίτ και τη σύντομη συνταγματική νομαρχία του Αμπντουλχαμίτ Β. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι κυβερνητικές και διοικητικές μεταρρυθμίσεις κινούνταν ανεξάρτητα της <<απολυταρχικής>> φύσης του καθεστώτος.

Επί Μαχμούτ Β καθιερώθηκε ο θεσμός των υπουργών (ναζίρ) και διαμορφώθηκαν δύο βασικά υπουργεία: το Υπουργείο Κρατικών Υποθέσεων (Umur-i Mülkiye Nezareti), το οποίο μετονομάστηκε σε Υπουργείο Εσωτερικών (Dahiliye Nezareti) και το Υπουργείο Δημοσιονομικών Υποθέσεων (Umur-i Maliye Nezareti). Το 1837 ιδρύθηκε το Υπουργείο Εξωτερικών (Hariciye Nezareti). Ακολούθως έγινε διάκριση των γραφειοκρατών σε υπαλλήλους των Υπουργείων Εσωτερικών και Εξωτερικών, δηλαδή σε κυρίως διοικητικούς υπαλλήλους και διπλωμάτες⁴².

Πριν γίνει αναφορά για τους διπλωμάτες της εποχής αξίζει να γίνει μια μικρή παρένθεση σχετικά με την κατασκοπεία, που χρησιμοποιούσαν οι Οθωμανοί για τη συλλογή πολιτικών πληροφοριών. Ο Νιζάμ-ουλ-μουλκ, ένας Σελτζούκος με μεγάλη υπόληψη, υποστήριζε ότι <<οι κατάσκοποι πρέπει να έχουν περιβολή και σχήμα εμπόρου, ταξιδιώτη, μοναχού(σουφή), και δερβίση και να ειδοποιούν για ό,τι ακούν...>>. Η συλλογή πληροφοριών που αφορούσε τρίτες χώρες γινόταν συνήθως από χριστιανούς αλλά και από εβραίους. Οι δυτικοί μετέφεραν πληροφορίες με μεγάλη άνεση για τους προσωπικούς τους αντιπάλους. Ξένοι ταξιδιώτες μετά το 17^ο αιώνα οργάνουν τις χώρες της Οσμανικής Αυτοκρατορίας και αρκετά από τα κείμενά τους αφιερώνονται σε ευρωπαίους πρίγκιπες και βασιλείς. Παράλληλα, οι δυτικές χώρες διατηρούσαν μόνιμες διπλωματικές αντιπροσωπείες στην Αυτοκρατορία αλλά το αντίθετο δε συνέβαινε λόγω προκαταλήψεων των κυβερνώντων αλλά και λόγω του ότι το Οσμανικό κράτος δε στηριζόταν σε μια αναπτυσσόμενη αγορά. Έτσι, περιοριζόταν στην κατάδοση, πράγμα που θεωρούνταν μεγάλο αμάρτημα από τους Έλληνες και άλλους μη μουσουλμάνους και έφτασε στη μεγαλύτερη ακμή της επί Μαχμούτ Β και Αμπντουλχαμίτ Β το 19^ο αιώνα. Οι μουχμπήρ (muhbîr), δηλαδή οι πληροφοριοδότες ή οι νακλ-ι κελάμ (nakl-i kelâm),

δηλαδή οι <<μεταφέροντες λόγια>> υπήρξαν πάντοτε μισητοί και θεωρούνταν ανυπόληπτα άτομα⁴³.

42. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική Πραγματικότητα, σ.291

43. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική Πραγματικότητα, σ.303-304

38

Ας επιστρέψουμε στην οργάνωση των διπλωματικών υπηρεσιών ,η οποία μετεξελίχθηκε. Γενικά για το χειρισμό των εξωτερικών υποθέσεων του Οσμανικού κράτους αρμόδιος ήταν ο σαντραζάμης και μέχρι το 18^ο αιώνα η γραμματεία του Ντιβανίου , της οποίας αρχιγραμματέας ήταν ο ρεϊσουλκιουτάμπ, άμεσος υφιστάμενος του νισαντζή, που ήταν ο φυσικός προϊστάμενος της γραμματείας του Αυτοκρατορικού Ντιβανίου. Όταν οι υπηρεσίες της προσαρτήθηκαν στον σαντραζάμη ανάμεσα στις αρμοδιότητες του ήταν και η επιμέλεια των διπλωματικών σχέσεων της χώρας. Αναβαθμίστηκε ο ρόλος που προηγουμένως ασκούσε ο ρεϊσουλκιουτάμπ και ανεξαρτητοποιήθηκε πλήρως από τον νισαντζή και τον υπερέβη σε κύρος και δύναμη⁴⁴.

Τα καθήκοντα του ρεϊσουλκιουτάμπ ήταν η διόρθωση των διατυπώσεων των αποφάσεων του Ντιβανίου και η εκτέλεσή τους, ο διορισμός ανωτέρων υπαλλήλων, η αντικατάσταση του τελχιστσί, δηλαδή το γραμματέα του ντιβανίου, η ανάγνωση αιτήσεων και η αρμοδιότητα να θέτει το σημείο του μπουγρουλντού, δηλαδή εντέλλεται ή ορίζεται ή διατάσσεται στις αιτήσεις που γίνονται δεκτές από τον σαντραζάμη και να πράττει το ίδιο σε έγγραφα που αφορούσαν τη δική του υπηρεσία. Όμως , είχε και το πολύ σημαντικό καθήκον της μετάφρασης των γραφών που αποστέλλονταν που αποστέλλονταν από ξένους ηγεμόνες και κυβερνήσεις προς το σουλτάνο ή τον σαντραζάμη.

Η επικοινωνία με ξένες κυβερνήσεις, με ξένους πρεσβευτές και με το μεγαλύτερο μέρος των υπηκόων του κράτους γινόταν μέσω διερμηνέων, διότι η εκμάθηση κάποιας ξένης γλώσσας θεωρούνταν αντικείμενη στην ισλαμική θρησκεία. Οι διερμηνείς ή δραγουμάνουι(tercüman)⁴⁵ προέρχονταν κατά πάσα πιθανότητα από εξισλαμισμένους. Μετέφραζαν κυρίως ελληνικά ή αρμενικά ή σε άλλες γλώσσες διαφόρων εθνοτήτων της Αυτοκρατορίας. Το Ντιβάνι είχε πολλές μεταφραστικές εργασίες που αφορούσαν άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες με πρώτη την ιταλική, που μέχρι τα μέσα του 18^{ου} αιώνα ήταν η κύρια γλώσσα της διπλωματίας. Αυτοί οι διερμηνείς ήταν πάλι εξισλαμισμένοι Ιταλοί ή Εβραίοι. Οι ξένες πρεσβείες στην Κωνσταντινούπολη είχαν πολλούς Έλληνες διερμηνείς. Για παράδειγμα, ο Νικούσιος εκτελούσε χρέη διερμηνέα του Γερμανού πρεσβευτή. Τον Παναγιωτάκη Νικούσιο διαδέχτηκε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος ,γιατρός στην Ιταλία με σπάνια μόρφωση και βαθύτατη φιλοσοφική παιδεία. Το έργο του << Λόγος υπέρ ειρήνης προς Γερμανούς>> αποτελεί μνημείο διπλωματικής θεωρίας.

Όπως είναι ευνόητο, λοιπόν, υπήρξε διείσδυση μη εξισλαμισμένων Ελλήνων στο χειρισμό των εξωτερικών υποθέσεων του Οσμανικού κράτους, το οποίο διατηρούσε διπλωματικές σχέσεις με ξένες χώρες εξαρχής. Παρατηρούμε έντονη επίδραση της βυζαντινής παράδοσης κυρίως σε δύο σημεία. Το πρώτο σχετίζεται με την υπεροψία απέναντι στις ξένες χώρες. Βέβαια είναι διαφορετική υπεροψία των Οθωμανών γιατί γαλβανίζεται από τον ισλαμικό φανατισμό κατά χριστιανών πολεμίων κι αυτό φαίνεται από τον τρόπο υποδοχής των ξένων πρεσβευτών στο σουλτάνο.

Το δεύτερο σχετίζεται με τη μη διατήρηση μόνιμης διπλωματικής αντιπροσωπείας σε ξένη χώρα⁴⁶. Μέχρι το 18^ο αιώνα αποστέλλονταν έκτακτοι πρεσβευτές, με συγκεκριμένη αποστολή, που είχε σχέση με την αναγγελία ανάρρησης

νέου σουλτάνου στο θρόνο ή με την αντιπροσώπευση του σουλτάνου στη στέψη ξένου μονάρχη ή με τη σύναψη συμφωνιών εμπορίας ή ειρήνης είτε για λόγους

44. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική Πραγματικότητα, σ.425

45. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική Πραγματικότητα, σ.426-427

46. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική Πραγματικότητα, σ.428

39

φιλοφροσύνης και ανταπόδοσης επισκέψεων είτε μετά από σχετική πρόσκληση ξένης χώρας.

Η Ενετική Δημοκρατία, η Πίζα, η Γένοβα, η Αυστρία, η Γαλλία, η Αγγλία, η Ρωσία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ολλανδία, η Σουηδία, η Δανία, η Τοσκάνη, η Πρωσία, η Φλωρεντία, η Σικελία είχαν διαπιστευμένους πρεσβευτές στην Κωνσταντινούπολη και πολλές από αυτές διατηρούσαν επιτετραμμένο με τον τίτλο Καπί Κετχουντασί, δηλαδή Κεχαγιάς της Πόρτας ή ορθότερα διαπιστευμένο στην Υψηλή Πύλη. Τα προνόμια και οι εξασφαλίσεις των διπλωματικών αντιπροσωπειών δεν ακολουθούσαν τα διεθνή έθιμα. Πάντως οι πρεσβευτές είχαν ασυλία.

Είδαμε παραπάνω ότι αναβαθμίστηκαν τα καθήκοντα του ρεϊσουλκιουτάμπ και των διερμηνέων του Ντιβανίου, όμως αυτό δε συνοδεύτηκε από την τυπική άνοδο του καθεστώτος αμφοτέρων. Για παράδειγμα, μέχρι το 1836, που το αξίωμα του ρεϊσουλκιουτάμπ μετατράπηκε σε υπουργείο Εξωτερικών, ο αξιωματούχος αυτός δε θεωρούνταν μέλος των ανώτατων κρατικών παραγόντων, όπως ήταν οι βεζίρηδες, οι ντεφτερντάρηδες και οι νισαντζή, αλλά ανώτερος υπάλληλος της Υψηλής Πύλης. Δεν είχε το δικαίωμα να εκθέτει τις απόψεις του στο Αυτοκρατορικό Ντιβάνι και δε διέθετε σε αυτό συγκεκριμένη θέση και αξίωμα (makam). Μάλιστα, δεν είχαν το μέχρι τέλους το δικαίωμα να λαμβάνουν το λόγο και στο ντιβάνι του σαντραζάμη.

Όσον αφορά τους διερμηνείς του Ντιβανίου, το αξίωμα, μετά τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, περιερχόταν συνέχεια σε επίλεκτες οικογένειες Φαναριωτών, που ήταν πλούσιες και διέθεταν πολιτικά μέσα. Μάλιστα, αυτές οι οικογένειες διόριζαν ηγεμόνες, όπως στην περίπτωση της Μολδοβλαχίας. Οι διερμηνείς, λοιπόν, όπως ήταν φανερό, ήταν άνθρωποι με πολιτική επιρροή και πολύτροπες πολιτικές σχέσεις όχι μόνο με ανώτερους κρατικούς οσμάνους λειτουργούς αλλά και με ξένους. Θεωρούνταν όργανο της επίσημης έκφρασης των απόψεων της Πύλης⁴⁷ και γι' αυτό η παρουσία τους σε οποιαδήποτε συνάντηση ξένου πρεσβευτή με κυβερνητικούς παράγοντες ήταν επιβεβλημένη.

Σε περιπτώσεις που οι διερμηνείς ήταν εξισλαμισμένη είχαν ειδική μισθοδοσία και τιμάρια και αυτό συνεχίστηκε και μετά την κατάληψη του αξιώματος από τους Φαναριώτες. Τέλος, η σταδιοδρομία τους δεν ήταν πάντα ανθηρή καθώς το 28% είχε εκτελεστεί ή δολοφονηθεί χωρίς να παραπεμφθεί στο δικαστήριο και ένα 26% κατέφυγε σε δυτικές χώρες προκειμένου να αποφύγει την εκτέλεση.

Η παράδοση των Φαναριωτών διερμηνέων διεκόπη κατά τραγικό τρόπο την άνοιξη του 1821 μαζί με την εκδήλωση της Ελληνικής Επανάστασης. Οι τελευταίοι του αξιώματος, δηλαδή οι Κ. Καλλιμάχης, Κ. Μουρούζης και Σ. Αριστάρχης εκτελέστηκαν περισσότερο σε αντίποινα για την <<ανταρσία>> των ομοεθνών τους. Απαγορεύτηκε σε Έλληνες να εκτελούν χρέη διερμηνέα στις ξένες πρεσβείες την Κωνσταντινούπολης, με αποτέλεσμα αυτές να κλείσουν για ένα διάστημα. Αργότερα δημιουργήθηκε ένα μεταφραστικό γραφείο της Υψηλής Πύλης και το 1833 οργανώθηκε εκεί μια υποτυπώδης σχολή εκμάθησης γαλλικής γλώσσας με δάσκαλο τον Τετζελλή Μεχμέτ Εφέντη.

Αναφορά αξίζει να γίνει και στους κανόνες του Εξωτερικού Δημοσίου Δικαίου. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν κείμενα που εξέδιδε ο σουλτάνος και

αφορούσαν τις διεθνείς σχέσεις. Εδώ ανήκουν: τα φετιχνααμέ, τα αχιτνααμέ και τα νααμέ-ι χουμααγιούν⁴⁸.

47. Για παράδειγμα, ο ρεϋσουλκιουτάμπ ήταν υποχρεωμένος να απευθύνεται στον ξένο πρεσβευτή διαμέσου του διερμηνέα του Ντιβανίου, μολονότι ο πρεσβευτής συνοδευόταν από το δικό του διερμηνέα. Βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμμανική Πραγματικότητα, σ. 429

48. βλ. Σαρρής Νεοκλής, Οσμμανική Πραγματικότητα, σ.437-439

40

Τα φετιχνααμέ(fetihnâme) ήταν επιστολές που έστελνε ο σουλτάνος σε γειτονικούς βασιλείς, μονάρχες, πρίγκιπες, διοικητές κ.λπ., με τις οποίες τους πληροφορούσε για την κατάκτηση μιας χώρας. Ακολουθούσαν δεκαπέντε αρχές: υμνολογία στον Πανάγαθο Θεό, υμνολογία στον Προφήτη του, το χρέος του παντισάχ να κατατροπώνει τους τυράννους, η αιτία για την αποβολή της τυραννίας, η στάση του παντισάχ, το πλήθος των στρατιωτών που διέθετε, η στρατιωτική κατάσταση του αντιπάλου, η πρόκληση του θάρρους του αντιπάλου, η περιγραφή του πολέμου, η νίκη του παντισάχ και η ήττα των πολεμίων, ευχαριστήρια στον Αλλάχ, δήλωση περί κατάκτησης της περιφέρειας του αντιπάλου, η διακήρυξη της επιτυχίας στη στεριά και τη θάλασσα, τόπος και άτομο στο οποίο απευθύνεται το έγγραφο και η έκφραση της ικανοποίησης του παντισάχ από την επιτυχία του και το ευχολόγιο στον αποδέκτη. Τα φετιχνααμέ συντάσσονταν στη γλώσσα της χώρας στην οποία αποστέλλονταν, δηλαδή στα αραβικά, στα ελληνικά, στα λατινικά, στα περσικά, στα τουρκικά κ.λπ.

Τα αχιτνααμέ (ahitnâme) αφορούσαν διμερή σύμβαση που συναπτόταν μεταξύ του σουλτάνου και ενός ηγέτη μιας χώρας ή μιας εθνότητας που αποδεχόταν την προστασία του. Παρόλο που ουσιαστικά ήταν συμβάσεις προσχώρησης, τους όρους των οποίων έθεταν οι νικητές, είναι ευνόητο ότι οι τελευταίοι μπορούσαν να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Το συμβαλλόμενο μέρος, που ήταν ισλαμικό, δεσμευόταν έναντι του αντισυμβαλλομένου όταν και αυτό ανήκε στο ίδιο θρήσκευμα. Αλλιώς, η διαβεβαίωση του μουσουλμάνου ηγέτη περί τήρησης των συμφωνηθέντων δεν ήταν δεσμευτική για αυτόν, αφού κατά τον Ιερό Ισλαμικό Νόμο αποτελούσε μια νόμιμη απάτη στη οποία επιβαλλόταν να μετέλθει, προκειμένου να παραπλανήσει τον αντίπαλο. Τελικός στόχος ήταν η κατατρόπωση των μη μουσουλμάνων και η υπαγωγή του σε μουσουλμανική διακυβέρνηση. Σύμφωνα με επτά αρχές συντάσσονταν τα αχιτνααμέ ή αχιτνααμέδες: ευχαριστίες και δοξολογία στον Πανάγαθο Θεό, χαιρετισμός και ύμνος στον Άγιο Προφήτη, σημασία και μεγαλείο διαβεβαίωσης /όρκου, αποχή από την τέλεση ορισμένων πράξεων, διευκρίνιση της διαβεβαίωσης και διατύπωσή της, η επισήμανση της τήρησης των υπεσχημένων και ευχή για την από του Θεού στήριξη των υπεσχημένων. Αυτοί οι αχιτνααμέδες ήταν πολιτικοί και οικονομικοί και αντιστοιχούσαν με τις σημερινές διεθνείς συμβάσεις ή συμφωνίες. Σε περίπτωση σύναψης ειρήνης αποκαλούνταν και σουλχναμέ. Συντάσσονταν σε διάφορες γλώσσες και μεταφέρονταν στο μέτωπο μαζί με το στράτευμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι η επίσημη αλληλογραφία με τις δημοκρατίες της Γένουας, της Βενετίας καθώς και με τους ιππότες της Ρόδου γινόταν στα ελληνικά.

Τα νααμέ-ι χουμααγιούν (nâme-i hûmayun) ήταν επίσημες επιστολές που έστελνε ο σουλτάνος σ' έναν ξένο ηγεμόνα, είτε μωαμεθανό είτε χριστιανό. Παρόμοιες επιστολές αποστέλλονταν και σε προνομιακές επαρχίες υποταγμένες στο Οσμμανικό κράτος, όπως ήταν αυτές που αποστέλλονταν στο σερίφη της Μέκκας ή στους χάνους της Κριμαίας και του Νταγιστάν ή στο δικαστή του Μαρόκου. Οι επιστολές αυτές έφεραν ως επικεφαλίδα τουγρά εκτός από εκείνες που αποστέλλονταν στο χάνο της Μπουχάρα και τον Ιρανό σάχη και στη δεύτερη γραμμή των οποίων, σε δύο αράδες, έμπαινε με χρυσή γραφή η υπογραφή του σουλτάνου.

Γενικά, η γραφή ήταν επίσημη, διακοσμημένη και τοποθετείτο σε ειδική χρυσοποίκιλη ή ασημένια θήκη που διέφερε ανάλογα με τη σπουδαιότητα του αποδέκτη.

Τέλος, θα γίνει μια πολύ σύντομη αναφορά στα πρεσβεία των μητροπόλεων και του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Τα πρεσβεία, με βάση τα οποία κατατάσσονταν οι μητροπόλεις, καθορίζονταν όχι μόνο από την παράδοση και την Ιστορία, αλλά και

41

από συγκεκριμένα δημογραφικά, οικονομικά και πολιτικά δεδομένα, λάμβαναν δηλαδή υπόψη τους την κοινωνική πραγματικότητα. Για παράδειγμα, μεταξύ του καταλόγου που μας δίνει ο πατριάρχης Χρυσάνθος και εκείνο του Μ. Γεδεών μεσολαβούν 52 χρόνια, στα οποία η μητρόπολη της Άγκυρας από τέταρτη κατά σειρά γίνεται τριακοστή δευτέρα. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο ακολούθησε υπερεθνική πολιτική. Την ίδια ακριβώς που ακολούθησαν και οι Φαναριώτες στο μέτρο που τους επιτρεπόταν η άσκηση ή η επιρροή της εξουσίας. Ωστόσο, το Πατριαρχείο και οι Φαναριώτες πρόσφεραν πολλά στη διατήρηση και ενίσχυση της ελληνικής ιδέας και στη συστηματική καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ξεκινώντας θα πρέπει να αναφερθεί ότι το νομικό καθεστώς των προξενικών λειτουργιών έχει περιορισμένο διεθνή χαρακτήρα κι αυτό γιατί έχουν περιορισμένα καθήκοντα, δηλαδή να προστατεύουν τα συμφέροντα του κράτους τους. Οι περισσότεροι κανόνες προέρχονται από διμερείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών και όχι από το εθιμικό Διεθνές Δίκαιο. Η ιστορία του θεσμού έχει δείξει ότι η ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των κρατών οδήγησε στην ανάπτυξη προξενικών σχέσεων μεταξύ τους. Οι προξενικές σχέσεις δεν έχουν πολιτικό χαρακτήρα, έχουν όμως το στοιχείο της μονιμότητας. Τέλος, όπως είναι γνωστό, παρέχονται διάφορα προνόμια και ασυλίες στα μέλη των κρατών που αναπτύσσουν διπλωματική ή προξενική δραστηριότητα⁴⁹.

1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Στην Αρχαία Ελλάδα ο θεσμός έκανε την εμφάνισή του με την ανάπτυξη του εμπορίου. Οι πρόξενοι διορίζονταν από την πόλη διαμονής τους και ήταν επιφορτισμένοι με το καθήκον να φροντίζουν για τη διαμονή των πολιτών της πόλης καταγωγής τους καθώς και να μεσολαβούν για την επικοινωνία των δύο πόλεων. Πρόξενοι υπήρξαν άνδρες επιφανείς, όπως ο Δημοσθένης, ο Θουκυδίδης, ο Αλκιβιάδης. Ο θεσμός του προξένου της Αρχαίας Ελλάδας έπαψε να ισχύει κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

Στο Μεσαίωνα αναπτύχθηκε το Διεθνές εμπόριο μεταξύ των μεσογειακών πόλεων και της Ανατολής κι έτσι ο προξενικός θεσμός άρχισε να εμπλουτίζεται και να παίρνει τη σύγχρονή του μορφή. Στην αρχή, απέβλεπε στην προστασία ξένων εμπόρων, που ήταν κυρίως εγκατεστημένοι στην Κωνσταντινούπολη. Αυτοί οι έμποροι είχαν ειδικούς αξιωματούχους (magistrats) που το 12^ο αιώνα αποκαλούνταν πρόξενοι (juges consuls ή consuls marchands). Ο θεσμός είχε συντεχνιακό χαρακτήρα⁵⁰. Οι Ιταλικές Δημοκρατίες αρχίζουν προοδευτικά να ανταλλάσσουν μεταξύ τους προξένους εγκαθιστώντας τα πρώτα πραγματικά προξενεία. Μετά την πτώση του Βυζαντίου οι χριστιανικές πολιτείες συνάπτουν με την Οθωμανική Πόρτα τις λεγόμενες διομολογήσεις για να προστατέψουν τα εμπορικά και ναυτιλιακά τους συμφέροντα. Χαρακτηριστικό τους γνώρισμα ήταν ότι αναγνώριζαν στους προξένους πλήρη δικαιοδοσία επί των συμπατριωτών τους για θέματα ποινικού, αστικού και εμπορικού δικαίου καθώς και διπλωματικά προνόμια.

Το 16^ο αι. όταν εμφανίζονται τα πρώτα σύγχρονα κράτη οι πρόξενοι γίνονται πλήρως κρατικά όργανα χωρίς τη δικαστική αρμοδιότητα τους και στα μέσα του 20^{ου} αιώνα καταργούνται οι διομολογήσεις. Το 18^ο αιώνα αρχίζουν να ιδρύουν προξενική

49. Κατά τον D.P. O' Conell(International Law, 1965, vol.II, σ.994) είναι δύσκολο να γίνει διάκριση μεταξύ προξενικής και διπλωματικής δραστηριότητας.

50. Οι έμποροι απέσπασαν την άδεια των αρχών για την ίδρυση σωματείων που αυτοδιοικούσαν και προστάτευαν τα συμφέροντα των μελών τους.

43

υπηρεσία που υπάγεται στο Υπουργείο Εξωτερικών και η αρμοδιότητα των προξένων περιορίζεται στην προστασία των υπηκόων της χώρας τους και στην προάσπιση των εμπορικών, ναυτιλιακών και βιομηχανικών της συμφερόντων, χωρίς όμως την αποκλειστικότητα στα τελευταία πεδία λόγω της ύπαρξης του εμπορικού ακολούθου.

2) ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Υπάρχει μεγάλος αριθμός διμερών συμβάσεων, που ρύθμιζαν τα θέματα σχετικά με τις προξενικές σχέσεις. Οι συμβάσεις αυτές άρχισαν να συνάπτονται το 17^ο αιώνα, για να εδραιωθούν κατά το 18^ο αιώνα και να γενικευθούν κατά το 19^ο αιώνα⁵¹. Οι συμβάσεις αυτές καλούνται προξενικές⁵². Σε πολλές από αυτές απαντάται μόνο η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους ως προς τα προνόμια, τις ασυλίες αλλά και τα καθήκοντα των προξένων⁵³.

Σχετικά με την κωδικοποίηση των κανόνων του προξενικού δικαίου η πρώτη προσπάθεια έγινε από το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου, που το 1896 συνέταξε ένα σχέδιο κανόνων για τα προξενικά προνόμια. Το 1928 στη Συνδιάσκεψη των Αμερικανικών κρατών στην Αβάνα συντάχθηκε μια σύμβαση εικοσιπέντε άρθρων, που καθόριζε τους κανόνες που θα διέπουν τις προξενικές σχέσεις των συμβαλλομένων μερών. Τέλος, το 1932 συντάχθηκε ένα αναλυτικό και σχολιασμένο σχέδιο σύμβασης του Προξενικού Δικαίου που δε είχε περιφερειακό χαρακτήρα, όπως αυτό της Αβάνας, από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ.

Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου άρχισε να ασχολείται με την κωδικοποίηση των κανόνων των προξενικών σχέσεων το 1955 και το 1961 συνέταξε το οριστικό της σχέδιο άρθρων που το υπέβαλε στη Γενική Συνέλευση με τη σύσταση να συγκληθεί διεθνής συνδιάσκεψη με σκοπό τη σύναψη συμβάσεων στο θέμα αυτό. Η συνδιάσκεψη συνήλθε στη Βιέννη στις 4 Μαρτίου 1963 και τερμάτισε τις εργασίες της στις 22 Απριλίου 1963. Η Σύμβαση υπογράφηκε στις 24 Απριλίου 1963, τέθηκε σε ισχύ στις 19 Μαρτίου 1967 και αναφέρεται στο Προοίμιο της στη Σύμβαση της Βιέννης του 1961 για τις διπλωματικές σχέσεις και τη στενή σχέση των αντικειμένων των δύο Συμβάσεων. Τέλος, ορίζεται και στις δύο Συμβάσεις ότι για όσα θέματα δεν έχουν διακανονιστεί ρητά από τις διατάξεις των Συμβάσεων θα ισχύουν οι κανόνες του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου.

3) ΟΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι προξενικές σχέσεις, με βάση την παράγραφο 1 του Άρθρου 2 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963, καθιερώνονται με την αμοιβαία συγκατάθεση των κρατών. Αυτή η συγκατάθεση είναι απαραίτητη ειδικά θα παραβιαζόταν η αρχή της

51. Ο Phillimore μνημονεύει 140 συνθήκες που συνήφθησαν πριν από το 1876 σχετικά με τα καθήκοντα και τα προνόμια των προξένων.

52. Η Ελλάδα έχει συνάψει ειδικές προξενικές συμβάσεις που ισχύουν ακόμα με τα εξής κράτη: Γαλλία(1876), Ιταλία(1880), Βέλγιο(1895), ΗΠΑ(1902), Ηνωμένο Βασίλειο(1953), Ρουμανία(1972), Βουλγαρία(1973), Γιουγκοσλαβία(1974), Ουγγαρία(1977), Πολωνία(1977), ΕΣΣΔ(1978), Τσεχοσλοβακία(1980) και Γερμανική Λαϊκή Δημοκρατία(1982).

53. Η χώρα μας έχει δεχθεί τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους στις σχέσεις της με τα εξής κράτη: Ιαπωνία(1899), Σουηδία(1926), Φινλανδία(1926), Ελβετία(1927), Νορβηγία(1927), Γιουγκοσλαβία(1927), Δανία(1928), Ουγγαρία(1930), Περσία(1931).

44

κυρίαρχης ισότητας των κρατών. Αν η συγκατάθεση είναι αναγκαία αυτό συμβαίνει γιατί οι πρόξενοι ασκούν ορισμένα καθήκοντα προς όφελος τους κρατους τους. Σε περίπτωση που η κυβέρνηση μιας χώρας δεν αναγνωρίζεται ή αυτή η χώρα είναι εξαρτημένη είτε ως αποικία είτε ως προτεκτοράτο τότε δεν αναγνωρίζεται και το νομικό καθεστώς την εγκαταστημένης προξενικής αρχής. Αυτό αναγνωρίζεται μόνο με τη συγκατάθεση της μη αναγνωρισμένης κυβέρνησης, της μητροπολιτικής χώρας και του προστατεύοντος κράτους.

Στην παράγραφο 2 του Άρθρου 2 ορίζεται ότι η καθιέρωση διπλωματικών σχέσεων συνεπάγεται, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ένδειξη, και την καθιέρωση προξενικών σχέσεων. Αυτή η διευκρίνιση έγινε διότι είναι σύνηθες σήμερα να ανατίθενται και προξενικά καθήκοντα στις διπλωματικές αποστολές.

Τέλος, στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι σε περίπτωση που διακοπουν οι διπλωματικές σχέσεις να μη συνεπάγεται και διακοπή των προξενικών σχέσεων. Αυτό είναι πολύ λογικό εφόσον οι μεν έχουν πολιτικές συνέπειες ενώ οι δε όχι. Όσα κράτη επιθυμούν τη διακοπή και των δύο ειδών σχέσεων θα πρέπει να το εκδηλώσουν ρητά. Επίσης, η στρατιωτική κατάληψη δεν επιφέρει διακοπή των προξενικών σχέσεων.

4) ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Το Άρθρο 1 της Σύμβασης του 1963 ορίζει ότι με τον όρο <<προξενική αρχή>> εννοείται το γενικό προξενείο, το προξενείο, το υποπροξενείο και το προξενικό πρακτορείο.

Σύμφωνα με το Άρθρο 4, για να γίνει εγκατάσταση προξενικής αρχής στο κράτος διαμονής απαιτείται η συγκατάθεση του κράτους αυτού. Αυτή η συγκατάθεση είναι αναγκαία διότι η προξενική αρχή δεν έχει συγκεκριμένο τόπο εγκατάστασης σε αντίθεση με τη διπλωματική αποστολή που έχει καθορισμένο τόπο εγκατάστασης την έδρα της κυβέρνησης του κράτους όπου γίνεται η διαπίστευση⁵⁴. Το κράτος της αποστολής πρέπει να ορίζει την έδρα, την τάξη και την περιφέρεια της προξενικής αρχής του και να εγκριθεί από το κράτος διαμονής. Το πρώτο δε μπορεί να τροποποιήσει την έδρα, την τάξη και την περιφέρεια της προξενικής αρχής, εάν πρώτα δεν έχει τη συγκατάθεση του δεύτερου. Επίσης, η συγκατάθεση είναι απαραίτητη και στην περίπτωση που το γενικό προξενείο ή προξενείο θέλει να ιδρύσει υποπροξενείο, προξενικό πρακτορείο ή γραφείο έξω από την έδρα του.

5) ΤΑΞΕΙΣ ΑΡΧΗΓΩΝ

Η κατάταξη των αρχηγών δεν απασχόλησε καθόλου το Διεθνές Δίκαιο και αυτό το ζήτημα διευθετούνταν ή από τις συμβάσεις για την καθιέρωση προξενικών σχέσεων ή από τη νομοθεσία των κρατών. Το Άρθρο 9 κατατάσσει τους αρχηγούς σε τέσσερις τάξεις: Γενικοί Πρόξενοι, Πρόξενοι, Υποπρόξενοι και Προξενικοί Πράκτορες. Τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν το δικαίωμα να καθορίσουν την ονομασία των προξενικών τους υπαλλήλων.

Οι πρόξενοι διακρίνονται σε τακτικούς ή έμμισθους(consules electi) και σε επίτιμους ή άμισθους(consules missi). Οι μεν αμείβονται, δεσμεύονται βάσει

54. Σύμφωνα με το Άρθρο 12 της Σύμβασης του 1961 απαιτείται ιδιαίτερη συγκατάθεση σε περίπτωση που το κράτος που προβαίνει σε διαπίστευση επιθυμεί να εγκαταστήσει τα γραφεία αποστολής σε άλλους τόπους από εκείνους που είναι εγκατεστημένη η αποστολή.

45

σύμβασης υπηρεσίας, έχουν την ιθαγένεια του κράτους που αντιπροσωπεύουν, έχουν ειδική εκπαίδευση, δεν επιτρέπεται να ασκούν άλλο επάγγελμα και έχουν πιο εκτεταμένα παρά μόνο για την ενάσκηση προνόμια και ασυλίες των καθηκόντων τους. Οι δε δεν αμείβονται εκτός της Ολλανδίας, δεσμεύονται βάσει σύμβασης υπηρεσίας ,δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους που αντιπροσωπεύουν, δεν έχουν ειδική εκπαίδευση, μπορούν να ασκήσουν άλλο επάγγελμα και δεν έχουν τα ίδια προνόμια και ασυλίες με τους προηγούμενους.⁵⁵

6) ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΡΧΗΓΩΝ

Το Άρθρο 16 καλύπτοντας ένα νομικό κενό ορίζει ότι οι αρχηγοί της προξενικής αρχής έχουν προβάδισμα σε σχέση με τους διευθύνοντες αναπληρωτές, τους επίτιμους προξενικούς υπαλλήλους που είναι αρχηγοί της προξενικής αποστολής και τους προξενικούς υπαλλήλους που δεν έχουν την ιδιότητα του αρχηγού της προξενικής αρχής. Η σειρά προβαδίσματος είναι ανάλογη με τη χρονολογία που χορηγήθηκε το εκτελεστήριο έγγραφο(exequatur), δηλαδή η άδεια του κράτους διαμονής με την οποία γίνεται αποδεκτός ο αρχηγός της προξενικής αρχής. Σε περίπτωση που ο αρχηγός της προξενικής αρχής δεν έχει πάρει το έγγραφο, τότε η χρονολογία της προσωρινής αποδοχής του καθορίζει τη σειρά προβαδίσματος.

7)ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Το κράτος αποστολής θα πρέπει να αποφασίσει αν στις προξενικές υπηρεσίες θα περιλαμβάνεται Γενικό Προξενείο, Προξενείο, Υποπροξενείο και Προξενικό Πρακτορείο και το προσωπικό που χρειάζεται για την κάλυψη των αναγκών. Η δύναμη του προσωπικού καθορίζεται βάσει συμφωνίας του κράτους αποστολής και του κράτους διαμονής, σύμφωνα και με το Άρθρο 20 της Σύμβασης του 1963.

Όπως είναι ευνόητο και εφόσον κάθε προξενική αρχή έχει και έναν αρχηγό, το Γενικό Προξενείο έχει το γενικό πρόξενο, το Προξενείο έχει τον πρόξενο, το Υποπροξενείο τον υποπρόξενο και το Προξενικό Πρακτορείο τον προξενικό πράκτορα. Ο αρχηγός της προξενικής αρχής, σε οποιαδήποτε τάξη και αν ανήκει, διορίζεται από το κράτος της αποστολής και γίνεται δεκτός από το κράτος της διαμονής. (Άρθρο 10)

Όταν διορίζεται ο αρχηγός της προξενικής αρχής, εφοδιάζεται με έγγραφο, που έχει τη μορφή προξενικού διπλώματος⁵⁶ή παρόμοιου εγγράφου, που βεβαιώνει την ιδιότητά του και εμφανίζει το όνομα, το επώνυμο, την κατηγορία και την τάξη του, καθώς και την προξενική περιφέρεια και την έδρα της προξενικής αρχής.(Άρθρο 11, παράγραφος 1) Το προξενικό δίπλωμα δεν απευθύνεται προς τον αρχηγό του κράτους διαμονής αλλά μπορεί να μην έχει καθόλου παραλήπτη ή να απευθύνεται άοριστα <<σε όποιον αφορά>>. Πάντως διαβιβάζεται στην κυβέρνηση του κράτους όπου θα ασκήσει τα προξενικά του καθήκοντα .

Το κράτος διαμονής δέχεται τον αρχηγό της προξενικής αρχής, χορηγώντας του σχετική άδεια που ονομάζεται <<εκτελεστήριο έγγραφο>>(exequatur) (Άρθρο 12

55. βλ. Νάσκου-Περράκη Π, Ζάικος Ν., Εισαγωγή στο Δίκαιο των Διπλωματικών και προξενικών σχέσεων, σ.86

56. Ο όρος στο αγγλικό κείμενο είναι << consular commission>>.

46

12, παράγραφος 1). Σε περίπτωση που το κράτος διαμονής δεν εκδώσει το εκτελεστήριο έγγραφο, αυτό δεν έχει την υποχρέωση να γνωρίσει στο κράτος αποστολής τους λόγους άρνησής του (Άρθρο 12, παράγραφος 2).

Όταν χορηγηθεί στον αρχηγό της προξενικής αρχής το εκτελεστήριο έγγραφο ξεκινά να ασκεί τα καθήκοντά του. Σε περίπτωση που το κράτος διαμονής καθυστερήσει να εκδώσει το έγγραφο, μπορεί να δεχθεί προσωρινά τον αρχηγό της προξενικής αρχής και να επιτρέψει σε αυτόν να ασκήσει τα καθήκοντά του (Άρθρο 13). Βέβαια, το κράτος διαμονής, εφόσον δεχτεί προσωρινά τον αρχηγό της προξενικής αρχής, δε στερείται του δικαιώματος να αρνηθεί τελικά την έκδοση του εγγράφου.

Τέλος, η κυβέρνηση του κράτους διαμονής είναι υποχρεωμένη να γνωρίσει στις τοπικές αρχές ότι έγινε δεκτός ο αρχηγός της προξενικής αρχής και ότι αναλαμβάνει την άσκηση των καθηκόντων του. Επίσης, είναι υποχρεωμένη να πάρει όλα τα αναγκαία μέτρα που θα επιτρέψουν στον αρχηγό της προξενικής αρχής να ασκήσει τα καθήκοντά του και να απολαύσει τη μεταχείριση που δικαιούται (Άρθρο 14).

8) ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Αναπληρωτής αρχηγός προξενικής αρχής διορίζεται από το κράτος αποστολής σε περίπτωση που ο αρχηγός δε μπορεί να ασκήσει τα καθήκοντά του λόγω ασθένειας, διακοπών ή για άλλους λόγους ή σε περίπτωση που η θέση παραμείνει κενή. Ο αναπληρωτής ασκεί προσωρινά τα καθήκοντά του μέχρι να αναλάβει και πάλι ο αρχηγός ή ώσπου να διοριστεί νέος. Το Άρθρο 15 εξηγεί ότι δεν είναι απαραίτητη η έκδοση εκτελεστηρίου εγγράφου και το μόνο που χρειάζεται είναι η γνωστοποίηση από το κράτος αποστολής στο κράτος διαμονής το όνομα και το επώνυμο του αναπληρωτή και δεν απαιτείται η συγκατάθεση του κράτους διαμονής, εκτός εάν ο διοριζόμενος αναπληρωτής δεν είναι ούτε διπλωματικός αντιπρόσωπος ούτε προξενικός υπάλληλος του κράτους αποστολής στο κράτος διαμονής. Το τελευταίο δεν έχει την υποχρέωση να παρέχει στον αναπληρωτή τα ίδια προνόμια και ασυλίες που παρέχονται στον αρχηγό με προϋποθέσεις τις οποίες δεν εκπληρεί ο αναπληρωτής αλλά οφείλει να παρέχει την ίδια βοήθεια και προστασία στον αναπληρωτή που παρέχει και στον αρχηγό⁵⁷.

9) ΑΝΑΘΕΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Το Άρθρο 3 της Σύμβασης της Βιέννης του 1961 και του 1963 αναγνωρίζουν ότι είναι δυνατό να ανατίθεται η άσκηση προξενικών καθηκόντων σε μια διπλωματική αποστολή. Αυτό δε δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών, αφού οι προξενικές σχέσεις δεν έχουν πολιτικό χαρακτήρα.

Στην περίπτωση που το κράτος αποστολής δε διαθέτει διπλωματική αποστολή και δεν αντιπροσωπεύεται από διπλωματική αποστολή τρίτου κράτους, μπορεί να αναθέτει σε προξενικό λειτουργό την ενέργεια των διπλωματικών πράξεων. Βέβαια,

57. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.243-244

47

σε αυτήν την περίπτωση απαιτείται συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Όμως, ο προξενικός λειτουργός δεν απολαμβάνει διπλωματικά προνόμια και ασυλίες γιατί δεν αλλάζει η ιδιότητά του(Άρθρο 17, παράγραφος 1).

Το κράτος αποστολής μπορεί να αναθέσει σε προξενικό υπάλληλο την εκπροσώπησή του σε διακυβερνητικό οργανισμό. Απαιτείται γνωστοποίηση του κράτους διαμονής. Στο Άρθρο 17, παράγραφος 2, ο προξενικός υπάλληλος απολαμβάνει τα προνόμια και τις ασυλίες που παρέχονται από το συμβατικό και εθνικό Διεθνές Δίκαιο στους αντιπροσώπους σε διακυβερνητικούς οργανισμούς καθώς και την ετεροδικία που καθορίζει η Σύμβαση για τους προξενικούς υπαλλήλους.

Η ανάθεση διπλωματικών και προξενικών καθηκόντων στο ίδιο πρόσωπο φανερώνει τους δεσμούς μεταξύ διπλωματικού και προξενικού θεσμού. Η λειτουργία των δύο θεσμών με κοινά πρόσωπα ή κοινές υπηρεσίες έχει σκοπό να διευκολύνει τα κράτη στο θέμα διάθεσης προσωπικού.⁵⁸

10) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΑΠΟ ΔΥΟ Ή ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ

Με βάση το Άρθρο 18, δύο ή περισσότερα κράτη μπορούν να διορίσουν το ίδιο πρόσωπο σαν προξενικό λειτουργό, πάντα βέβαια με τη συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Σκοπός κι αυτής της δυνατότητας είναι η διευκόλυνση του ζητήματος της διάθεσης προσωπικού. Όμως, είναι εξαιρετικά αμφίβολο ότι υπάρχουν κράτη που να έχουν τέτοια ταύτιση συμφερόντων.⁵⁹

11) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Το Άρθρο 19 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 ορίζει ότι το κράτος αποστολής μπορεί να διορίσει ελεύθερα τα μέλη του προξενικού προσωπικού με τους περιορισμούς που ανάγονται, πρώτον στη δύναμη του προξενικού προσωπικού(Άρθρο 20), δεύτερον στην ιθαγένεια των προξενικών λειτουργών(Άρθρο 22) και τρίτον στο χαρακτηρισμό από το κράτος διαμονής ενός προξενικού λειτουργού σαν μη αρεστού(persona non grata) ή ενός μέλους του προξενικού προσωπικού ως μη δεκτού(Άρθρο 23).

Το κράτος αποστολής έχει την υποχρέωση να γνωστοποιήσει στο κράτος διαμονής το επώνυμο και το όνομα, την κατηγορία και την τάξη όλων των προξενικών υπαλλήλων και μάλιστα έγκαιρα, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στο κράτος διαμονής να χαρακτηρίσει ένα πρόσωπο σαν μη αρεστό πριν από την άφιξή του ή πριν την ανάληψη των καθηκόντων του(Άρθρο 23, παράγραφος 3)⁶⁰.

12) ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Το Άρθρο 22 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963, που είναι πιστό αντίγραφο του Άρθρου 8 της Σύμβασης της Βιέννης του 1961, ορίζει ότι οι προξενικοί λειτουργοί θα έχουν καταρχήν την ιθαγένεια του κράτους αποστολής. Για το διορισμό

58,59,60. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.244-247

48

προξενικών λειτουργών που είναι υπήκοοι του κράτους διαμονής απαιτείται η συγκατάθεση του κράτους αυτού, ενώ για το διορισμό προξενικών λειτουργών, που είναι υπήκοοι τρίτου κράτους, η συγκατάθεση του κράτους διαμονής δεν είναι απαραίτητη. Μπορούμε να πούμε, τέλος, ότι το ζήτημα της ιθαγένειας των ειδικών προξενικών υπαλλήλων, δηλαδή του τεχνικού, διοικητικού και του υπηρετικού προσωπικού, δεν ενδιαφέρει παρά μόνο το κράτος αποστολής.⁶¹

13) ΠΡΟΣΩΠΑ NON GRATA

Σύμφωνα με το Άρθρο 23, το κράτος διαμονής, χωρίς να χρειάζεται να γνωστοποιήσει τους λόγους της απόφασής του, μπορεί να πληροφορήσει το κράτος αποστολής ότι κάποιος προξενικός λειτουργός δεν είναι αρεστός (persona non grata), οπότε το κράτος αποστολής οφείλει να ανακαλέσει το πρόσωπο αυτό ή να το απαλλάξει από τα καθήκοντά του. Αν δεν το κάνει, τότε το κράτος διαμονής μπορεί να ανακαλέσει το εκτελεστήριο έγγραφο του προσώπου αυτού ή να πάψει να θεωρεί αυτό μέλος του προξενικού προσωπικού. Η ανάκληση ενός προσώπου μπορεί να γίνει πριν από την άφιξη αυτού στο κράτος διαμονής ή πριν αναλάβει τα καθήκοντά του, οπότε το κράτος αποστολής οφείλει να ανακαλέσει το διορισμό του.⁶²

14) ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το κράτος διαμονής είναι υποχρεωμένο να ενημερώνει τις τοπικές αρχές και τα αρμόδια όργανά του για τα μέλη της προξενικής αποστολής. Το Υπουργείο Εξωτερικών, λοιπόν, καταρτίζει έναν κατάλογο των μελών της προξενικής αρχής που περιέχει πλήρη στοιχεία αυτών και είναι στη διάθεση των τοπικών αρχών του κράτους διαμονής. Βέβαια, μια τέτοια κατάρτιση προϋποθέτει ότι το κράτος αποστολής έχει γνωστοποιήσει στο κράτος διαμονής τα στοιχεία των εν λόγω μελών και κάθε μεταβολή τους που αφορά την υπηρεσιακή τους θέση.

Το κράτος αποστολής, όντας εκείνο που καθορίζει τη σειρά προβαδίσματος των προξενικών λειτουργών, οφείλει να γνωστοποιήσει στο κράτος διαμονής τη σειρά προβαδίσματος και κάθε μεταβολή αυτής. Η γνωστοποίηση γίνεται προς το Υπουργείο Εξωτερικών του κράτους διαμονής ή προς άλλη αρχή που υπόκειται σε αυτό από τη διπλωματική αποστολή του κράτους αποστολής.

Το κράτος αποστολής, επίσης, όντας εκείνο που διορίζει ελεύθερα τα μέλη του οφείλει να γνωστοποιήσει στο Υπουργείο Εξωτερικών του κράτους διαμονής τόσο το επώνυμο, το όνομα, την κατηγορία και την τάξη των προξενικών υπαλλήλων όσο και:

- α) το διορισμό των μελών, την άφιξή τους στην προξενική αρχή, την οριστική τους αναχώρηση, τη λήξη των καθηκόντων τους και οποιαδήποτε μεταβολή στην υπηρεσιακή τους θέση
β) την άφιξη και την οριστική αναχώρηση μέλους της οικογένειας ενός προξενικού

61,62. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.248-249

49

- γ) μέλους και οποιαδήποτε μεταβολή στην οικογένειά τους την άφιξη και την οριστική αναχώρηση των μελών του ιδιωτικού προσωπικού καθώς και τον τερματισμό της υπηρεσίας τους
δ) την πρόσληψη και την απόλυση προσώπων που κατοικούν στο κράτος διαμονής με την ιδιότητα είτε των μελών της προξενικής αρχής είτε των μελών του ιδιωτικού προσωπικού που δικαιούνται προνόμια και ασυλίες.

Τέλος, η γνωστοποίηση μπορεί να γίνει, εφόσον είναι εφικτό, πριν από την άφιξη και την οριστική αναχώρηση, σύμφωνα πάντα με το Άρθρο 24 ,που διαπραγματεύεται το ζήτημα αυτό⁶³.

63. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.249

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

1) ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Τα προξενικά καθήκοντα καθορίζονται από το εσωτερικό Δίκαιο του κράτους αποστολής. Η συγκατάθεση του κράτους διαμονής εκφράζεται στην προξενική συμφωνία που συνομολογείται από τα ενδιαφερόμενα κράτη και που απαριθμεί τα προξενικά καθήκοντα που θα ασκηθούν με τον όρο της αμοιβαιότητας.⁶⁴

Τα προξενικά καθήκοντα συνίστανται στην προστασία των συμφερόντων του κράτους αποστολής και των υπηκόων του κράτους διαμονής. Αυτά τα συμφέροντα διαφέρουν από κράτος σε κράτος και από εποχή σε εποχή. Το Άρθρο εκείνο της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 που απαριθμεί τα προξενικά καθήκοντα είναι το υπ' αριθμόν 5 και στο τέλος του ορίζει ότι οι προξενικοί λειτουργοί έχουν:

<< ιγ) Ν' ασκούν οποιαδήποτε άλλα καθήκοντα που ανατίθενται στις προξενικές υπηρεσίες από το κράτος αποστολής, τα οποία δεν απαγορεύουν οι νόμοι και οι κανονισμοί του κράτους της διαμονής ή στα οποία δεν αντιτίθεται το κράτος της διαμονής ή τα οποία αναφέρονται σε διεθνείς συμφωνίες που ισχύουν μεταξύ του κράτους αποστολής και του κράτους διαμονής>>.

Η απαρίθμηση των προξενικών καθηκόντων έχει ενδεικτικό και όχι περιοριστικό χαρακτήρα και έχει σαν σκοπό την πραγματοποίηση <<στενότερης ενότητας>> μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως ορίζεται από το Προοίμιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

2) ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

2.1) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΤΟΥ

Υπάρχει διαφορά μεταξύ προστασίας συμφερόντων από τη διπλωματική αποστολή και από την προξενική. Η προστασία από την πρώτη βασίζεται στο Διεθνές Δίκαιο και εκδηλώνεται με ενέργειες προς την κυβέρνηση, ενώ από τη δεύτερη βασίζεται στις προξενικές συμφωνίες ή στο εσωτερικό Δίκαιο των ενδιαφερομένων χωρών και εκδηλώνεται με ενέργειες προς τις τοπικές αρχές. Επίσης, η προστασία από την πρώτη έχει πολιτικό χαρακτήρα ενώ η προστασία από τη δεύτερη όχι. Βέβαια, η διπλωματική αποστολή αναλαμβάνει όταν έχει ενημερωθεί από την προξενική ότι σημειώθηκε σοβαρή προσβολή των συμφερόντων και η δική

της προσπάθειας για προστασία ήταν ανεπιτυχής. Η προστασία των συμφερόντων του κράτους αποστολής από τον προξενικό λειτουργό γίνεται μέσα στα όρια της

64. P. Fauchille: <<Traité de Droit International Public>>, 8ed, v.1, σ.132- Ch. G. Fenwick : << International Law>>, 1965, σ. 579

51

προξενικής περιφέρειας, δηλαδή στα όρια της περιοχής που υπάγεται στη δικαιοδοσία της προξενικής αρχής. Αν η προσβολή των συμφερόντων γίνει εκτός προξενικής περιφέρειας . τότε αναλαμβάνει η διπλωματική αποστολή.⁶⁵

2.2) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΠΗΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ Ή ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ;

Αρχικά , πρέπει να αναφερθεί ότι η Σύμβαση της Βιέννης (Άρθρο 5 α) υποστηρίζει ότι η προστασία είναι <<καθήκον>>, ενώ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση (Άρθρο 2, παράγραφος 1) ορίζει ότι <<οι προξενικοί λειτουργοί έχουν δικαίωμα να προστατεύουν τους υπηκόους του κράτους αποστολής...>>. Πολλά κράτη τη θεωρούν υποχρέωση και άλλα πάλι δικαίωμα της προξενικής αποστολής. Η τελευταία σίγουρα είναι υποχρεωμένη να προστατέψει τους υπηκόους του κράτους αποστολής αλλά οφείλει να προστατέψει μόνο τα δικαιώματά τους που καθορίζονται από συνθήκες ή από το Διεθνές Δίκαιο.

Επίσης, υπάρχει διαφωνία στο αν θα πρέπει να παρέχεται προστασία σε κάποιον υπήκοο του κράτους αποστολής χωρίς τη θέλησή του.⁶⁶ Ο υπήκοος έχει δικαίωμα και όχι υποχρέωση να προστατευθεί από την προξενική αποστολή και συνεπώς μπορεί να απορρίψει την προσφορά προστασίας του. Σε περίπτωση σύλληψης, κράτησης ή φυλάκισης ενός υπηκόου του κράτους αποστολής ,το κράτος διαμονής πρέπει να ενημερώνει την αρμόδια προξενική αρχή και να τη διευκολύνει στην επικοινωνία μαζί του. Επίσης, ο προξενικός λειτουργός μπορεί να επισκέπτεται στη φυλακή έναν υπήκοο του κράτους αποστολής και να επικοινωνεί μαζί του για διαδικαστικά θέματα(Άρθρο 5 θ της Σύμβασης της Βιέννης, Άρθρα 4 και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης).⁶⁷

2.3) Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων σχετίζονται άμεσα με την εμφάνιση του προξενικού θεσμού. Ας μην ξεχνάμε ότι εξαιτίας της ανάγκης προστασίας και προαγωγής των εμπορικών συμφερόντων του κράτους αποστολής και των υπηκόων του εμφανίστηκε ο ίδιος ο θεσμός. Βέβαια, αυτό δεν είναι μόνο προξενικό αλλά και διπλωματικό καθήκον, γι' αυτό τα κράτη ίδρυσαν στις διπλωματικές τους αποστολές ειδικό γραφείο, το εμπορικό, με επικεφαλή τον εμπορικό ακόλουθο με προορισμό την ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών. Η διπλωματική αποστολή ασχολείται ιδιαίτερα με ζητήματα εμπορικής πολιτικής , ενώ η προξενική αποκλειστικά με ζητήματα εμπορικών συναλλαγών.

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, οι προξενικοί λειτουργοί επιφορτίστηκαν και με το καθήκον της ανάπτυξης των πνευματικών και επιστημονικών σχέσεων. Με αυτού του είδους την ανάπτυξη αναπτύσσονται οι φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών και η αλληλογνωριμία τους. Επικεφαλής αναλαμβάνει ο μορφωτικός ακόλουθος της διπλωματικής αποστολής.⁶⁸

65. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.254
66. L.T.Lee:<< Consular Law and Practice>>, London, 1961, σ.119
67,68. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.254-256

52

2.4) Η ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΩΝ Ή ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Αυτό το καθήκον ασκείται αποκλειστικά από την προξενική αρχή και ασκείται από τη διπλωματική αποστολή και ειδικότερα από την προξενική καγκελαρία εάν δεν υπάρχει προξενική αρχή. Σκοπός είναι η διευκόλυνση κάθε ατόμου να μεταβεί στο κράτος αποστολής και η παρεμπόδιση εισόδου στη χώρα ατόμων ανεπιθύμητων ή επικίνδυνων για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια⁶⁹.

2.5) Η ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΣΕ ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Το καθήκον αυτό ασκείται από την προξενική καγκελαρία της διπλωματικής αποστολής και αποσκοπεί στην ενημέρωση των φυσικών και νομικών προσώπων του κράτους αποστολής σε θέματα του κράτους διαμονής, σε παροχή οικονομικής συνδρομής σε υπηκόους του κράτους αποστολής που υποφέρουν και στη διευκόλυνση του επαναπατρισμού τους εφόσον το επιθυμούν⁷⁰.

2.6) Η ΑΣΚΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

Οι προξενικοί λειτουργοί ασχολούνται με σύνταξη ή καταγραφή πράξεων γέννησης ή θανάτου ή κάθε άλλης πράξης που σχετίζεται με την προσωπική κατάσταση των υπηκόων του κράτους αποστολής. Επίσης, με την τέλεση γάμων με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον ο ένας από τους μελλόνυμφους είναι υπήκοος του κράτους αποστολής και ότι κανένας από αυτούς δεν είναι υπήκοος του κράτους διαμονής και ότι οι νόμοι του κράτους διαμονής δεν αντιτίθενται στην τέλεση γάμου από τον προξενικό λειτουργό(Άρθρο 13). Επιπλέον, ασχολούνται με τη σύνταξη συμβολαίων που αφορούν αποκλειστικά τους υπηκόους του κράτους αποστολής, συμβόλαια γάμων και συμβόλαια αγαθών που βρίσκονται ή που προορίζονται να παράγουν τα αποτελέσματά τους στο έδαφος του κράτους αποστολής(Άρθρο 15). Τέλος, αυτοί έχουν το καθήκον ή το δικαίωμα να δέχονται δηλώσεις που απαιτούνται από τους νόμους του κράτους αποστολής και να επικυρώνουν ή να βεβαιώνουν υπογραφές, να θεωρούν ή να βεβαιώνουν έγγραφα, τα οποία να μεταφράζουν για το σκοπό ιδιαίτερα της προσκόμισής τους στο κράτος διαμονής(Άρθρο 12)⁷¹.

2.7) Η ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Σε αυτό το καθήκον αναφέρεται τόσο η Σύμβαση της Βιέννης όσο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την περίπτωση της διαδοχής mortis causa και της διαφύλαξης των συμφερόντων των ανήλικων και των ανίκανων που έχουν την

ιθαγένεια του κράτους αποστολής. Η διαφύλαξη αυτή μπορεί να γίνει με την οργάνωση επιτροπείας από τους προξενικούς λειτουργούς ή από τις αρμόδιες τοπικές αρχές του κράτους διαμονής και φυσικά θα πρέπει να γίνεται πάντα σύμφωνα με τους

69, 70, 71. βλ. Αλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989, σ.257-259

53

νόμους και τους κανονισμούς του κράτους διαμονής. Όλο το Κεφάλαιο ΙΙΙ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης (Άρθρα 17-27) διαπραγματεύεται το θέμα των κληρονομιών⁷².

2.8) Η ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Σε περίπτωση που ένας υπήκοος του κράτους αποστολής δε μπορεί να υπερασπιστεί τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του στο κράτος διαμονής λόγω απουσίας, ασθένειας ή οποιουδήποτε άλλου λόγου, οι προξενικοί λειτουργοί έχουν καθήκον να τον αντιπροσωπεύουν στα δικαστήρια ή στις αρμόδιες αρχές του κράτους διαμονής. Ο προξενικός λειτουργός αντιπροσωπεύει τον υπήκοο του κράτους αποστολής σαν να του είχε παρασχεθεί εξουσιοδότηση από αυτόν και η τεκμαιρόμενη εξουσιοδότηση παύει να ισχύει από τη στιγμή που ο υπήκοος υπερασπίζεται τα συμφέροντά του αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο που έχει διορίσει ο ίδιος (Άρθρο 20)⁷³.

2.9) Η ΕΠΙΔΟΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΔΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΩΝ

Τόσο η Σύμβαση της Βιέννης (Άρθρο 5 ι) όσο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση (Άρθρο 9), ορίζουν ότι η επίδοση των δικαστικών και εξώδικων πράξεων, όπως και η εκτέλεση παραγγελιών των δικαστηρίων του κράτους αποστολής είναι καθήκον των προξενικών λειτουργών που ασκείται σύμφωνα με τις διεθνείς συμφωνίες ή, σε περίπτωση που δεν υπάρχουν τέτοιες, με οποιονδήποτε άλλο τρόπο που ανταποκρίνεται προς τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους διαμονής⁷⁴.

2.10) Η ΑΣΚΗΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΧΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΣΤΑ ΠΛΟΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ

Το καθήκον αυτό είναι τόσο παλιό όσο και ο θεσμός. Βέβαια, εξελίχθηκε στο πέρασμα των αιώνων με την πρόοδο της ναυσιπλοΐας και της αεροπλοΐας. Όταν ένα πλοίο του κράτους αποστολής βρίσκεται σε λιμένα του κράτους διαμονής ή στα χωρικά ή στα εσωτερικά ύδατα του κράτους αυτού, ο προξενικός λειτουργός μπορεί να επικοινωνήσει με τον πλοίαρχο και το πλήρωμα, να τους ανακρίνει, να τους εξετάσει ή να θεωρήσει τα έγγραφα του πλοίου και γενικότερα να διευκολύνει την είσοδο και την παραμονή του πλοίου στο λιμένα, μεσολαβώντας στις τοπικές αρχές. Μπορεί, επίσης, να παίρνει μέτρα για τη διατήρηση της τάξης και της πειθαρχίας στο πλοίο, για την ιατρική περίθαλψη και τον επαναπατισμό του πληρώματος και να ρυθμίζει διαφορές μεταξύ του πλοίαρχου και του πληρώματος. Οι δικαστικές και διοικητικές του κράτους διαμονής δεν επιτρέπεται να επέμβουν σε υποθέσεις που σχετίζονται με τη διεύθυνση και τη διοίκηση του πλοίου, όπως είναι το ζήτημα κράτησης ενός μέλους για πειθαρχικό παράπτωμα, εκτός αν οι συνθήκες κράτησης είναι απάνθρωπες. Ωστόσο, με αίτηση του προξενικού λειτουργού μπορούν οι δικαστικές και διοικητικές αρχές του κράτους διαμονής να επέμβουν στο πλοίο.

Στην περίπτωση που ένα μέλος του πληρώματος εξαφανιστεί, ο προξενικός λειτουργός μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή των αρχών του κράτους διαμονής για την ανεύρεση του. Αν έχει λιποτακτήσει και κρατείται από τις αρχές του κράτους

72,73,74. . βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.259-260

54

διαμονής και εφόσον δεν έχει την ιθαγένεια του κράτους αυτού παραδίδεται στον πλοίαρχο ή σε κάθε άλλο αρμόδιο πρόσωπο.

Οι αρχές του κράτους διαμονής οφείλουν να πληροφορούν τον προξενικό λειτουργό όταν ένα πλοίο του κράτους αποστολής ναυαγήσει ή προσαράξει στα χωρικά ή στα εσωτερικά ύδατα ή κοντά στα ύδατα αυτά του κράτους διαμονής. Αν ο πλοίαρχος, ο εφοπλιστής, οι ασφαλιστές ή οι πράκτορές τους δεν είναι σε θέση να πάρουν μέτρα για προστασίας του πλοίου που έχει ναυαγήσει ή προσαράξει, ο προξενικός λειτουργός σε συνεργασία με τις αρχές του κράτους διαμονής και σύμφωνα πάντα με τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους αυτού, μπορεί να πάρει τέτοια μέτρα⁷⁵.

3) Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Στο Άρθρο 6 της Σύμβασης καθιερώνεται ότι ο προξενικός υπάλληλος <<σ' εξαιρετικές περιστάσεις>> θα μπορεί να ασκεί τα καθήκοντά του έξω από την προξενική του περιφέρεια με τη συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Μάλιστα, αρκεί και σιωπηρή συγκατάθεση του κράτους διαμονής για να ασκήσει, σε εξαιρετικές περιστάσεις, ο προξενικός υπάλληλος τα καθήκοντά του διότι αν ήταν πάντα ρητή δε θα μπορούσε ο προξενικός υπάλληλος να τα ασκήσει έγκαιρα.

4) Η ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΣΕ ΤΡΙΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Όπως είδαμε παραπάνω, είναι δυνατό ένα κράτος να αναθέσει στην προξενική του αρχή που είναι εγκατεστημένη σε ένα κράτος την άσκηση των προξενικών του καθηκόντων σε τρίτο κράτος. Αυτή η ανάθεση μπορεί να γίνει εφόσον δεν υπάρχει ρητή αντίρρηση από τα κράτη όπου ασκούνται τα προξενικά του καθήκοντα. Το Άρθρο 7 της Σύμβασης ορίζει ότι τέτοια ανάθεση μπορεί να γίνει ύστερα από γνωστοποίηση στα ενδιαφερόμενα κράτη και με τον όρο ότι κανένα από αυτά δε θα αντιταχθεί ρητά σε αυτήν.

5) Η ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΡΙΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το Άρθρο 8 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 ορίζει ότι η προξενική αρχή του κράτους αποστολής μπορεί να ασκεί καθήκοντα για λογαριασμό τρίτου κράτους ύστερα από γνωστοποίηση προς το κράτος διαμονής και με τον όρο ότι αυτό δεν αντιτίθεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΥΛΙΕΣ

1) ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Όταν στις αρχές του 17^{ου} αιώνα εμφανίστηκε ο θεσμός των μόνιμων διπλωματικών αποστολών, το νομικό status των προξενικών λειτουργών ήταν ίδιο με εκείνο των διπλωματικών πρακτόρων. Όταν όμως ο θεσμός αναπτύχθηκε και διαδόθηκε έπαψαν οι μεν να απολαμβάνουν τα ίδια προνόμια και τις ίδιες ασυλίες με τους δε, δηλαδή το νομικό status διαφοροποιήθηκε και οι λόγοι ήταν οικονομικοί, πολιτικοί και κοινωνικοί. Ο προξενικός θεσμός αναπτύχθηκε σε μία φάση φεουδαρχίας από τους φορείς εμπορικής δραστηριότητας και γι' αυτό, αρχικά, οι προξενικοί λειτουργοί ήταν έμποροι με ευρύτατες δικαιοδοσίες. Το πολιτικό σύστημα της φεουδαρχίας διαδέχτηκε η απόλυτα μοναρχία, η οποία ήθελε να υπαγάγει, σύμφωνα με τις ιδέες του мерκαντισμού, κάτω από τον πολιτικό της έλεγχο την εμπορική δραστηριότητα. Ο θεσμός των μόνιμων διπλωματικών αποστολών εξυπηρετούσε καλύτερα τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές αυτές μεταβολές με αποτέλεσμα ο προξενικός θεσμός να υποβιβαστεί.

Η νομολογία, φυσικά, επηρεασμένη από το δόγμα, ακολούθησε την αρχή ότι ο προξενικός λειτουργός δεν έχει διπλωματικό status και συνεπώς δεν απολαμβάνει ετεροδικία. Σύμφωνα πάλι με τη νομολογία η ανάθεση διπλωματικών καθηκόντων στον προξενικό λειτουργό και όχι η άσκησή τους απ' αυτόν αποτελεί το λόγο για τον οποίο αυτός απολαμβάνει προνόμια.

Τα κράτη άρχισαν να μεταβάλλουν τη στάση τους απέναντι στον προξενικό θεσμό στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Οι αστικές κοινωνίες ενδιαφέρονταν να βρουν πλουτοπαραγωγικές πηγές, να δημιουργήσουν νέες αγορές και να υπάρχει εισροή κεφαλαίων. Έτσι, αναθεώρησαν τις απόψεις τους για το ρόλο του θεσμού στις σχέσεις τους και καθιέρωσαν με συμβατικό τρόπο τα προνόμια και τις ασυλίες που θα απολαμβάνουν οι προξενικοί λειτουργοί. Βέβαια, ο διπλωματικός θεσμός εξακολουθούσε να παίζει τον κυριότερο ρόλο στις σχέσεις μεταξύ των κρατών με συνεπικουρο τον προξενικό θεσμό. Διατηρήθηκε η διάκριση διπλωματικών και προξενικών καθηκόντων, όμως σε πολλές περιπτώσεις ταυτίστηκαν και δεν ήταν σπάνιο να ανατίθενται διπλωματικά καθήκοντα σε προξενικούς λειτουργούς ή προξενικά καθήκοντα σε διπλωματικούς πράκτορες. Οι προξενικές συμβάσεις όριζαν ότι οι προξενικοί λειτουργοί θα απολάμβαναν διάφορα προνόμια και ασυλίες αλλά με όρους.⁷⁶ Επίσης, πολλές από αυτές περιλάμβαναν τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους με τον όρο της αμοιβαιότητας για τη χορήγηση προνομίων και ασυλιών στους προξενικούς λειτουργούς⁷⁷. Η νομολογία δεν ήταν δυνατό να αγνοήσει το

76. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι προξενικές συμβάσεις μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας της 7^{ης} Ιανουαρίου 1876 (Άρθρο 8), μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας της 26^{ης} Νοεμβρίου 1881 (Άρθρο II) και μεταξύ Ελλάδας και Η.Β. της 17^{ης} Απριλίου 1953.

77. Το Άρθρο 9 της Συνθήκης Ναυσιπλοΐας της 30^{ης} Δεκεμβρίου 1881 μεταξύ Γαλλίας, Σουηδίας και Νορβηγίας όριζε: <<Les consuls généraux, consuls, vice consuls et agents consulaires, ainsi que leurs chanceliers, jouiront á charge de réciprocité, des mêmes privilèges, pouvoirs et exceptions dont jouissent ou jouiront ceux des nations les plus favorisées>>. (De Martens : <<Nouveau Recueil général des traités>>, v. IX, σ.195).

56

συμβατικό Δίκαιο. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόφαση του Γαλλικού δικαστηρίου στην υπόθεση *Spacos v. Manolopoulos*. Το Γαλλικό δικαστήριο αποφάνθηκε στις 8 Ιουλίου 1890 ότι δεν είχε δικαιοδοσία να εκδικάσει μήνυση εναντίον του Μανωλόπουλο που υπηρετούσε στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας για δυσφήμιση και χειροδικία, γιατί σύμφωνα με το Άρθρο 8 της Προξενικής Σύμβασης της 7 Ιανουαρίου 1876 μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας οι προξενικοί λειτουργοί δεν μπορούσαν να συλληφθούν και να φυλακισθούν⁷⁸.

Η νομοθεσία ορισμένων κρατών αναγνωρίζει εκτεταμένα προνόμια στους προξενικούς λειτουργούς με περιορισμούς που απορρέουν από την αρχή της αμοιβαιότητας και από το Διεθνές Δίκαιο. Άλλες πάλι χώρες με τη νομοθεσία τους καθιερώνουν ότι οι προξενικοί υπάλληλοι απολαμβάνουν ετεροδικία, με τον όρο της αμοιβαιότητας, για πράξεις που σχετίζονται με τη διαφύλαξη των συμφερόντων του κράτους τους (Γαλλία). Άλλων χωρών η νομοθεσία ορίζει ότι οι προξενικοί λειτουργοί υπάγονται στην ποινική και πολιτική δικαιοδοσία των δικαστηρίων, αλλά η υπαγωγή τους μπορεί να γίνει με τη συγκατάθεση της εκτελεστικής εξουσίας (Βραζιλία). Τέλος, η νομοθεσία άλλων χωρών δεν αναγνωρίζει το απαραβίαστο των προξενικών λειτουργών, αλλά παρέχει σε αυτούς ορισμένα πλεονεκτήματα ή διευκολύνσεις σε περίπτωση που συλληφθούν.

Είναι αναμφίβολο ότι οι ο προξενικός θεσμός πέρασε από διάφορες φάσεις. Δε συνοδεύτηκε πάντα από παροχή προνομίων, όταν όμως άρχισε να χρησιμοποιείται σαν συνεπικουρος του διπλωματικού θεσμού περιβλήθηκαν οι προξενικοί λειτουργοί με ορισμένα προνόμια που τα απολαμβάνουν για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους μόνο στην περίπτωση που ενεργούν <<εν ονόματι του κράτους>>. Οι διπλωματικοί πράκτορες από την άλλη απολαμβάνουν προνόμια για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους με την ιδιότητα των εκπροσώπων των κρατών.

Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου, στο σχέδιό της, στους προξενικούς λειτουργούς σε ορισμένες περιπτώσεις τα ίδια προνόμια που απολαμβάνουν και οι διπλωματικοί πράκτορες, όπως είναι η ασυλία των προξενικών χωρών, οι φορολογικές απαλλαγές, η ελευθερία κίνησης και επικοινωνίας. Η Συνδιάσκεψη της Βιέννης του 1963 δεν υιοθέτησε απόλυτα τις προτάσεις αυτές της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου.

2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

2.1) Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΡΕΟΥ

Το Άρθρο 29 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 ορίζει ότι η προξενική αρχή και ο αρχηγός της δικαιούνται να τοποθετούν την εθνική σημαία και το θυρεό με τα εμβλήματα του κράτους αποστολής στους προξενικούς χώρους, στην κατοικία και στα μεταφορικά μέσα του αρχηγού με δύο περιορισμούς. Ο πρώτος εξηγεί ότι η τοποθέτηση της σημαίας και του θυρεού στα μεταφορικά μέσα επιτρέπεται μόνο όταν αυτά χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της υπηρεσίας του. Ο δεύτερος είναι ότι κατά

την άσκηση του δικαιώματος αυτού θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι νόμοι, οι κανονισμοί και οι συνήθειες του κράτους διαμονής.

78. Σύμφωνα με το Άρθρο 8 της Προξενικής αυτής Σύμβασης: <<... les consuls généraux, consuls, élèves consuls, chanceliers et vice consuls ou agents consulaires, citoyens de l' Etat qui les nomme, jouiront de l' immunité personnelle; Ils ne pourront être arrêtés ni emprisonnés excepté pour les faits et actes que la législation pénale du pays de leur résidence qualifie de crime et punit comme tels>>.

Σχετικά με την υπόθεση, βλ. Journal du droit international privé (Clunet), 1890, σ.667

57

2.2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΓΙΑ ΑΝΕΥΡΕΣΗ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Το κράτος διαμονής υποχρεούται να διευκολύνει την προξενική αρχή στην ανεύρεση των αναγκαίων για την εγκατάστασή τους χώρων , όπως και κατοικιών για τα μέλη της (Άρθρο 30) ⁷⁹.

2.3) ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Οι προξενικές συμβάσεις αναγνωρίζουν το απαραβίαστο των προξενικών χώρων, αλλά ορισμένες από αυτές χωρίς όρους, ενώ άλλες με όρους.

Στο Άρθρο 21, στην παράγραφο 1 της Σύμβασης για τις προξενικές σχέσεις ορίζεται ότι οι προξενικοί χώροι είναι απαραβίαστοι στο μέτρο που προβλέπει το Άρθρο αυτό. Είναι σαφές λοιπόν ότι το απόλυτο απαραβίαστο που ισχύει για τους χώρους τις διπλωματικής αποστολής δεν ισχύει και για τους προξενικούς. Στην παράγραφο 2 ορίζεται ότι το απαραβίαστο ισχύει μόνο για το τμήμα των προξενικών χώρων που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τις ανάγκες της υπηρεσίας. Τα όργανα του κράτους διαμονής μπορούν να εισχωρήσουν στους χώρους που είναι απαραβίαστοι μόνο με τη συγκατάθεση του αρχηγού της προξενικής αρχής εκτός από την περίπτωση πυρκαγιάς ή άλλου κινδύνου. Η τρίτη παράγραφος ορίζει ότι το κράτος διαμονής οφείλει να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να μην υποστούν ζημιές ή εισβολή οι προξενικοί χώροι, για να μη διαταραχθεί η ησυχία της προξενικής αρχής και να μη μειωθεί η αξιοπρέπειά της. Τέλος, η τέταρτη αναφέρει ότι οι προξενικοί χώροι, η επίπλωση , τα αγαθά και τα μεταφορικά μέσα της προξενικής αρχής δε μπορούν να επιταχθούν για σκοπούς εθνικής άμυνας ή δημόσιας ωφέλειας.

Όσον αφορά τα προξενικά αρχεία και έγγραφα , αυτά είναι απαραβίαστα χωρίς κανένα περιορισμό ως προς το χρόνο και τον τόπο όπου βρίσκονται διότι αποτελούν δημόσια έγγραφα και απολαμβάνουν την προστασία του κράτους αποστολής. Συνεπώς, δεν υπόκεινται σε έρευνα, σε έλεγχο και σε κατάσχεση είτε βρίσκονται στους προξενικούς χώρους, είτε έξω από αυτούς, και σε οποιονδήποτε χρόνο, ακόμη και όταν έχουν διακοπεί οι προξενικές σχέσεις⁸⁰.

2.4) Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Οι προξενικοί χώροι και η κατοικία του αρχηγού της έμμισθης προξενικής αρχής απαλλάσσονται από όλους τους φόρους και τα τέλη με τον όρο ότι δεν πρόκειται για τέλη να εισπράττονται σε αντάλλαγμα παρεχόμενων ειδικών υπηρεσιών και εφόσον οι φόροι και τα τέλη δεν επιβαρύνουν το πρόσωπο που έχει συμβληθεί με το κράτος αποστολής. Η φορολογική απαλλαγή αποτελεί κανόνα του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου⁸¹.

2.5) Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ

Το Άρθρο 34 ορίζει ότι το κράτος διαμονής οφείλει να εξασφαλίσει την ελευθερία μετακίνησης και κυκλοφορίας των μελών της προξενικής αρχής στο έδαφός του έχοντας πάντα υπόψη τους νόμους σχετικούς με περιοχές όπου η είσοδος απαγορεύεται ή ελέγχεται για λόγους εθνικής ασφάλειας⁸².

79,80,81,82. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.271-275

58

2.6) Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στο Άρθρο 35 επιβάλλεται η υποχρέωση στο κράτος διαμονής να προστατεύει και να επιτρέπει την ελευθερία επικοινωνίας της προξενικής αρχής για όλους τους επίσημους σκοπούς. Αυτή μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα μέσα επικοινωνίας εκτός από τους ραδιοφωνικούς πομπούς για τους οποίους απαιτείται η συγκατάθεση του κράτους διαμονής. Η επίσημη αλληλογραφία είναι απαραβίαστη και ο προξενικός σάκος δεν επιτρέπεται να ανοιχτεί ή να κρατηθεί. Μπορεί να ανοιχτεί μόνο με παρουσία εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου του κράτους αποστολής και μπορεί να παραδοθεί στον κυβερνήτη πλοίου ή αεροσκάφους. Τέλος, ο προξενικός ταχυδρόμος προστατεύεται κατά την άσκηση του καθήκοντός του, απολαμβάνει το απαραβίαστο του προσώπου του και δε μπορεί να κρατηθεί ή να συλληφθεί⁸³.

2.7) Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΥΠΗΚΟΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Οι προξενικοί λειτουργοί, σύμφωνα με το Άρθρο 36 της Σύμβασης, πρέπει να είναι ελεύθεροι να επικοινωνούν με τους υπηκόους τους κράτους τους, όπως και οι τελευταίοι πρέπει να έχουν την ελευθερία να επικοινωνούν με τους προξενικούς λειτουργούς. Αυτή η ελευθερία ισχύει για όλα τα κράτη καθώς αποτελεί κανόνα του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου. Οι προξενικοί λειτουργοί έχουν το δικαίωμα να επισκέπτονται τους υπηκόους των κρατών τους, να συνομιλούν, να αλληλογραφούν μαζί τους και να φροντίζουν για τη νομική τους παράσταση. Επίσης, οι πρώτοι έχουν το δικαίωμα να επισκέπτονται αυτούς που έχουν φυλακιστεί ή κρατούνται ύστερα από δικαστική απόφαση, εκτός αν οι υπήκοοι του κράτους τους αντιτίθενται ρητά σε αυτό⁸⁴.

2.8) Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΓΙΑ ΘΑΝΑΤΟ, ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ Ή ΚΗΔΕΜΟΝΙΑ, ΝΑΥΑΓΙΟ Ή ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟ ΑΤΥΧΗΜΑ

Με το Άρθρο 37 της Σύμβασης το κράτος διαμονής υποχρεούται να ενημερώνει την προξενική αρχή για το θάνατο, το διορισμό επιτρόπου ή κηδεμόνα σε ανήλικο ή ανίκανο υπήκοο και για ναυάγιο ή αεροπορικό ατύχημα⁸⁵.

2.9) Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Στο Άρθρο 38 ορίζεται ότι οι προξενικοί λειτουργοί απευθύνονται στις τοπικές Αρχές της προξενικής τους περιφέρειας και στις κεντρικές Αρχές του κράτους διαμονής μόνο με τη μεσολάβησή του. Αντιθέτως, οι διπλωματικές αρχές επικοινωνούν με τις κεντρικές Αρχές απευθείας⁸⁶.

2.10) ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΛΗ

Η προξενική αρχή μπορεί να εισπράττει δικαιώματα και τέλη που προβλέπονται από τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους αποστολής για τις διάφορες

προξενικές πράξεις και ότι τα δικαιώματα και τα τέλη αυτά δε φορολογούνται από το κράτος διαμονής(Άρθρο 39)⁸⁷.

83,84,85,86,87. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.275-279

59

3)ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

3.1) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Το κράτος διαμονής υποχρεούται να συμπεριφέρεται με τον οφειλόμενο σεβασμό προς τους προξενικούς λειτουργούς και να παίρνει όλα τα μέτρα για την παρεμπόδιση κάθε προσβολής προς το πρόσωπό τους και την αξιοπρέπειά τους(Άρθρο 40). Βέβαια, το Άρθρο αυτό δεν ορίζει απαραβίαστο , αφού οι προξενικοί λειτουργοί δεν απολαμβάνουν το ίδιο απαραβίαστο με τους διπλωματικούς πράκτορες⁸⁸.

3.2) ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΝΑ ΕΙΔΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ Ή ΠΡΟΦΥΛΑΚΙΣΗ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Το Άρθρο 41 στην πρώτη του παράγραφο ορίζει ότι οι προξενικοί λειτουργοί δε συλλαμβάνονται και δεν προφυλακίζονται παρά μόνο σε περίπτωση σοβαρού εγκλήματος και με απόφαση δικαστικής αρχής. Η δεύτερη παράγραφος ουσιαστικά επαναλαμβάνει την πρώτη και προφανώς αναφέρεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι προξενικοί λειτουργοί δεν απολαμβάνουν ετεροδικία και οι οποίες καθορίζονται από το Άρθρο 43. Η τρίτη παράγραφος ορίζει ότι όταν κινηθεί η ποινική διαδικασία εναντίον προξενικού υπάλληλου, αυτός έχει την υποχρέωση να παρουσιαστεί στις αρμόδιες αρχές και η διαδικασία θα πρέπει να διεξαχθεί με την οφειλόμενη αβρότητα προς αυτόν. Στην περίπτωση κατηγορίας για διάπραξη σοβαρού εγκλήματος, θα πρέπει να αρχίσει η σχετική διαδικασία το συντομότερο δυνατό.

Το Άρθρο 42 επιβάλλει στο κράτος διαμονής την υποχρέωση να ειδοποιεί τον αρχηγό της προξενικής αρχής για τη σύλληψη, προφυλάκιση ή ποινική δίωξη μέλους του προξενικού προσωπικού⁸⁹.

3.3) Η ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Οι προξενικοί λειτουργοί και οι ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι δεν υπόκεινται στη δικαιοδοσία των διοικητικών και δικαστικών αρχών του κράτους διαμονής παρά μόνο για πράξεις που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Δεν ισχύει το προνόμιο της ετεροδικίας σε περίπτωση αστικής αγωγής που απορρέει, πρώτον, από τη σύναψη συμβολαίου που έχει συναφθεί από προξενικό λειτουργό ή ειδικό προξενικό υπάλληλο όχι με την ιδιότητά του και δεύτερον, που έχει ασκηθεί από τρίτο για ζημία από ατύχημα που έχει συμβεί στο κράτος διαμονής από όχημα, πλοίο ή αεροσκάφος⁹⁰.

3. 4) Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΓΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ

Το Άρθρο 44 ορίζει ότι οι προξενικοί λειτουργοί μπορούν να κληθούν να καταθέσουν ως μάρτυρες αλλά δεν είναι υποχρεωμένοι να καταθέσουν για ζητήματα

88,89,90. . βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.279-282 60

που αφορούν τα καθήκοντά τους, να προσκομίζουν αλληλογραφία και επίσημα έγγραφα και να εξεταστούν ως πραγματογνώμονες σε θέματα εθνικού δικαίου του κράτους αποστολής. Αν ο προξενικός λειτουργός δεν επιθυμεί να δώσει κατάθεση, δε μπορεί να εξαναγκαστεί ή να κυρωθεί. Η μαρτυρική του κατάθεση δεν πρέπει να γίνεται τις ώρες που ασκεί τα καθήκοντά του αλλά στην κατοικία ή στην προξενική αρχή ή να δίνεται με τη μορφή γραπτής δήλωσης. Οι ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι και τα μέλη του υπηρετικού προσωπικού δεν έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν να καταθέσουν, εκτός αν πρόκειται να εξεταστούν ως μάρτυρες σε ζητήματα που σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων τους⁹¹.

3.5) Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΥΛΙΕΣ

Στο Άρθρο 45 καθιερώνονται τα εξής: η παραίτηση γίνεται από το κράτος αποστολής, πρέπει να είναι ρητή και να ανακοινώνεται με έγγραφο στο κράτος διαμονής. Ο προξενικός λειτουργός, που απολαμβάνει ετεροδικία, δε μπορεί, όταν εγείρει αγωγή, να επικαλεστεί το προνόμιο της ετεροδικίας σε περίπτωση ανταγωγής που συνδέεται άμεσα με την κύρια αγωγή. Η παραίτηση από το προνόμιο της ετεροδικίας σε αστική ή διοικητική αγωγή δε συνεπάγεται παραίτηση από την ασυλία ως προς τα μέτρα εκτέλεσης της απόφασης για τα οποία είναι αναγκαία ιδιαίτερη παραίτηση⁹².

3.6) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Απαλλαγή από την καταγραφή σε βιβλία αλλοδαπών και από την άδεια διαμονής έχουν οι προξενικοί και οι ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι καθώς και τα μέλη της οικογένειάς τους. Δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση αυτή ο ειδικός προξενικός, που δεν είναι μόνιμος υπάλληλος ή που απασχολείται κερδοσκοπικά ως ιδιώτης (Άρθρο 46). Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά τους διπλωματικούς πράκτορες επειδή είναι αντιπρόσωποι κρατών που διαπιστεύονται, δεν υπάρχει θέμα καταγραφής σε βιβλία αλλοδαπών και άδειας διαμονής.

Μία ακόμα απαλλαγή είναι από την υποχρέωση να λάβουν από το κράτος διαμονής άδεια εργασίας για τις υπηρεσίες που προσφέρουν στο κράτος αποστολής. Τα μέλη του ιδιωτικού προσωπικού των προξενικών και ειδικών προξενικών υπαλλήλων απαλλάσσονται επίσης από αυτήν την υποχρέωση, εφόσον δεν έχουν άλλη ιδιωτική απασχόληση κερδοσκοπικού χαρακτήρα(Άρθρο 47)⁹³.

3.7) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Με βάση το Άρθρο 48 οι προξενικοί λειτουργοί και οι ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους απαλλάσσονται από το καθεστώς των κοινωνικών ασφαλίσεων⁹⁴.

3.8) Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗ

Βάσει του Άρθρου 49, οι προξενικοί και ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι μαζί με τα μέλη των οικογενειών τους, που συγκατοικούν με αυτούς, απαλλάσσονται από όλους τους φόρους και τα τέλη, με εξαίρεση τους έμμεσους φόρους, τους φόρους και

91,92,93,94. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.282-285 61

τα τέλη σε ιδιωτικά ακίνητα, τους φόρους κληρονομιών και μεταβιβάσεων, τους φόρους και τα τέλη σε ιδιωτικά εισοδήματα ή που εισπράττονται σε αντάλλαγμα ειδικών υπηρεσιών, τα δικαστικά τέλη και τα τέλη υποθηκών και χαρτοσήμου⁹⁵.

3.9) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΥΣ ΔΑΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Στο Άρθρο 50 της Σύμβασης αναφέρεται η απαλλαγή από τους τελωνειακούς δασμούς και από τον τελωνειακό έλεγχο των αντικειμένων που προορίζονται για προσωπική χρήση του προξενικού λειτουργού και των μελών της οικογένειάς του που συγκατοικούν με αυτόν ή για επίσημη χρήση της προξενικής αρχής. Όμως, οι ειδικοί προξενικοί υπάλληλοι απαλλάσσονται από τον έλεγχο μόνο για τα αντικείμενα που εισάγονται κατά την πρώτη τους εγκατάσταση⁹⁶.

3.10) Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ Ή ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ

Το Άρθρο 51 αναφέρεται στην περίπτωση θανάτου μέλους της προξενικής αρχής ή μέλους της οικογένειάς του και ορίζει ότι το κράτος διαμονής έχει την υποχρέωση να επιτρέπει την εξαγωγή κινητών πραγμάτων του αποθανόντα, όπως και να μην εισπράττει φόρο κληρονομιάς⁹⁷.

3.11) Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ

Το Άρθρο 52 καθιερώνει ότι οι προξενικοί υπάλληλοι και τα μέλη της οικογένειάς τους απαλλάσσονται από κάθε προσωπική παροχή, δημόσια υπηρεσία και στρατιωτική επιβάρυνση, όπως από επιτάξεις, συνεισφορές και στρατιωτικά καταλύματα⁹⁸.

3.12) ΕΝΑΡΞΗ ΚΑΙ ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΩΝ

Το Άρθρο 53 στην πρώτη του παράγραφο ορίζει ότι κάθε μέλος της προξενικής αρχής απολαμβάνει προνόμια και ασυλίες από την είσοδό του στο κράτος διαμονής και, σε περίπτωση που βρίσκεται ήδη στο έδαφος του κράτους αυτού, από την ανάληψη των καθηκόντων του στην προξενική αρχή. Το ίδιο ισχύει και για τα μέλη της οικογένειας ενός μέλους της προξενικής αρχής. Η τρίτη παράγραφος αναφέρεται στη λήξη των προξενικών ασυλιών και προνομίων και ορίζει ότι τα πρόσωπα που δικαιούνται προνόμια και ασυλίες παύουν να τα απολαμβάνουν από τη στιγμή που θα εγκαταλείψουν τη χώρα. Η ετεροδικία εξακολουθεί να ισχύει χωρίς χρονικό περιορισμό για τις πράξεις των προξενικών λειτουργών ή των ειδικών προξενικών υπαλλήλων, που έχουν γίνει κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο και σύμφωνα με την Πέμπτη, σε περίπτωση θανάτου μέλους της προξενικής αρχής, τα μέλη της οικογένειάς του εξακολουθούν να απολαμβάνουν προνόμια και ασυλίες ώσπου να εγκαταλείψουν το έδαφος του κράτους διαμονής⁹⁹.

3.13) ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΡΙΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Τα τρίτα κράτη πρέπει να παρέχουν στον προξενικό λειτουργό που πηγαίνει

95,96,97,98,99. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.285-287 62

να αναλάβει τα καθήκοντά του ή που επανέρχεται στη θέση του ή που επιστρέφει στο κράτος αποστολής, όπως και στα μέλη της οικογένειάς του, τις ασυλίες που καθορίζονται από τη Σύμβαση. Επίσης, είναι υποχρεωμένα τα τρίτα κράτη να παρέχουν στα μέσα επικοινωνίας την ίδια ελευθερία και προστασία που έχει υποχρέωση να παρέχει και το κράτος διαμονής και δε γίνεται πουθενά αναφορά για το απαραβίαστο (Άρθρο 54)¹⁰⁰.

3.14) ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Τα πρόσωπα που απολαμβάνουν προνόμια και ασυλίες υποχρεούνται να σέβονται τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους διαμονής, όπως και να μην αναμιγνύονται στις εσωτερικές υποθέσεις του και οι προξενικοί χώροι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο που δε συμβιβάζεται με την άσκηση των προξενικών καθηκόντων. Αυτό ορίζει το Άρθρο 55 και στην παράγραφο 3 επιβάλλει την αναγνώριση της δυνατότητας συστέγασης της προξενικής αρχής με οργανισμούς ή αντιπροσωπείες και ο λόγος είναι ότι με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται το έργο της για την προώθηση του εμπορίου.

Επιπλέον, το Άρθρο 56 ορίζει ότι τα μέλη της προξενικής αρχής πρέπει να συμμορφώνονται με τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους διαμονής σχετικά με την ασφάλεια αστικής ευθύνης για τη χρησιμοποίηση κάθε οχήματος, πλοίου ή αεροσκάφους¹⁰¹.

3.15) Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Το Άρθρο 57 της Σύμβασης της Βιέννης του 1963 ορίζει στην πρώτη παράγραφο ότι οι έμμισθοι προξενικοί λειτουργοί δε θα ασκούν στο κράτος διαμονής επαγγελματική ή εμπορική εργασία για προσωπικό τους όφελος, όπως και στο Άρθρο 42 της Σύμβασης της Βιέννης για τις διπλωματικές σχέσεις¹⁰².

Στη δεύτερη παράγραφο του πρώτου Άρθρου καθιερώνεται ότι δεν παρέχονται προνόμια και ασυλίες στους ειδικούς προξενικούς υπαλλήλους και στα μέλη του υπηρετικού προσωπικού που ασκούν ιδιωτική απασχόληση κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στα μέλη της οικογένειάς τους και στα μέλη της οικογένειας μέλους της προξενικής αρχής, που ασκούν αυτά τα ίδια ιδιωτική απασχόληση κερδοσκοπικού χαρακτήρα¹⁰³.

3.16) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Κάθε κράτος, σύμφωνα με το Άρθρο 69 της Σύμβασης της Βιέννης, είναι ελεύθερο να αποφασίζει για τη σύσταση προξενικών πρακτορείων που θα διευθύνονται από προξενικούς πράκτορες που δεν έχουν οριστεί από το κράτος αποστολής σαν αρχηγοί προξενικής αρχής. Τα προνόμια και οι ασυλίες που θα

απολαμβάνουν αυτοί θα ορίζονται με συμφωνία του κράτους αποστολής και του κράτους διαμονής¹⁰⁴.

100,101,103,104. βλ. Αλκη- Β.Ν. Παπακόστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.287-290

102. Το Άρθρο 42 της Σύμβασης της Βιέννης για τις διπλωματικές σχέσεις ορίζει: «Ο διπλωματικός πράκτορας δε θα ασκεί στο κράτος όπου γίνεται η διαπίστευση επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα για όφελός του».

63

3.17) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

Η Σύμβαση της Βιέννης για τις διπλωματικές σχέσεις ορίζει ότι καμιά διάταξη δεν απαγορεύει την άσκηση προξενικών καθηκόντων από τη διπλωματική αποστολή. Η Σύμβαση της Βιέννης, στο Άρθρο 70, αναφέρεται στην περίπτωση αυτή και ορίζει ότι οι διατάξεις της εφαρμόζονται στην άσκηση των προξενικών καθηκόντων από τη διπλωματική αποστολή στο μέτρο που το επιτρέπει το κείμενο. Στη συνέχεια, αυτή ορίζει ότι τα ονόματα των μελών της διπλωματικής αποστολής, που θα ασκήσουν προξενικά καθήκοντα, θα ανακοινώνονται στο Υπουργείο Εξωτερικών του κράτους διαμονής και ότι η διπλωματική αποστολή, κατά την άσκηση των προξενικών της καθηκόντων, μπορεί να απευθύνεται στις τοπικές Αρχές της προξενικής περιφέρειας και στις κεντρικές Αρχές του κράτους διαμονής¹⁰⁵.

3.18) ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΥΠΗΚΩΝ Ή ΜΟΝΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Στο Άρθρο 71 ορίζεται ότι οι προξενικοί λειτουργοί που είναι υπήκοοι ή μόνιμοι κάτοικοι του κράτους διαμονής απολαμβάνουν ετεροδικία και το απαραβίαστο του προσώπου για τις επίσημες πράξεις τους που έχουν τελεστεί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως και το προνόμιο να μην καταθέτουν ως μάρτυρες χωρίς αυτό να εμποδίζει το κράτος διαμονής να χορηγήσει συμπληρωματικά προνόμια και ασυλίες. Το ίδιο ισχύει και για τα μέλη των οικογενειών τους και τα μέλη του ιδιωτικού προσωπικού¹⁰⁶.

4) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΤΟΥΣ ΑΡΧΩΝ

4.1) ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Οι επίτιμοι προξενικοί λειτουργοί δε μισθοδοτούνται από το κράτος αποστολής, μπορούν να μην έχουν την ιθαγένεια του κράτους αποστολής και μπορούν να ασκούν εμπορική ή οποιαδήποτε άλλη κερδοσκοπική εργασία. Εφαρμόζεται, λοιπόν, διαφορετικό καθεστώς διευκολύνσεων, προνομίων και ασυλιών. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι σήμερα ο προξενικός θεσμός λειτουργεί με δύο μορφές: με την εξελιγμένη μορφή των προξενικών λειτουργών, που είναι έμμισθοι και δεν έχουν δικαίωμα να ασκούν εμπορική ή επαγγελματική εργασία για προσωπικό όφελος και με την παλιά μορφή, που είναι άμισθοι και έχουν το δικαίωμα να ασκούν εμπορική ή επαγγελματική εργασία προς όφελός τους.

4.2) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΙΜΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟ

Το Άρθρο 58, στην πρώτη παράγραφο, αναφέρει ότι οι προξενικές αρχές που διευθύνονται από επίτιμο προξενικό λειτουργό απολαμβάνουν ορισμένες

105,106. βλ. Άλκη- Β.Ν. Παπακώστα, Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, 1989,σ.290-291

64

διευκολύνσεις, προνόμια και ασυλίες που απολαμβάνουν και οι προξενικές αρχές που διευθύνονται από έμμισθο προξενικό λειτουργό. Αυτές οι διευκολύνσεις, τα προνόμια και οι ασυλίες είναι:

- 1) Η παροχή διευκολύνσεων στην προξενική αρχή για την εκπλήρωση των καθηκόντων της(Άρθρο 28).
- 2) Το δικαίωμα χρησιμοποίησης των εθνικών σημαιών και των θυρεών(Άρθρο 29).
- 3) Η διευκόλυνση της προξενικής αρχής για την ανεύρεση των αναγκαίων χώρων(Άρθρο 30).
- 4) Η ελευθερία μετακίνησης και κυκλοφορίας(Άρθρο 34).
- 5) Η ελευθερία επικοινωνίας(Άρθρο 35).
- 6) Η ελευθερία επικοινωνίας με τους υπηκόους του κράτους αποστολής(Άρθρο 36).
- 7) Η γνωστοποίηση στην προξενική αρχή θανάτου, επιτροπείας ή κηδεμονίας, ναυαγίου ή αεροπορικού ατυχήματος(Άρθρο 37).
- 8) Η επικοινωνία με τις Αρχές του κράτους διαμονής(Άρθρο 38).
- 9) Η είσπραξη προξενικών δικαιωμάτων και τελών(Άρθρο 39).
- 10) Η ελευθερία και η προστασία των μέσων επίσημης επικοινωνίας από τα τρίτα κράτη(Άρθρο 54, παράγραφος 3).
- 11) Η μη χρησιμοποίηση των προξενικών χώρων με τρόπο ασυμβίβαστο προς την άσκηση των προξενικών καθηκόντων(Άρθρο 55, παράγραφος 2).
- 12) Η δυνατότητα εγκατάστασης των γραφείων οργανισμών ή αντιπροσωπειών στους προξενικούς χώρους(Άρθρο 55, παράγραφος 3).

Επίσης, δεν επιτρέπεται η ανταλλαγή προξενικών σάκων μεταξύ δύο προξενικών αρχών που βρίσκονται σε διάφορες χώρες και που διευθύνονται από επίτιμους προξενικούς λειτουργούς παρά μόνο με τη συγκατάθεση των δύο κρατών διαμονής(Άρθρο 58, παράγραφος 4).

Οι προξενικοί χώροι της προξενικής αρχής που διευθύνεται από επίτιμο προξενικό λειτουργό δεν είναι απαραβίαστοι(Άρθρο 59) και είναι απαλλαγμένοι από φόρους και τέλη ,όχι όμως και η κατοικία του επίτιμου προξενικού λειτουργού(Άρθρο 60).

Τα προξενικά αρχεία και έγγραφα είναι απαραβίαστα με τον όρο ότι έχουν διαχωριστεί από τα ιδιωτικά έγγραφα του αρχηγού της προξενικής αρχής και των άλλων προσώπων που συνεργάζονται μαζί του(Άρθρο 61).

Τα αντικείμενα που προμηθεύει το κράτος αποστολής στην προξενική αρχή και προορίζονται αποκλειστικά για επίσημη χρήση απαλλάσσονται από τελωνειακό δασμό, τέλος ή άλλη οφειλή, εκτός από τις δαπάνες εναποθήκευσης και μεταφοράς.

4.3) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Σύμφωνα πάλι με το Άρθρο 58, παράγραφος 2 της Σύμβασης, ορισμένες διατάξεις που αναφέρονται στις διευκολύνσεις, τα προνόμια και τις ασυλίες των έμμισθων προξενικών λειτουργών εφαρμόζονται και στους επίτιμους προξενικούς λειτουργούς. Οι διατάξεις αυτές αφορούν:

- 1) Την υποχρέωση του κράτους διαμονής να ειδοποιεί για τη σύλληψη, κράτηση ή δίωξη μέλους του προξενικού προσωπικού(Άρθρο 42).
- 2) Την ετεροδικία(Άρθρο 43). 65
- 3) Το δικαίωμα να μην καταθέτουν ως μάρτυρες σε ζητήματα που σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων τους(Άρθρο 44, παράγραφος 3).
- 4) Την παραίτηση από τα προνόμια και τις ασυλίες(Άρθρο 45).
- 5) Την έναρξη και τη λήξη των προξενικών προνομίων και ασυλιών(Άρθρο 53).
- 6) Την υποχρέωση να σέβονται τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους διαμονής(Άρθρο 55, παράγραφος 1).

Τα μέλη της οικογένειας του επίτιμου προξενικού λειτουργού δεν απολαμβάνουν προνόμια και ασυλίες(Άρθρο 58, παράγραφος 3).

Οι επίτιμοι προξενικοί λειτουργοί δεν απολαμβάνουν το προσωπικό απαραβίαστο που απολαμβάνουν οι έμμισθοι με τη διάκριση των εγκλημάτων σε σοβαρά και ελαφρά(Άρθρο 41, παράγραφος 1).

Το κράτος διαμονής υποχρεούται να παρέχει στους επίτιμους προξενικούς λειτουργούς μόνο την αναγκαία προστασία που ανταποκρίνεται στην επίσημη θέση που κατέχουν(Άρθρο 64).

Οι επίτιμοι προξενικοί λειτουργοί απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταγραφής τους στα βιβλία των αλλοδαπών και της άδειας διαμονής αλλά όχι και όσοι επίτιμοι ασκούν στο κράτος διαμονής επαγγελματική ή εμπορική εργασία για προσωπικό τους όφελος (Άρθρο 65). Απαλλάσσονται, επίσης, από φόρους και τέλη για αποζημιώσεις και αμοιβές που λαμβάνουν από το κράτος αποστολής για την άσκηση των προξενικών τους καθηκόντων(Άρθρο 66). Τέλος, απαλλάσσονται και από τις προσωπικές παροχές(Άρθρο 67), με τη μόνη διαφορά ότι τα μέλη της οικογένειάς τους δεν απαλλάσσονται.

5)ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

5.1)Ο ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Το Άρθρο 25 της Σύμβασης της Βιέννης για τις προξενικές σχέσεις ορίζει ότι τα καθήκοντα μέλους της προξενικής αρχής τερματίζονται κυρίως:

- 1) Με τη γνωστοποίηση από το κράτος αποστολής στο κράτος διαμονής ότι τερματίστηκαν τα καθήκοντά του.
- 2) Με την ανάκληση του εκτελεστήριου εγγράφου(exequatur).
- 3) Με τη γνωστοποίηση από το κράτος διαμονής στο κράτος αποστολής ότι το πρόσωπο για το οποίο πρόκειται έπαψε να θεωρείται μέλος του προξενικού προσωπικού.

Ο τερματισμός των καθηκόντων που γίνεται με σχετική γνωστοποίηση από το κράτος αποστολής στο κράτος διαμονής μπορεί να οφείλεται σε υπηρεσιακή μεταβολή, ανάκληση, απαλλαγή από τα καθήκοντα, παραίτηση ή αποχώρηση από την υπηρεσία του μέλους της προξενικής αρχής. Η

γνωστοποίηση, καθόσον αφορά τον αρχηγό της προξενικής αρχής, γίνεται από τη διπλωματική οδό και, καθόσον αφορά τα μέλη του προξενικού προσωπικού, γίνεται από τον αρχηγό της προξενικής αρχής.

Ο τερματισμός που γίνεται με την ανάκληση του εκτελεστήριου εγγράφου μπορεί να οδηγήσει σε ένταση τις σχέσεις μεταξύ των κρατών

66

αποστολής και διαμονής. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν οδηγεί σε εντάσεις.

Τέλος, ο τερματισμός μπορεί να γίνει και με το θάνατο ενός μέλους της προξενικής αρχής, με τη διακοπή των προξενικών σχέσεων ή με την κατάλυση του κράτους αποστολής ή διαμονής.

5.2) Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Τα μέλη της προξενικής αρχής, μετά τον τερματισμό των καθηκόντων τους, οφείλουν να εγκαταλείψουν το έδαφος του κράτους διαμονής. Το τελευταίο οφείλει, ακόμα και σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης, όχι μόνο να επιτρέψει την αναχώρηση σε εύλογη προθεσμία των μελών της προξενικής αρχής και των μελών του ιδιωτικού προσωπικού που δεν είναι υπήκοοι του κράτους διαμονής, όπως και των μελών της οικογένειας που συνοικούν με αυτούς, οποιαδήποτε και αν είναι η ιθαγένειά τους, αλλά και να διευκολύνει την αναχώρησή τους. Φυσικά, μέχρι να εγκαταλείψουν το έδαφος του κράτους διαμονής, εξακολουθούν να απολαμβάνουν προνόμια και ασυλίες (Άρθρο 53, παράγραφος 3).

Επίσης, το κράτος διαμονής οφείλει, εφόσον υπάρχει ανάγκη, να παρέχει στα μέλη της προξενικής αποστολής που αναχωρούν, τα αναγκαία μέσα μεταφοράς για αυτά και για τα αγαθά τους, με εξαίρεση τα αγαθά που έχουν αποκτηθεί στο κράτος διαμονής και απαγορεύεται η εξαγωγή τους.

5.3) Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΤΩΝ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Το κράτος διαμονής, σύμφωνα με το Άρθρο 27, οφείλει να σέβεται και να προστατεύει τους προξενικούς χώρους, τα αγαθά της προξενικής αρχής και τα προξενικά αρχεία.

Σε περίπτωση διακοπής των προξενικών σχέσεων ή οριστικής μη λειτουργίας της προξενικής αρχής, εφόσον το κράτος αποστολής δε διατηρεί στο κράτος διαμονής διπλωματική αποστολή ή άλλη προξενική αρχή, το κράτος αποστολής μπορεί να αναθέσει τη φύλαξη των προξενικών χώρων, αγαθών, εγγράφων και αρχείων σε τρίτο κράτος που είναι δεκτό από το κράτος διαμονής.

Τέλος, σε περίπτωση πρόσκαιρης ή οριστικής μη λειτουργίας προξενικής αρχής και εφόσον το κράτος αποστολής δεν αντιπροσωπεύεται με διπλωματική αποστολή, διατηρεί όμως άλλη προξενική αρχή, αυτή μπορεί να επιφορτιστεί με τη φύλαξη των προξενικών χώρων, αγαθών και αρχείων, όπως ακόμη, με τη συγκατάθεση του κράτους διαμονής, με την άσκηση προξενικών καθηκόντων στην περιφέρεια της προξενικής αυτής αρχής.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρακολουθήσαμε σε αυτήν τη σύντομη επισκόπηση την πορεία και την εξέλιξη της διπλωματίας της Ελλάδας και κυρίως του θεσμού του προξένου. Όπως είδαμε ο θεσμός υπάρχει από αρχαιοτάτων χρόνων, πήρε διάφορες μορφές μέχρι να φτάσουμε στη σύγχρονη εποχή, όπου οι διπλωμάτες γενικότερα και ειδικότερα οι πρόξενοι εξασφαλίζονται πλήρως μέσα από νόμους και διατάξεις.

Αρχικά, στην Αρχαία Ελλάδα η διπλωματική δραστηριότητα συνδέθηκε με την εμπορική δραστηριότητα και τα πρώτα προξενεία συνδέθηκαν με την ίδρυση εμπορικών πρακτορείων. Από την Αρχαϊκή εποχή και μετά τα πράγματα αλλάζουν και οι πρόξενοι ουσιαστικά αποτελούν τους εκπροσώπους των πόλεων καταγωγής τους στις άλλες πόλεις. Στη συνέχεια, στην Κλασική και Ελληνιστική εποχή, καθώς ήταν οι εποχές που υπήρχε μεγάλη διπλωματική δραστηριότητα λόγω των συχνών συγκρούσεων, πρόξενοι διετέλεσαν επιφανείς άνδρες. Στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ο θεσμός συνδεόταν με την επίλυση διαφορών ξένων και Ρωμαίων πολιτών. Έπειτα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία υπήρχε οργανωμένο σύστημα για τους πρέσβεις και τις πρεσβείες καθώς μόνιμες αντιπροσωπεΐες στο εξωτερικό δεν υπήρχαν. Μια παρόμοια κατάσταση επικρατούσε και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Τέλος, στη σύγχρονη Ελλάδα με τη Σύμβαση της Βιέννης του 1963 οι πρόξενοι εξασφαλίζονται πλήρως.

Σήμερα, η Ελλάδα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επικυρώνει και υιοθετεί στη νομοθεσία της κάθε αλλαγή που παρουσιάζεται όσον αφορά τα προξενικά καθήκοντα και τα προξενικά δικαιώματα καθώς και τα προνόμια και τις ασυλίες που αφορούν τους πρόξενους. Η χώρα μας έχει δημιουργήσει σε ολόκληρο τον κόσμο ένα δίκτυο γενικών προξενείων, προξενείων, υποπροξενείων και προξενικών γραφείων με σκοπό να εξυπηρετήσει καλύτερα και αποτελεσματικότερα τα συμφέροντά της και κυρίως των πολιτών της στο εξωτερικό. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι η Ελλάδα έχει μία εκτεταμένη διπλωματική δραστηριότητα με πολλές χώρες και αυτό την ισχυροποιεί και αναδεικνύεται έτσι η δύναμή της και το γόητρό της καθώς και ο ρόλος που παίζει στα διεθνή δρώμενα.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, από τα προαναφερθέντα τη μεγάλη σημασία του θεσμού του προξένου από την αρχαιότητα έως σήμερα στη διαμόρφωση των εξωτερικών σχέσεων της Ελλάδας με άλλα κράτη και το ρόλο του προστάτη των δικαιωμάτων των Ελλήνων πολιτών που κατοικούν στο εξωτερικό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Βερτολίνι Φραγκίσκος (Bertolini Fransesco), Ρωμαϊκή Ιστορία από αρχαιοτάτων χρόνων, Μτφ: Λάμπρου Σπυρίδων (1836-1909)
- Bury J.B. & Meigg Rusell, Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Τόμος Β΄
- Γλύκατση Ελένη, Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας
- Κιουπκιολής Κωνσταντίνος, Αρχαία Ελληνική Πολιτική: Θεωρία και Πράξη, Εκδόσεις Λύκειον, Γενάρης 1976
- Mossé Claude - Schapp-Gourbeillon Annie, Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, Μτφ:Στεφάνου Λύντια, Εκδόσεις Παπαδήμα, 1996
- Νάσκου-Περράκη Παρούλα & Ζάικος Ν., Εισαγωγή στο Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ, 2003
- Οικονομίδης Π. Κωνσταντίνος, Εισαγωγή στο Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ, 1991
- Ουνταλτσόβα Ζ.Ι., Λιτάβριν Γ., Μεντβέντιεφ, Βυζαντινή Διπλωματία, Μτφ: Ματέρη Παναγιώτα, Πατέλης Δημήτριος, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1995
- Παπακόστα Άλκη- Β.Ν., Το Δίκαιο των Διπλωματικών και Προξενικών σχέσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ, 1989
- Πλατιάς Αθ., Διεθνείς Σχέσεις και στρατηγική στο Θουκυδίδη, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα
- Romilly Jacqueline, Αλκιβιάδης: Οι κίνδυνοι της φιλοδοξίας, Εκδόσεις ΤΟ ΑΣΤΥ, Αθήνα, 1995
- Rostovtzeff M., Ρωμαϊκή Ιστορία, Εκδόσεις Παπαζήση, 1984
- Σαρρής Νεοκλής, Οσμανική πραγματικότητα, Εκδόσεις Αρσενίδης & Σία
- Schuller Wolfgang, Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1999
- Werner Wilhelm, Δημοσθένης: Διαμόρφωση και Εξέλιξη της πολιτικής του, Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα της Ελληνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1984

-Wilken Ulrich, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1976

164

ΞΕΝΗ

- Fauchille P., Traité de Droit International Public, 8ed, v.1**
- Fenwick Ch. G., International Law, 1965**
- Lee L.T., Consular Law and Practice, London, 1961**
- Mantran Robert, Histoire de l' Empire Ottoman, Εκδόσεις Fayard, 1989**
- Phillipson C, The International Law and Custom of Ancient Greece and Rome, 1911**
- Pomeroy B. Sarah – Donlan Walter – Burstein M. Stanley – Roberts Tolbert Jennifer, Ancient Greece: A political, social and cultural History, Εκδόσεις Oxford University Press, 1999**

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

- Ο σύμβουλος των Νέων, Νέα παιδική και σχολική εγκυκλοπαίδεια, Ο.Ε.Ε. ΑΤΛΑΣ, ΤΟΜΟΙ Γ' & Ε'**
- Αγγελόπουλος Τηλέμαχος, ΛΕΞΙΚΟ «Η ΓΝΩΣΗ», Εκδόσεις Τόγια Νικ., ΤΟΜΟΙ 1 & 3**

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- Journal du Droit International Privé, (Clunet), 1890**

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- www.Google.gr**
- www.mfa.gr**
- en.wikipedia.org**

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Η χώρα μας σήμερα έχει καταφέρει να έχει Γενικά Προξενεία, Προξενεία, Υποπροξενεία και Προξενικά Γραφεία σε μεγάλο αριθμό χωρών. Έτσι έχει Γενικά Προξενεία στην Αίγυπτο(Αλεξάνδρεια, Κάιρο), στην Αλβανία(Αργυρόκαστρο, Κορυτσά), στην Αυστραλία(Αδελαΐδα, Μελβούρνη, Σίδνεϋ), στις Βρυξέλλες, στη Βουλγαρία(Σόφια, Φιλιππούπολη), στη Βραζιλία(Άγιος Παύλος, Ρίο Ιανέιρο), στη Γαλλία (Μασσαλία, Παρίσι), στη Γερμανία(Αμβούργο, Αννόβερο, Κολωνία, Λειψία, Μόναχο, Ντύσσελντορφ, Στουτγκάρδη, Φρανκφούρτη), στην Ελβετία(Γενεύη), στο Ηνωμένο Βασίλειο(Λονδίνο), στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής(Άγιος Φραγκίσκος, Βοστώνη, Λος Άντζελες, Νέα Υόρκη, Σικάγο, Τάμπα), στην Ισπανία (Βαρκελώνη), στο Ισραήλ (Ιεροσόλυμα), στην Ιταλία(Μιλάνο, Νάπολη), στον Καναδά(Μόντρεαλ, Τορόντο, Βανκούβερ), στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (Γκουάνγκτου, Σαγκάη, Χονγκ-Κονγκ), στη Δημοκρατία Νοτίου Αφρικής (Γιοχάνεσμπουργκ),στην Ολλανδία(Ρόττερνταμ), στην Ουκρανία (Μαριούπολη, Οδησσός), στη Ρουμανία(Βουκουρέστι, Κωστάντζα), στη Ρωσία(Αγία Πετρούπολη, Μόσχα, Νοβοροσσίσκ), στο Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας(Τζέδδα) και στην Τουρκία(Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη).

Υπάρχουν εκτός από Γενικά Προξενεία και Άμισθα Γενικά Προξενεία, τα οποία βρίσκονται: στην Αυστραλία(Brisbane, Darwin, Hobart(Tasmania), Newcastle), στην Αυστρία(Salzburg), στη Γαλλία (Nice), στη Δημοκρατία του Κονγκό(Brazzavillie), στον Άγιο Δομίνικο, στο Εκουαδόρ ή αλλιώς Ισημερινό (Γκουαγιακίλ, Κίτο), στην Ελβετία (Ζυρίχη), στην Ερυθραία(Asmara), στη Ζάμπια (Ludaka), στο Ηνωμένο Βασίλειο(Edinburgh, Gibraltar), στην Ιαπωνία(Ashiya), στην Ινδία (Mumbai, Chennai, Calcutta), στην Ισλανδία(Ρέικιαβικ), στην Ιταλία (Torino, Trieste), στην Κολομβία(Μπογκοτά), στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (Ζαϊρ)(Kisangani, Lubumbasi), στη Νότιο Κορέα (Daejeon), στη Μαδαγασκάρη (Antananarivo), στη Μαλαισία(Kuala Lumpur), στη Μαυριτανία(Navakchott), στη Μοζαμβίκη(Maputo), στο Μονακό(Monte Carlo), στο Μπαγκλαντές(Dhaka), στο Νεπάλ (Kathmandu), στη Νικαράγουα (Managua), στο Ομάν(Μασκάτ), στην

Ονδούρα(Tegucigalpa), στην Ισλαμική Δημοκρατία του Πακιστάν (Καράτσι), στον Παναμά(Panama City), στην Παραγουάη(Asuncion), στη Σενεγάλη (Ντακάρ), στη Σιγκαπούρη, στη Σουηδία(Malmo, Goteborg), στη Σρι Λάνκα(Colombo) και στην Τανζανία (Dar es Salaam).

Προξενεία υπάρχουν στην Αυστραλία(Πέρθη), στις Ηνωμένες Πολιτείες (Ατλάντα, Χιούστον), στην Ιταλία (Βενετία), στη Δημοκρατία Νοτίου Αφρικής (Κέιπ Τάουν, Ντερμπιάν), στη Σερβία(Νις) και στην Τουρκία (Ανδριανούπολη).

Υπάρχουν επίσης και άμισθα Προξενεία: στην Αγκόλα(Luanda), στην Βολιβία(Santa Cruz de la Sierra), στη Βραζιλία(Curitiba, Manaus, Recife, Santos, Vitória), στη Γαλλία(Ajaccio, Bordeaux, Cherbary, Grenoble, Le Havre, Lille, Lyon, Nantes, Saint-Etienne), στη Γερμανία (Nurnberg), στη Γουατεμάλα, στη Δανία (Arhus, Torshavn (Νήσοι Faeroe)), στην Ελβετία(Lugano), στο Ελ Σαλβαδόρ(San Salvador), στο Ηνωμένο Βασίλειο(Belfast, Birmingham, Glasgow, Leeds, Southampton), στην Ισπανία(Bilbao, La Coruna, Las Palmas de Gran Canaria, Malaga, Palma de Mallorca, Valencia), στο Ισραήλ (Haifa), στην Ιταλία(Bari, Bologna, Catania, Firenze, Livorno, Palermo, Perugia, Brindisi, Ancona), στη Δημοκρατία του Καμερούν(Γιαούντε, Douala), στο Κατάρ(Mombasa), στην Κολομβία(Καρθαγένης), στη Κόστα Ρίκα(San Jose), στη Μαδαγασκάρη (Mahajanga), στο Μαλάουι (Blantyre), στο Μάλι (Bamako), στο Μαυρίκιο(Port Louis), στο Μεξικό(Merida, Monterrey), στη Μολδαβία(Chisinau), στο Μπαγκλαντές(Chittagong), στις Μπαχάμες(Nassau), στο Μπαχρέιν (Manama), στο Μπελίζ (Belize City), στο Μπενίν(Cotonou), στο Μπουρουντί (Bujumbura), στη Νέα Ζηλανδία(Auckland), στη Νορβηγία (Bergen), στην Ουγκάντα(Kampala), στο Πακιστάν (Λαχόρη), στον Παναμά(Colon), στην Παπούα Νέα Γουινέα (Port Moresby), στην Πορτογαλία(Angra de Heroismo(Νήσος Terceira Acores), Funchal (Νήσοι Madeira), Ponta Delgada, Porto), στο Πράσινο Ακρωτήριο(Praia), στη Ρωσία(Kaliningrad), στις Σεϋχέλλες (Victoria), στη Σιέρα Λεόνε(Freetown), στο Σούριναμ(Paramaribo), στην Αραβική Δημοκρατία της Συρίας (Lattaquie, Tatas, Aleppo), στο Βασίλειο της Ταϊλάνδης (Chiang Mai), στην Τζαμάικα (Kingston), στο Τζιμπουτί, στην Υεμένη(Sana'a), στη Φινλανδία(Turku, Kuopio, Oulu, Rovaniemi), στα Νησιά Φίτζι (Suva) και στη Δημοκρατία της Χιλής (Antofagasta, Valparaisor).

Η Ελλάδα διαθέτει επίσης δύο Άμισθα Υποπροξενεία στη Γαλλία(Calais) και στην Ισπανία(Sevilla Huelva) καθώς και Προξενικά

Γραφεία. Αυτά βρίσκονται: στην Αλβανία(Τίρανα), στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα(Άμπου Ντάμπι), στην Αργεντινή (Μπουένος Άιρες), στη Δημοκρατία της Αρμενίας(Ερεβάν), στην Αυστρία(Βιέννη), στη Δημοκρατία της Βενεζουέλας(Καράκας), στο Βιετνάμ(Ανόι), στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη(Σαράγεβο), στη Γερμανία(Βερολίνο), στη Γεωργία

(Τιφλίδα), στη Δανία (Κοπεγχάγη), στην Ελβετία(Βέρνη), στην Εσθονία(Ταλλίν), στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής(Ουάσιγκτων), στην Ιαπωνία(Τόκιο), στην Ινδία (Νέο Δελχί), στη Δημοκρατία της Ινδονησίας(Τζακάρτα), στην Ιορδανία (Αμμάν), στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν(Τεχεράνη), στην Ιρλανδία (Δουβλίνο), στην Ισπανία(Μαδρίτη), στο Ισραήλ (Τελ Αβίβ), στην Ιταλία (Ρώμη), στο Καζακστάν (Αλμάτυ), στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας(Πεκίνο), στη Νότιο Κορέα(Σεούλ), στη Δημοκρατία της Κούβας(Αβάνα), στο Κουβέιτ(Κουβέιτ), στη Δημοκρατία της Κροατίας(Ζάγκρεμπ), στη Δημοκρατία της Κύπρου(Λευκωσία), στη Δημοκρατία της Λετονίας (Ρίγα), στο Λίβανο(Βηρυτός), στη Λιβύη(Τρίπολη), στη Δημοκρατία της Λιθουανίας(Βίλνιους), στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, στη Μάλτα (Βαλέτα), στο Βασίλειο του Μαρόκου(Καζαμπλάνκα), στο Μεξικό (Μεξικό), στη Δημοκρατία Νοτίου Αφρικής(Πρετόρια), στην Ουκρανία (Κίεβο), στη Δημοκρατία της Πολωνίας(Βαρσοβία), στην Πορτογαλία(Λισσαβόνα), στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας(Σκόπια), στο Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας(Ριάντ), στη Σερβία(Βελιγράδι, Πρίστινα), στη Σλοβακία (Μπρατισλάβα) , στη Σλοβενία(Λιουμπλιάνα), στη Σουηδία (Στοκχόλμη), στην Αραβική Δημοκρατία της Συρίας(Δαμασκός), στο Βασίλειο της Ταϊλάνδης(Μπανγκόκ), στην Τουρκία (Άγκυρα), στην Τσεχία (Πράγα) και στις Φιλιππίνες(Μανίλα). Τέλος, πρέπει να συμπληρωθεί ότι στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας υπάρχει ένα γραφείο προξενικών, οικονομικών και εμπορικών συμφερόντων στο Μοναστήριο.

